

**A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) kiemelt
jelentőségű természetmegőrzési terület
Natura 2000 fenntartási terve**

Eger, 2026

Készítette:
Bükk Nemzeti Park Igazgatóság

Elérhetőségei:
Postacím: Eger 3304, Sánc u. 6.
Tel: 36-412-571; Fax: 36-412-791
e-mail: titkarsag@bnpi.hu
honlap: www.bnpi.hu

Felelős tervező:
Schmotzer András
Dr. Szmorad Ferenc

Közreműködő szakértők:
Magos Gábor
Schmotzer András
Dr. Sramkó Gábor
Dr. Standovár Tibor
Dr. Szmorad Ferenc
Dr. Tímár Gábor
Urbán László

Térképeket készítette:
Kalmár Zsuzsanna

Fotókat készítette:
Dr. Szmorad Ferenc

A tervdokumentáció „*A fenntartható természetvédelem megalapozása magyarországi Natura 2000 területeken*” (Svájci-Magyar Együtműködési Program; végrehajtási megállapodás száma: SH/4/8) c. projektben készült dokumentáció (2016. február; szerkesztette: KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.) jelentős mértékű átdolgozásával készült.

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv	4
1. <i>A terület azonosító adatai</i>	5
1.1. Név.....	5
1.2. Azonosító kód.....	5
1.3. Kiterjedés.....	5
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	5
1.4.1. <i>Jelölő élőhelyek</i>	5
1.4.2. <i>Jelölő fajok</i>	5
1.5. Érintett települések.....	5
1.6. Egyéb védeltségi kategóriák.....	6
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	6
1.7.1. <i>Természetvédelmi kezelési terv</i>	6
1.7.2. <i>Településrendezési eszközök</i>	6
1.7.3. <i>Körzeti erdőtervek</i>	7
1.7.4. <i>Tájegységi vadgazdálkodási tervek és vadgazdálkodási üzemtervek</i>	8
1.7.5. <i>Halgazdálkodási tervek</i>	8
1.7.6. <i>Vízgyűjtő-gazdálkodási terv</i>	8
1.7.7. <i>Egyéb tervek</i>	9
2. <i>Veszélyeztető tényezők</i>	9
3. <i>Kezelési feladatok meghatározása</i>	17
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	17
3.1.1. <i>Fő célkitűzések</i>	17
3.1.2. <i>További célok</i>	18
3.2. Kezelési javaslatok.....	18
3.2.1. <i>Élőhelyek kezelése</i>	25
3.2.1.1. KE-1 kezelési egység: Vizes élőhelyek (Szent Anna-tó)	25
3.2.1.2. KE-2 kezelési egység: Lejtősztyepprétek, félszáraz gyepek és sziklagyepek	28
3.2.1.3. KE-3 kezelési egység: Kaszálórétek és jellegtelen szárazgyepek	33
3.2.1.4. KE-4 kezelési egység: Száraz cserjések	35
3.2.1.5. KE-5 kezelési egység: Cseres- és gyertyános-kocsánytalan tölgyesek	40
3.2.1.6. KE-6 kezelési egység: Melegkedvelő tölgyesek és bokorerdők	46
3.2.1.7. KE-7 kezelési egység: Idegenhonos fafajú erdők	49
3.2.1.8. KE-8 kezelési egység: Szőlők, gyümölcsösök	53
3.2.2. <i>Fajvédelmi intézkedések</i>	56
3.2.3. <i>Kutatás, monitorozás</i>	57
3.2.4. <i>Mellékletek</i>	59
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében	62
3.3.1. <i>Agrártámogatások</i>	63
3.3.2. <i>Pályázatok</i>	66
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja	68
3.4.1. <i>Felhasznált kommunikációs eszközök</i>	68
3.4.2. <i>A kommunikáció címzettjei</i>	68
3.4.3. <i>Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel</i>	69
4. <i>Felhasznált irodalom</i>	71
5. <i>Térképek</i>	76
6. <i>Fotódokumentáció</i>	85
7. <i>Jóváhagyó nyilatkozat</i>	95

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve és típusa:	Gyöngyösi Sár-hegy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
-----------------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUBN20046
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	352,68 hektár
--------------------------------	---------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

A jelölő élőhelyek és állatfajok felsorolásánál a Natura 2000 terület adatlapjának 2024. évi változatát vettük alapul.

1.4.1. Jelölő élőhelyek

(kiemelt jelentőségű élőhely*)

- 40A0* Szubkontinentális peri-pannon cserjések
- 6190 Pannon sziklagyepek (*Stipo-Festucetalia pallentis*)
- 6240* Szubpannon sztyeppék
- 91H0* Pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*szel
- 91M0 Pannon cseres-tölgyesek

1.4.2. Jelölő fajok

(kiemelt jelentőségű faj*)

- piros kígyószisz (*Echium russicum*)
- leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*)
- Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*)
- sztyeplepke (*Catopta thrips*)
- nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*)
- lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*)

Jelölő értéknek javasolt közösségi jelentőségű faj:

- ráncos gyászbogár (*Probatiscus subrugosus*)

1.5. Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat, és így

a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

Település	Vármegye	Érintett terület		A település területének érintettsége (%)
		(ha)	(%)	
Abasár	Heves	45,39	12,87	2,18
Gyöngyös	Heves	280,84	79,63	5,19
Pálosvörösmart	Heves	9,12	2,59	1,56
Visonta	Heves	17,33	4,91	0,69
Összesen:		352,68	100,00	-

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Kiterjedés (ha)	Védetté nyilvánító jogszabály száma
országos jelentőségű védett természeti terület	114/TT/75	Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Terület	295,12 ha / 83,67%	5/1975 OTvH határozat; 52/2007. (X. 18.) KvVM rendelet; 55/2016. (VIII. 16.) FM rendelet
nyilvántartott régészeti lelőhely	63518	Sár-hegy (Gyöngyös)	0,10 ha / 0,03%	-
Országos Ökológiai Hálózat	-	magterület	352,68 ha / 100%	2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről
		összesen	352,68 ha / 100%	

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

A tervezési terület döntő részben (83,67%) az 52/2007. (X. 18.) KvVM rendelettel megerősített védettségű – az 55/2016. (VIII. 16.) FM rendelettel lényegében megduplázott területű – Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Terület része. A védett természeti terület 16/2012. (VII. 6.) VM utasítás szerinti részletes természetvédelmi kezelési terve a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságnál kéziratos formában elkészült, majd az alapján az 55/2016. (VIII. 16.) FM rendelet mellékleteként jogszabályi (rövidített) formátumban is megjelent.

1.7.2. Településrendezési eszközök

Település	Típus	Határozatszám
Abasár	Településszerkezeti terv	16/2012. (II. 15.) határozat
Abasár	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv	3/2012. (II. 16.) rendelet
Gyöngyös	Településszerkezeti terv	217/2020. (X. 29.) határozat

Település	Típus	Határozatszám
Gyöngyös	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv	33/2020. (X. 30.) rendelet
Pálosvörösmart	Településszerkezeti terv	43/2021. (XII. 13) határozat
Pálosvörösmart	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv	16/2021. (XII. 14.) rendelet
Visonta	Településszerkezeti terv	160/2003 (XI. 15.) határozat
Visonta	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv	8/2011. (VII. 25.) rendelet

A szerkezeti tervek, településfejlesztési koncepciók, illetve helyi építési szabályzatok elsősorban a belterületi szabályozásra fókuszálnak, külterületi vonatkozásban kevésbé részletezettek, de az ipari és mezőgazdasági telephelyek kialakítása, illetve az idegenforgalmi fejlesztések szempontjából esetenként relevánsak. A koncepcionális elképzelések és szabályzatok a tervezési területre vonatkozóan semmilyen olyan fejlesztési irányt nem jelölnek meg, amely a Natura 2000 célkitűzések megvalósításával összeegyeztethetetlen lenne.

Az érintett település településrendezéssel kapcsolatos helyi dokumentumai (határozatok, rendeletek, településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, településfejlesztési koncepció, arculati kézikönyv) nyilvánosak, jórészt szabadon elérhetők a település honlapján, illetve az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) honlapján (<https://www.teir.hu>).

1.7.3. Körzeti erdőtervek

Erdőtervezési körzet neve	Érintett települések (teljes körű felsorolás)	Aktuális erdőterület (ha) ¹	Erdőtervezés éve
Gyöngyössolymosi	Gyöngyös	124,48	2029
	<i>Összesen:</i>	<i>124,48</i>	
<i>Összesen:</i>	-	124,48	-

A Gyöngyössolymosi Erdőtervezési Körzetben 2019-ben folytak erdőtervezési munkák, az erdőgazdálkodók számára megállapított (gazdálkodási lehetőségeket rögzítő) erdőtervek 10 évig, a következő körzeti erdőtervezési eljárás során (várhatóan 2030. évben) kiadásra kerülő erdőterv határozatok jogerőssé válásáig lesznek érvényben. Az erdőtervezési munkák során a „Gyöngyösi Sár-hegy” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területet is érintő, részletes Natura 2000 elővizsgálati dokumentáció készült, mely az erdőgazdálkodásra vonatkozóan megállapított előírás-javaslatok Natura 2000 területekre, illetve a kijelölés alapjául szolgáló élőhelytípusok és fajok természetvédelmi helyzetére gyakorolt hatásainak értékelését tartalmazza (a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság közreműködésével készítette a Nemzeti Földügyi Központ Erdészeti Főosztály Északkelet-Magyarországi Erdőtervezési Osztálya). Az érintett erdőterületek erdészeti hatóság által bejegyzett erdőgazdálkodója nagyobb részben (55,49%) a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság (Eger), kisebb részben, de a fele-fel aránytól alig lemaradva (44,51%) a Kis Katica Kft. (Dunakeszi). Rendezetlen gazdálkodási jogviszonyú területek a tervezési területen nincsenek.

¹ Az adat a tervezési területtel átfedő területértéket mutatja (hektárban).

Az érintett erdőtervezési körzetre érvényes erdőtervezési alapidokumentációk és Natura 2000 elővizsgálati dokumentáció a Nemzeti Földügyi Központ (Budapest) honlapján érhető el: https://foldalap.am.gov.hu/Erdotervezes_news_342

1.7.4. Tájegységi vadgazdálkodási tervek és vadgazdálkodási üzemtervek

A tervezési terület a 13/2016. (III. 2.) FM rendelet alapján az Északi hegy- és dombvidéki vadgazdálkodási tájon belül a 203. sorszámú Bükki vadgazdálkodási tájegységbe esik. A tágabb térség vadállományának jellemzőit, a vadállomány-szabályozás irányelveit, a fenntartandó vadlétszámra vonatkozó irányelveket, illetve a természet- és tájvédelmi szempontokat rögzítő tájegységi vadgazdálkodási tervet a 14/2018. (VII. 3.) AM rendelet tartalmazza. A vadgazdálkodási tájegységre vonatkozó adatok, statisztikák, térképek, értékelések elérhetők az alábbi dokumentumban:

http://www.ova.info.hu/tajegyseg_terv/203_VGTT-20220411.pdf

A tájegységen belül a tervezési terület egy vadgazdálkodási egységet (vadászterületet) érint:

- 10-703050-203 kódszámú vadászterület, vadászatra jogosultja a Gyöngyös-Gyöngyöshalász Földtulajdonosi Vadásztársaság, Gyöngyöshalász

A vadászat és vadgazdálkodás kereteit az érintett vadászterületre konkrétan meghatározó vadgazdálkodási üzemterv (a vonatkozó jogszabályok értelmében) 2037.02.28-ig érvényes. Az üzemterv a Heves Vármegyei Kormányhivatal Agrárügyi Főosztály Földművelésügyi Osztályán (Eger) érhető el.

A vadgazdálkodási tájegység lehatárolása elérhető:

http://ova.info.hu/vg_taj/tajegyys-ORSZ-20160224.pdf

http://ova.info.hu/vg_taj/tajegyys-ORSZ-20160224-feketefeher-nevekkal.pdf

Az érintett vadászterület lehatárolása elérhető:

<http://www.ova.info.hu/terkep-pdf/tajegyys-HEVE-A3-20220520.pdf>

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

Jelentősebb állandó vízfolyás, illetve nyílt vízállás hiányában halgazdálkodásra alkalmas vízfelület nincs a tervezési területen, halgazdálkodási tevékenységről így nem beszélhetünk. A kizárólag csapadékból és felszínről összefolyó vizekből táplálkozó Szent Anna-tó évtizedek óta vízhiánnyal (vízutánpótlási problémákkal) küzd, medre erőteljesen benádasodott. A tómedernek nyílt vízfelülete alig van (2022. nyarán a meder teljesen kiszáradt), ezért az halgazdálkodásra, illetve horgászati célú hasznosításra alkalmatlan.

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

A tervezési terület a 1155/2016. (III. 31.) Korm. határozat alapján a 2-11 azonosítójú „Tarna” vízyűjtő alegységhez tartozik. Az országos vízyűjtő-gazdálkodási tervet első változatban (VGT1) a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság, továbbá az érintett környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságok 2010. áprilisában, a Víz Keretirányelv hazai megvalósítása során készítették. A terv 2015-ig tartó feladatokat fogalmazott meg, de a VKI célkitűzéseinek megvalósítása érdekében a határidők és feladatok 2021-ig, illetve 2027-ig (a vízyűjtő-gazdálkodási tervezés második és harmadik ciklusáig) kitolhatók voltak. Az alegységre jelenleg érvényes terv-változatot – Magyarország vízyűjtő-gazdálkodási terve

2015. évi felülvizsgálata után (VGT2) – 2016. áprilisi dátummal az Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság (Miskolc) adta közre. A VKI által előírt VGT felülvizsgálati kötelezettségnek megfelelően időközben (2022. májusában) az országos vízgyűjtő-gazdálkodási tervet (a 2022–2027 közötti időszakra) ismét aktualizálták (VGT3), azonban a módosítások alegységekre való lebontása még nem történt meg.

A vízgyűjtő-gazdálkodási terv és mellékletei elérhetők:

<https://www.vizugy.hu/index.php?module=vizstrat&programelemid=149>

<https://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-elfogadott/>

1.7.7. Egyéb tervek

Az alábbi fajmegőrzési tervek relevánsak a tervezési terület vonatkozásában²:

- A nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) fajmegőrzési terve – KvVM Természetvédelmi Hivatal, 2004
- A sötét hangyaboglárka, a vérfü-hangyaboglárka és a szürkés hangyaboglárka (*Maculinea nausithous*, *M. teleius*, *M. alcon*) fajmegőrzési terve – Agrárminisztérium Természetmegőrzési Főosztály, 2021
- A pannongyík (*Ablepharus kitaibelii*) fajmegőrzési terve – Agrárminisztérium Természetmegőrzési Főosztály, 2024

Az MVM Émász Áramhálózati Kft. és a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság között 2024-ben egy együttműködési megállapodás került aláírásra, mely szabályozza a környezettudatos beruházások, így a villamos vezetékek üzemeltetésére vonatkozó fontosabb kötelezettségeket is.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége ³	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
B06	Fakitermelés (kivéve tarvágás)	M	20	pannon molyhos tölgyesek (91H0), pannon cseres-tölgyesek (91M0) – Az állományok fajösszetételének és szerkezetének alakítása, a különböző korosztályok térbeli mintázatának meghatározása, a biológiai funkciók befolyásolása.
B07	Lábonálló és fekvő holt fa eltávolítása, beleértve a törmelékét is	M	20	pannon cseres-tölgyesek (91M0) – Az állományok álló és fekvő holtfa

² A tervek elérhetősége az alábbi: <https://termeszetvedelem.hu/fajmegorzesi-tervek-keszítése-es-megvalósítása/>

³ Magyarázat: H (high) – magas; M (medium) – közepes; L (low) alacsony

				ellátottságának alakítása, befolyásolása.
B08	Idős fák eltávolítása (kivéve a lábonálló vagy fekvő holt fát)	L	1	pannon cseres-tölgyesek (91M0) – Az idős állományok területének csökkenése, az idős/méretes törzsek eltűnése, vágásterületek kialakulása.
B12	Ritkítás (lombkorona-szintben)	M	20	pannon cseres-tölgyesek (91M0) – Az állományok elegységének és az idegenhonos fajok jelenlétének szabályozása, a törzsátmérő-eloszlás és térbeli változatosság befolyásolása, a böhöncös egyedek eltávolítása.
B16	Faanyag szállítása	L	5	szubpannon sztyeppék (6240) – A gyepterületeken (erdőkkel szomszédos sztyeppréteken) végzett faanyagmozgatás és rakodó-kialakítás a talaj és a lágyszárú növényzet erőteljes bolygatásával, zavarásával, az élőhelyek gyomosodásával jár. piros kígyószisz (<i>Echium russicum</i>), leánykökörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>), Janka-tarsóka (<i>Thlaspi jankae</i>) – A nyílt élőhelyeken előforduló fajok populációit a gyepeken végzett faanyagmozgatás vagy faanyag-deponálás komoly mértékben károsíthatja.
F07	Sport, turisztikai és szabadidős tevékenységek	M	5	szubkontinentális peripannon cserjések (40A0), pannon sziklagyepek (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>) (6190), szubpannon sztyeppék (6240), pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus</i>

				<p><i>pubescens</i>szel (91H0) – A Sár-hegy gerincén és a Szent Anna-tó körül húzódó állományokban a turistautak mentén taposási kár jelentkezik, illetve problémát jelentenek még az alkalmi jellegű, technikai sporttevékenységből (pl. siklóernyőzés) származó taposási károk is.</p> <p>piros kígyószisz (<i>Echium russicum</i>), leánykökörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>), Janka-tarsóka (<i>Thlaspi jankae</i>), ráncos gyászbogár (<i>Probaticus subrugosus</i>) – A növény- és állatfajok Sár-hegy gerincén és a Szent Anna-tó körül előforduló példányait a turistautak menti taposás és az alkalmi jellegű, technikai sporttevékenységek (pl. siklóernyőzés) okozta bolygatás veszélyeztetik.</p> <p>sztyeplepke (<i>Catopta thrips</i>), nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii lunata</i>) – A lepkefajok tápnövényéül szolgáló növényfajok Sár-hegy gerincén és a Szent Anna-tó körül előforduló példányait a turistautak menti taposás és az alkalmi jellegű, technikai sporttevékenységek (pl. siklóernyőzés) okozta bolygatás veszélyeztetik.</p>
G11	Illegális begyűjtés, gyűjtés és természetből kivétel	L	2	<p>piros kígyószisz (<i>Echium russicum</i>), leánykökörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>) – A virágzó tövek illegális gyűjtése a populációk létszámát csökkenti.</p>

I01	Az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok	M	40	szubpannon sztyeppék (6240) – Már aktuális problémát jelent a mirigyes bálványfa (<i>Ailanthus altissima</i>) jelenléte és terjeszkedése, a kultúrterületekhez való közelség miatt pedig további inváziós fajok megjelenésére is számítani lehet.
I02	Egyéb idegenhonos inváziós fajok (az Unió számára veszélyt jelentő fajokon kívül)	M	80	szubkontinentális peripannon cserjések (40A0), pannon sziklagyepek (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>) (6190), szubpannon sztyeppék (6240), pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> szel (91H0), pannon cseres-tölgyesek (91M0) – A bolygatott, vadállomány vagy gazdálkodás által zavart helyszíneken az egynyári seprence (<i>Erigeron annuus</i>) terjeszkedik, a tölgy csipkéspoloska (<i>Corythucha arcuata</i>) a tölgyesek egészségi állapotának leromlásában játszik szerepet. Ezekon felül több helyen a fehér akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>), az orgona (<i>Syringa vulgaris</i>), az ecetszőmörce (<i>Rhus typhina</i>) is terjeszkedik.
I04	Problémát jelentő őshonos növény- és állatfajok	H	100	szubkontinentális peripannon cserjések (40A0), pannon sziklagyepek (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>) (6190), szubpannon sztyeppék (6240), pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> szel (91H0), pannon cseres-tölgyesek (91M0) – A köves talajú lejtősztyeppék,

				<p>sztyeppcserjések és a tölgyes állományok talajának/gyepszintjének nagyvad általi taposása, túrása, bolygatása, erodálása, valamint az erdődinamikai folyamatok (főleg hajtásrágás útján történő) befolyásolása (fafajszelekció, illetve a felújulás, növekedés és differenciálódás akadályozása).</p> <p>piros kígyószisz (<i>Echium russicum</i>), leánykökörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>), Janka-tarsóka (<i>Thlaspi jankae</i>), ráncos gyászbogár (<i>Probiticus subrugosus</i>) – Az élőhelyek nagyvad általi bolygatása, taposása a növény- és állatfajok életfeltételeinek romlását, szűkülését okozza.</p> <p>sztyeplepke (<i>Catopta thrips</i>), nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii lunata</i>) – Az élőhelyek bolygatása, taposása a lepkefajok tápnövényéül szolgáló növényfajok életfeltételeinek romlását, szűkülését okozza.</p>
L02	Fajösszetétel változás természetes szukcesszió következtében (más, mint a mezőgazdasági vagy erdészeti gyakorlat által okozott közvetlen változás)	M	50	<p>szubkontinentális peripannon cserjések (40A0), pannon sziklagyepek (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>) (6190), szubpannon sztyeppék (6240) – A másodlagosan kialakult, nyílt élőhelyek záródása (cserjésedése, erdősülése), jellegük elvesztése, átalakulásuk más jellegű (zárt, cserjés-erdős) növényközösséggé.</p>

				<p>piros kígyószisz (<i>Echium russicum</i>), leánykőkörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>), Janka-tarsóka (<i>Thlaspi jankae</i>), sztyeplepke (<i>Catopta thrips</i>), nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii lunata</i>), ráncos gyászbogár (<i>Probatiscus subrugosus</i>)</p> <p>– A másodlagosan kialakult sztyepprétek kezelés hiányában meginduló szekunder szukcessziós folyamatai (a lepkefajok esetében a tápnövényül szolgáló növények visszaszorulásán keresztül is) a fajok életterét szűkítik, a populációk létszámát csökkentik.</p>
L04	Természetes eutrofizáció vagy savasodás	M	1	<p>lápi szitakötő (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>)</p> <p>– A faj élőhelyül szolgáló víztest (Szent Anna-tó) feltöltődése, eutrofizációja az élőhely fokozatos megszűnéséhez vezet.</p>
N02	Aszály és csapadékmennyiség csökkenés a klímaváltozás következtében	H	1	<p>lápi szitakötő (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>)</p> <p>– Az csapadékszegény, aszályos időszakok a faj élőhelyül szolgáló víztest (Szent Anna-tó), s ezáltal a faj számára alkalmas életfeltételek átmeneti megszűnéséhez vezetnek.</p>
Kívülről érkező hatások és jövőbeli potenciális hatások:				
A11	Mezőgazdasági célú égetés	M	50	<p>szubkontinentális peripannon cserjések (40A0), szubpannon sztyeppék (6240), pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i>szel (91H0) – A Sár-hegy körüli, mezőgazdasági hasznosítású területekkel</p>

				<p>közvetlenül határos nyílt, gyepes és bokorerdős élőhelyek fokozottan tűzveszélyes területnek számítanak. A leégéssel az élőhelytípusok szerkezete megváltozik, egyes karakterfajai visszaszorulnak, sérülnek. Az égetéssel kialakult nyíltabb foltokra esetenként inváziós fajok hatolnak be (lásd I01, I02 is).</p> <p>piros kígyószisz (<i>Echium russicum</i>), leánykökörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>), Janka-tarsóka (<i>Thlaspi jankae</i>), sztyeplepke (<i>Catopta thrips</i>), nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii lunata</i>), ráncos gyászbogár (<i>Probatiscus subrugosus</i>)</p> <p>– A nyílt élőhelyeken előforduló fajok populációit (a lepkefajok esetében a tápnövényül szolgáló növények visszaszorulásán keresztül is) az esetleges tüzesetek komoly mértékben károsíthatják.</p>
A18	Mezőgazdasági területek öntözése	L	1	<p>lápi szitakötő (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>)</p> <p>– Az esetleges öntözési célú vízkivételek a faj élőhelyéül szolgáló víztest (Szent Anna-tó) vízellátottságának megváltoztatásával a populáció életfeltételeit jelentősen rontanák.</p>
A21	Növényvédő szerek használata a mezőgazdaságban	L	1	<p>lápi szitakötő (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>)</p> <p>– Az esetleges mezőgazdasági eredetű vízszennyezések a faj élőhelyéül szolgáló víztest</p>

				(Szent Anna-tó) vízminőségét veszélyeztetve a populáció életfeltételeit lerontanák, megszüntetnék.
B20	Növényvédő szerek erdészeti használata	L	1	lápi szitakötő (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>) – Az esetleges erdőgazdasági eredetű vízszennyezések a faj élőhelyéül szolgáló víztest (Szent Anna-tó) vízminőségét veszélyeztetve a populáció életfeltételeit lerontanák, megszüntetnék.
I01	Az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok	M	40	szubkontinentális peripannon cserjések (40A0), pannon sziklagyeppek (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>) (6190), pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> szel (91H0), pannon cseres-tölgyesek (91M0) – A kultúrterületekhez való közelség miatt potenciálisan az erősen inváziós mirigyes bálványfa (<i>Ailanthus altissima</i>) megjelenésére is számítani lehet.
N01 és N02	Hőmérsékletváltozás (pl. hőmérséklet növekedés és szélsőséges hőmérsékleti értékek) a klímaváltozás következtében Aszály és csapadékmennyiség csökkenés a klímaváltozás következtében	M	100	szubkontinentális peripannon cserjések (40A0), pannon sziklagyeppek (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>) (6190), szubpannon sztyeppék (6240), pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> szel (91H0), pannon cseres-tölgyesek (91M0) – A klimatikus viszonyok megváltozása (a klíma szárazodása) az állományok felnyílásához, illetve élőhelyek kompozicionális és strukturális átrendeződéséhez vezet.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Általános célkitűzések: A Natura 2000 terület természetvédelmi célkitűzése az azon található, a kijelölés alapjául szolgáló fajok és élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot és a kedvező természetvédelmi állapottal összhangban lévő gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

3.1.1. Fő célkitűzések

- A területen található erdőössztyepp vegetációs mozaikok, valamint a hozzájuk köthető növény- és állatvilág kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása/fejlesztése, kiemelten a pannon sziklagyeppek (6190) és szubpannon sztyepprétek (6240) cserjésedésének, illetve akácodosásának visszaszorításával (mechanikai, szükség esetén vegyszeres kezelésekkel).
- A szubpannon sztyeppék piros kígyószisz (*Echium russicum*) és leánykökőrcsin (*Pulsatilla grandis*) élőhelyétül szolgáló állományrészeknek speciális kezelése, a gyep és a fűavar borításának csökkentését szolgáló módszerekkel.
- A területen található természetszerű erdők – kiemelten a molyhos tölgyesek (91H0) – kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása, különösen a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*) számára szükséges idős állományrészek, faegyedek megőrzésével, a holt faanyag mennyiségének növelésével, valamint az akácodosás visszaszorításával (mechanikai, szükség esetén vegyszeres kezelésekkel). Tisztásaik fenntartandók a jelölő fajok, különösen a Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), piros kígyószisz (*Echium russicum*) és leánykökőrcsin (*Pulsatilla grandis*) érdekében.
- A Szent Anna-tó (részben 3150 kódszámú közösségi jelentőségű vizes élőhely) természetességének fenntartása. A nyílt vízterület biztosítása, a tó öregedésének-feltöltődésének lassítása 2–3 évenkénti, maximálisan a terület 50 %-át érintő nádvágyással, részben a lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*) érdekében is.
- A területen található természetszerű erdők – kiemelten a cseres-tölgyesek (91M0) – kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, javítása érdekében a folyamatos erdőborítást biztosító használati módok preferálása, kiterjesztése.

Kiemelt fontosságú cél a következő fajok/élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása/helyreállítása:

- szubkontinentális peripannon cserjések (40A0)*
- pannon sziklagyeppek (*Stipo-Festucetalia pallentis*) (6190)
- szubpannon sztyeppék (6240)*
- pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel (91H0)*
- pannon cseres-tölgyesek (91M0)
- piros kígyószisz (*Echium russicum*)
- leánykökőrcsin (*Pulsatilla grandis*)
- Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*)
- lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*)

- ráncos gyászbogár (*Probatiscus subrugosus*) (jelölő értéknek javasolt)

3.1.2. További célok

- A prioritások között nem szereplő erdei élőhelyek – cseres-tölgyesek (91M0), gyertyános-tölgyesek (91G0) – kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása/elérése, különösen az idős állományrészek, faegyedek megőrzésével, valamint a holt faanyag mennyiségének növelésével.
- A természetszerű erdők változatos állományszerkezetének, elegyességének fenntartása/elérése, különös tekintettel a tavaszi fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*), mint közösségi jelentőségű faj élőhelyi igényeire.
- Gyepkezelések során a szegélycserjések, cserjés sávok és foltok részleges kímélete – különösen az sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) állományai érdekében –, az elszórtan jelen levő hagyásfák megtartása.
- Az inváziós, illetve intenzíven terjedő fa- és cserjefajokkal – elsősorban fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), mirigyes bálványfa (*Ailanthus altissima*), orgona (*Syringa vulgaris*), ecetszömörce (*Rhus typhina*) – fertőzött gyepek természetességének javítása (mechanikai, szükség esetén vegyszeres kezelésekkel). Az erdőtervezett állományokból gyepekre terjedő fenyőfélék (*Pinus sylvestris*, *Pinus nigra*) visszaszorítása.
- A területen meglévő, nem őshonos fafajú erdőállományok (erdei- és feketefenyvesek) fokozatos átalakítása őshonos fafajú erdőkké.

3.2. Kezelési javaslatok

A kezelési egységekre (KE) vonatkozó részletes kifejtést megelőzően a teljes tervezési terület vonatkozásában megadjuk a gazdálkodáshoz nem köthető, általános javaslatokat (A. pont), a gazdálkodáshoz köthető, általános javaslatokat (B. pont) és a kötelezően betartandó előírásokat (C. pont).

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében ún. kezelési egységeket (KE) állapítottunk meg, melyeket hasonló jellegű élőhelyfoltok alkotnak. A kezelési egységek lehatárolása nem követi az ingatlan-nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat attól jelentősen eltérhet.

A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet, s egyaránt tartalmazzak jelölő és nem jelölő (utóbbiak között akár másodlagos) élőhelytípusokat. A tervezési terület rendkívül mozaikos (az élőhelytérképen összesen 525 élőhelyfolt került lehatárolásra).

A kezelési egységeknél meghatározzuk azon intézkedéseket, melyek a jelölő élőhely és/vagy a faj megőrzése érdekében javasolunk, illetve az élőhelyfejlesztési lehetőségekre is kitérünk.

Fontos a jogszabályokban nevesített, kötelezően betartandó előírások és támogatási rendszerbe illeszthető önkéntesen vállalható előírás javaslatok elkülönítése. A fenntartó kezeléseknél már jogszabályokkal meghatározott érvényes szabályozási rendszerek is működnek (pl. a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet).

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. bekezdése alapján „A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit

tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára, megadják, hogy a jelölő értékek megőrzéséhez milyen kezelési előírás-javaslatok alkalmazása szükséges. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz. A tervekészítés időpontjában jogszabály alapján kötelezően betartandó előírásokon túli, a célokhoz illeszkedő, kívánatos kezelést megfogalmazó előírás-javaslatok iránymutatásként szolgálnak.

A kezelési egységek és a hozzájuk rendelt kezelési javaslatok meghatározásánál tekintetbe vettük a jelölő értékek megőrzését szolgáló egyéb területrészeket és szempontokat is (pl. a fajok élőhelyével szomszédos, csatlakozó területrészeket, az egyes állományok közti összeköttetést biztosító folyosókat, a közösségi jelentőségű faj számára alkalmas élőhelyek védelmét és fejlesztési lehetőségét, a potenciálisan jelölő élőhellyel fejleszhető területeket). Egy kezelési egységnél (KE-5) a megfogalmazható természetvédelmi célok, illetve az erdők jelenlegi üzemmód szerinti besorolása figyelembevételével alternatív kezelési irányvonalakat is meghatároztunk.

A kezelési egységek elhelyezkedését a 3.2.4. pontnál szereplő térképmelléklet mutatja.

A) Gazdálkodáshoz nem köthető, általános javaslatok:

- A tervezési terület belterületbe vonása, azon lakó, üdülő vagy iparterület kijelölése nem javasolt.
- Új bányatelek kialakítása és egyéb infrastrukturális fejlesztés a tervezési területen nem kívánatos.
- A közlekedést, illetve elektromos áram szolgáltatást biztosító, közvetlenül az élőhelyek kezeléséhez nem köthető ingatlanokon (utakon, villanypászttámban) a természetvédelmi kezelési javaslatoknak figyelembe kell vennie a kiadott engedélyekben szereplő (pl. közlekedési pályák, vezetékek karbantartására vonatkozó) előírásokat. A javaslatok itt leginkább arra vonatkoznak, hogy a szükséges – és legtöbbször a kezelők számára előírt – karbantartási munkák során a természeti károk és a környezeti terhelés (növényzet visszavágása, zajterhelés, zavarás) minimalizálásra kerüljön.
- A tervezési területen belüli ingatlanokon bármiféle (pl. tanösvényt, turistautat érintő) karbantartási, fenntartási munkát a természeti és táji értékek kímélete, védelme és megőrzése érdekében, illetve ezen szempontok figyelembe vétele mellett, a műszakilag indokolható legkisebb terület igénybe vétele mellett lehet végezni.
- Természetvédelmi infrastruktúráként csak az élőhely-rehabilitációt és a terület hatósági megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatót szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- A tervezési területet bármilyen formában érintő fejlesztés vagy jelentősebb volumenű karbantartási munkák előtt az érintett nemzeti park igazgatóságot (Bükki NPI) értesíteni szükséges.

A közlekedési folyosók (utak) és egyéb vonalas létesítmények (elektromos légvezetékek) karbantartása során (amellett, hogy a fenntartók/szolgáltatók a műszaki-üzembiztonsági

szempontok maximális érvényesítésére kötelezettek/jogosultak) a természeti és táji értékek kímélete, védelme és fenntartása érdekében a következő általános kezelési javaslatokat szükséges figyelembe venni:

- A tevékenységet a természeti értékek legnagyobb kímélete mellett javasolt végezni.
- A kivitelezési tevékenységek területigényét a védett és a Natura 2000 területek közelében a műszakilag indokolható legkisebb térmértékre ajánlott csökkenteni.
- Törekedni kell a fenntartandó területen lévő vegetáció (út esetében az útmenti növényzet, légvezeték esetében a villanypásztaban levő növényzet) minél nagyobb arányú megtartására.
- A tevékenység során szükségessé váló cserjeirtást, fakivágást fészkelési időszakon kívül, szeptember 1. és február 28. között javasolt elvégezni.
- A bolygatott talajfelszíneken az özönnövények megjelenését, megtelepedését, terjedését kaszálassal javasolt megakadályozni.
- Az idegenhonos intenzíven terjedő fa- és cserjefajok (főleg a fehér akác, mirigyes bálványfa és orgona) eltávolítása szükséges a területről, mechanikai és vegyszeres védekezéssel.
- Növénytelepítés esetén a területen a tájra jellemző, őshonos, valamint a potenciális vegetációnak megfelelő növényfajokból javasolt válogatni.
- A kivitelezési munkák megkezdése előtt a nemzeti park igazgatóságot értesíteni szükséges.
- A közlekedést, hírközlést szolgáló, közvetlenül az élőhelyek kezeléséhez nem köthető ingatlanokon a természetvédelmi kezelési javaslatoknak figyelembe kell vennie a kiadott engedélyekben szereplő előírásokat (pl. vezetékek karbantartására vonatkozó előírásokat). A javaslatok itt leginkább arra vonatkoznak, hogy a szükséges – és legtöbbször a kezelők számára előírt – karbantartási munkák során a természeti károk és a környezeti terhelés minimális mértékűre csökkenjen.

B) Gazdálkodáshoz köthető, általános javaslatok:

Erdőgazdálkodás:

- A zonális erdők (cseres- és gyertyános-kocsánytalan tölgyesek) állományaiban a vágásos erdőgazdálkodás helyett a folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodásra (örökerdő üzemmódra) való átállás támogatott. Ehhez az összetételbeli és szerkezeti változatosságot megtartó nevelővágásokon túl (hagyásfa-csoportok kijelölésével) időben elnyújtott felújítévágások, de még inkább szálalóvágások alkalmazása kívánatos, és fokozatosan, egyre nagyobb területen lehetővé kell tenni a folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodási módok bevezetését is. Az egyre kisebb véghasználati területekkel végzendő erdőgazdálkodás során további szempont az álló és fekvő holtfa mennyiségének növelése, illetve a faállományhoz köthető mikro-élőhelyek megtartása.
- A gyenge termőhelyi viszonyok mellett előforduló melegkedvelő tölgyesek és bokorerdők véderdőként, gazdálkodás alól mentesítendő erdőterületként tartandók fenn. Állományaikat a minimális beavatkozás elve szerint, kizárólag az esetlegesen betelepülő idegenhonos, intenzíven terjedő fajok (pl. fehér akác, mirigyes bálványfa) eltávolítása érdekében végzett kezelésekkal javasolt fenntartani.
- Az idegenhonos fajú erdők állományait hosszú távon, ütemezetten – a lombelegyes erdei- és feketefenyveseknél, akácosoknál lehetőség szerint tarvágásos véghasználat

nélkül, fokozatosan (a meglevő őshonos alsó szint megsegítésével) – nagyjából javasolt átalakítani őshonos fafajú erdőkké.

- A faanyag-készletező helyek, rakodók helyszíneit a Bükki Nemzeti Park Igazgatósággal előzetesen egyeztetni szükséges.

Gyepgazdálkodás:

- Az üde kaszálóréteken, és egyéb száraz, jellegtelen (de hosszabb távon helyreállítható) gyepeken kívánatos a beerdősülést megakadályozó kezelések (szükség szerint szelektív cserjeirtás; helyreállító szárazítás és rendszeres kaszálás) végzése, továbbá az esetlegesen megjelenő, idegenhonos fafajok (pl. fehér akác) és lágyszárú fajok szálszámú és kisfoltos előfordulásainak felszámolása.
- Köves talajú lejtősztyeppokban és félszáraz gyepeken kívánatos a beerdősülést megakadályozó kezelések (szükség szerint szelektív cserjeirtás; helyreállító szárazítás és rendszeres kaszálás; korlátozott létszámú használlattal történő, szabályozott legeltetés) végzése, továbbá az esetlegesen megjelenő, idegenhonos fafajok (pl. fehér akác, mirigyes bálványfa), cserjefajok (pl. orgona) és lágyszárú fajok szálszámú és kisfoltos előfordulásainak felszámolása.
- Speciális feladat a sztyeppcserjésekkel mozaikos, de egyéb cserjefajokkal is betelepülő, illetve erdőszülő gyepek fenntartása (a fás növényzet visszaszorításával).

Vadgazdálkodás:

- A tervezési területen a nagyvadállomány (elsősorban a muflon és gímszarvas állománya) jelentős mértékű csökkentésére van szükség, mert a jelenlegi vadlétszám egyrészt sokféle drasztikus mértékű taposást, talajbolygatást jelent (erdőkben és gyepeken is), másrészt erős gyomosító hatással bír, harmadrészt az erdődinamikai folyamatokat rágás és hántás révén (főleg a kövesebb, szárazabb termőhelyeken) oly mértékben akadályozza, hogy az az erdők megújulásának abszolút gátat szab. A nagyvad-kérdés kezelésénél a vadlétszám-csökkentés kell, hogy prioritást kapjon, de végszükség esetén – erdőgazdálkodási és természetvédelmi problémák kezelésére – átmenetileg (a megfelelő engedélyezési eljárás lefolytatását követően, zónális erdő állományokban) vadvédelmi kerítés építése is elfogadható.
- Vadgazdálkodási és vadászati berendezések (szóró, etetőhely, sózó, magasles) elhelyezését a Bükki Nemzeti Park Igazgatósággal, valamint (a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény 93. § (3) bekezdés e) pontjában foglalt szaktanácsadási jogkörében eljárva) a tájegységi fővadásszal javasolt egyeztetni. A berendezések elhelyezése a szakszerű vadgazdálkodást és vadállomány-hasznosítást elősegítendően való egyeztetést (helyszín, építőanyag, kiépítés, használat módja, etetőanyag minősége) követően, a sérülékeny élőhelyfoltoktól lehetőség szerint minél távolabbi (min. 100 m) helyszíneken lehetséges.

Egyéb tevékenységek:

- Növénytelepítés esetén a területen őshonos, valamint a potenciális vegetációnak megfelelő növényfajokból kell válogatni.
- A bolygatott talajfelszíneken az özönnövények megjelenését, megtelepedést, terjedését (legalább évi egyszeri alkalommal, virágzás előtt, a termésérést gátló) kaszálással kell megakadályozni.
- Bármiféle depónia (akár csak átmeneti) kialakítása a területen nem kívánatos, az elhelyezést (a közösségi jelentőségű élőhelyek, illetve fajok védelmére tekintettel) lehetőleg a tervezési területen kívül kell megoldani.

- Kártevők elleni védekezésnél a szelektív szerek vagy biológiai módszerek alkalmazását kell előnyben részesíteni. Nem használhatók olyan hatóanyag tartalmú készítmények, amelyek közösségi jelentőségű, illetve védett fajok egyedeit is elpusztítják.
- Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágylágú- és fásszárú fajok ellen, a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően lehetséges.

C) Kötelezően betartandó előírások:

Az erdők fenntartására és a bennük folytatott gazdálkodásra, kezelésre vonatkozó általános (kötelezően betartandó) szabályokat az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény, valamint a végrehajtására kiadott 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet rögzíti. Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásai szintén kötelező érvényűek. A védett természeti területen (Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Terület) a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv. természetvédelmi szempontú szabályrendszerét (a fontosabb kitételeket lásd a törvény 33. §-ában) is be kell tartani. Az 55/2016. (VIII. 16.) FM rendelet 2. sz. mellékletében jogszabályi formátumban megjelent természetvédelmi kezelési terv az erdők fenntartására, kezelésére vonatkozóan számos előírást tartalmaz, az alábbiak szerint:

3.2.2. Erdők kezelése

3.2.2.1. *A nem őshonos vagy tájidegen fafajokból álló faállományokat (pl. fekete fenyves állományok) fokozatosan a termőhelynek megfelelő őshonos fafajokból álló elegyes erdővé kell átalakítani középtávon.*

3.2.2.3. *A fakitermelés munkaműveletei – élet és vagyon, valamint az erdő egészségének védelme érdekében végzendő, halaszthatatlan beavatkozások kivételével – vegetációs időszakon kívül (augusztus 15-től március 15-ig) végezhetők a területen.*

3.2.2.4. *Fakitermelési munkák során kemikáliák csak a 3.1.6.8. pontban foglalt célból és feltételekkel használhatók.*

3.2.2.5. *A területen új feltáró utak az erdőgazdálkodási tevékenységek elvégzéséhez minimálisan szükséges mértékben létesíthetők. A terület táji és természeti értékei sérülésének, zavarásának minimalizálása érdekében a tervezett új feltáró út nyomvonaláról és kialakításának módjáról előzetes egyeztetést kell folytatni az igazgatósággal. Az erdőgazdálkodó az új feltáró út létesítésére irányuló kivitelezési munkálatok megkezdése előtt legalább 5 nappal értesíti az igazgatóságot.*

3.2.2.6. *Az őshonos fafajokból álló erdőállományokban – különös tekintettel a cseres-tölgyesekre – erdőgazdálkodási beavatkozásokat folyamatos erdőborítás biztosításával kell végezni.*

3.2.2.7. *Az e rendelet 1. mellékletében meghatározott bővítési terület kivételével a cseres-tölgyes állományokban biztosítani kell az élőfakészlet legalább 10%-ának megfelelő mennyiségű, különböző típusú (pl. tövön száradt faegyedek, törzscsonkok, tuskók), méretű és változatos térbeli eloszlású holtfa-készlet meglétét.*

3.2.2.8. *A melegkedvelő tölgyesek és a bokorerdők esetében csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében végezhetők beavatkozások.*

3.2.2.9. *Félszáraz gyepeken, sziklagyepeken, üde réteken rakódó létesítése tilos. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság rendszeresen, de legalább évente tájékoztatja az erdőgazdálkodót.*

A mezőgazdasági művelés alatt lévő termőföldeken, a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény 5. §-a alapján a földhasználó köteles a termőföldet művelési ágának megfelelő

termeléssel hasznosítani, vagy termelés folytatása nélkül a talajvédelmi előírások betartása mellett a gyomnövények megtelepedését és terjedését megakadályozni.

A gyepek fenntartására vonatkozó, kötelezően betartandó szabályokat az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és – az érintett védett természeti területek vonatkozásában – a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv. tartalmazza. Az 55/2016. (VIII. 16.) FM rendelet 2. sz. mellékletében jogszabályi formátumban megjelent természetvédelmi kezelési terv a gyepek fenntartására, kezelésére vonatkozóan számos előírást tartalmaz, az alábbiak szerint:

3.2.1. Gyep művelési ágú területek kezelése

3.2.1.1. Gyepek felülvetése, vegyszerek (a 3.1.6.8. pont szerint történő vegyszerhasználat kivételével), bioregulátorok, a talaj termőképességét befolyásoló kemikáliák használata tilos.

3.2.1.2. A gyepek becserjésedésének megakadályozása érdekében végzett cserje eltávolítás során a keletkező fászszerű hulladék égetése tilos, kezeléséről kupacolással vagy gépi aprítással kell gondoskodni. Az összegyűjtött növényi hulladékot el kell szállítani a területről.

3.2.1.3. A gyepek becserjésedésének megakadályozása érdekében végzett cserje eltávolítás során az őshonos ritka vagy védett cserje- és fafajokat, a kultúrtörténeti szempontból jelentős, értékes genetikai állományú gyümölcsfajták egyedeit, csoportjait kímélni kell.

3.2.1.4. A gyepek becserjésedésének megakadályozása érdekében végzett cserje eltávolítás elsősorban kézi eszközökkel végezhető. Gépi cserje eltávolítás esetén legfeljebb 2 tonna tömegű gép alkalmazható. Amennyiben a cserje eltávolítást az igazgatóság vagy az igazgatósággal e célra együttműködési megállapodást kötött más szerv, szervezet végzi, a tevékenységhez nem kell beszerezni a természetvédelmi hatóság engedélyét. A cserje eltávolítás a Természetvédelmi Őrszolgálat felügyelete mellett végezhető.

3.2.1.5. A gyepek gépi kaszálását elsősorban alternáló kaszával kell végrehajtani térben és időben mozaikolva. A kaszálások során legalább 10%, legfeljebb 20% területarányban kaszátlan területeket kell meghagyni, amelyek helyéről és kiterjedéséről a kaszálás bejelentését követően az igazgatóság tájékoztatja a tulajdonost vagy a földhasználót. A kaszálási tevékenységet annak tervezett ideje előtt legalább 5 nappal be kell jelenteni az igazgatóság részére – a természetvédelmi hatósági feladatot ellátó szerv ez utóbbi kötelezettségre a kaszálási engedélyben felhívja az engedélyes figyelmét.

3.2.1.6. A lekaszált szénát legkésőbb a kaszálást követő 30. napig le kell hordani a területről.

3.2.1.7. A sztyepprétek július 15. után kaszálhatók. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság rendszeresen, de legalább évente értesíti a tulajdonost vagy a földhasználót.

3.2.1.8. A gyepek legeltetéssel történő hasznosítása esetén az állatsűrűség nem haladhatja meg a 0,2 állategység/ha mértéket.

3.2.1.9. Mezofil gyepeken nem engedélyezhető legeltetés. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság rendszeresen, de legalább évente tájékoztatja a természetvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervet.

3.2.1.10. Rakodó létesítése, fenntartása tilos.

3.2.1.11. Gyepek fenntartása, kezelése során az őshonos cserjefajokból álló cserjefoltokat 10%-os területarányban meg kell őrizni.

Ezen túlmenően a gyepekre a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásai is érvényesek, az alábbi tartalommal:

3. § (1) A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással kell hasznosítani.

- (2) Gyepterületen csak szarvasmarha, juh, kecske, szamár, ló és bivaly legeltethető.
- (3) A gyepterület túllegeltetése tilos.
- (4) A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.
- (5) Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürületekből származhat, trágya kiszórása tilos.

4. § (1) A terület legalább 5, legfeljebb 10%-át – beleértve a természetvédelmi érdekből hatósági határozattal elrendelt eseti korlátozással érintett földterületeket is – kaszálásonként változó helyen kaszátlanul kell hagyni.

(2) A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.

(3) Napnyugtától napkeltéig a gépi munkavégzés tilos.

(4) A Natura 2000 gyepterületeken területi természetvédelmi hatóságnak, helyi jelentőségű védett természeti területnek minősülő Natura 2000 gyepterület esetében a települési önkormányzat jegyzőjének, a fővárosban a főjegyzőnek az engedélye szükséges, amelyet természetvédelmi hatósági jogkörében eljárva ad ki:

a) a nád irtásához, valamint

b) az október 31. és április 23. között történő legeltetéshez.

(5) Vadgazdálkodási létesítmények, berendezések kialakításához a vadászati hatóság engedélye szükséges.

5. § (1) A kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől, az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni. A kaszálás során vadriasztó lánc használata kötelező.

(2) Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kaszálás tervezett időpontját a tevékenység megkezdése előtt a földhasználónak legalább öt munkanappal írásban be kell jelentenie a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak. Amennyiben a (2) bekezdés szerinti védekezés során a földhasználó nem tudja betartani a 4. § (1) bekezdésében előírt 5%-os határértéket, úgy ezt a kaszálás időpontjáról szóló előzetes bejelentésével egy időben jeleznie kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak.

(4) Gyepterületen a szálás takarmány tárolása a kaszálást követő 30 napon túl tilos.

A tervezési területen a fentiekben túl a természetvédelmi hatóság a fokozottan védett fajok egyedeinek védelme érdekében – a Tvt. 44. §. (5) bekezdésében és a 12/2005. (VI. 17.) KvVM rendelet 2. §-a alapján – az egyes fokozottan védett növény- és állatfajok élőhelyén és élőhelye körül korlátozást rendelhet el, ha a tervezett/várható használati mód, gazdálkodási tevékenység a fokozottan védett faj egyedének vagy állományának zavarásával, veszélyeztetésével, károsításával, elpusztulásával járna. A korlátozást a természetvédelmi hatóság egyedi határozatban rendeli el (területi korlátozás lehatárolásával, védőzóna meghatározásával, időbeli hatály megadásával).

A területen a vadlétszámot olyan szinten szükséges tartani, hogy az ne okozza az ott található jelölőfajok és jelölő élőhelyek károsítását, így fontos a területen élő vadállomány tájegységi tervrendeletben (14/2018. (VII. 3.) AM rendelet) meghatározott minimum fenntartandó és maximum fenntartható vadlétszám között tartása. A vadgazdálkodással kapcsolatos jogszabályi előírásokat a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény, valamint a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról

szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól szóló 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet tartalmazza.

A felszín alatti vizek védelméhez az alábbi hatályos jogszabályokat is figyelembe kell venni:

- 123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási létesítmények védelméről, különös tekintettel a település ivóvízbázisára és a strandi kutakra
- 201/2001. (X. 25.) Korm. rendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről
- 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a felszín alatti vizek védelméről
- 6/2009. (IV. 14.) KvVM–EüM–FVM együttes rendelet a földtani közeg és a felszín alatti víz szennyezéssel szembeni védelméhez szükséges határértékekről és a szennyezések méréséről
- 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken lévő települések besorolásáról.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) 9. § és 10. § (1) bekezdésében foglaltak alapján a régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. Nyilvántartott régészeti lelőhelyen régészeti kutatás, vagy földmunkával járó tevékenység csak az örökségvédelmi hatósággal előzetesen egyeztetett és jóváhagyott módon végezhető.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1.KE-1 kezelési egység: Vizes élőhelyek (Szent Anna-tó)

a) A kezelési egység meghatározása:

A kezelési egység a Szent Anna-tó (az aszályos periódusok és rapszodikus csapadékjárás miatt az utóbbi időszakban időszakosan kiszáradó) medrét foglalja magába, ide értve a normál csapadékjárású években jelen levő (hínárnövényzetet is hordozó) nyílt vízállást, valamint a mederben mozaikosan jelen levő gyékényes, nádas, magassásos és fűzbokros foltokat. A kezelési egységhez tartozó terület mindössze 1,53 hektárt tesz ki. A kezelési egységgel lehatárolt terület teljesen átfed országos jelentőségű védett természeti területtel (Gyöngyösi Sár-hegy TT).

b) A kezelési egység megfeleltetése / Érintettség vizsgálata:

- élőhelyek: Á-NÉR: álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac), nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), nem zsombékoló magassásrétek (B5), fűzlápok (J1a), állóvizek (U9) / Natura 2000: természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150), enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőrös (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)
- érintett jelölő fajok: lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- érintett földrészletek: Abasár: 0133/2*, Gyöngyös: 0153*

- érintett erdőrészek: Gyöngyös: 36/VI*

c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A víztest fenntartásával kapcsolatos irányelvek elsősorban a vízellátás biztosítására, a vízminőség-védelemre, a feltöltődés lassítására, az élőhelyek kedvező állapotának megőrzésére és a zavaró tényezők mérséklésére, kiszűrésére vonatkozhatnak:

- A tó felszíni vízgyűjtő területén a lefolyási viszonyok negatív irányú megváltozásával (a tómeder vízbevitelének csökkenésével) járó földmunka, illetve felszíni átalakítás végzése nem lehetséges.
- A „*Források, forráslápok és a kapcsolódó élőhelyek védelme a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság működési területén*” című KEHOP-4.1.0-15-2016-00058 projekt keretében kialakított élőhelyrekonstrukció keretében kialakított műtárgyak fenntartása, karbantartása.
- Mezőgazdasági vagy egyéb célú vízkivétel a tóból nem lehetséges.
- A tómeder felszíni vízgyűjtőjén a vízminőség alakulását érdemben befolyásoló kemikáliák (műtrágya, növényvédőszer) nem alkalmazhatók.
- A tó felszíni vízgyűjtőjén semmilyen olyan tevékenység nem végezhető, amely a vízminőség romlását, a víztest szennyeződését eredményezné.
- A tavat övező nádas-gyékényes szegély az eutrofizáció mérséklése érdekében szakaszosan (évente-kétévente más-más szektorban, öreg nádat a kerület legalább 50–60%-án mindig visszahagyva) levágható. A levágott növényi anyagot a területről minden esetben el kell távolítani.
- A hínárnövényzet szabályozása nem indokolt.
- A Szent Anna-kápolna felé eső parti sáv, illetve gátfelület gyommentesen tartása, a jellegtelen szárazgyep természetességi állapotának javítása (rendszeres, évi 1–2 alkalommal történő kaszálással, elsősorban a gyomosodás fékezése érdekében).
- A parti sáv indokolatlan zavarásának, átalakításának kerülése, az erdővel övezett északi partszakasz teljes háborítatlanságának fenntartása.
- A Szent Anna-kápolna felé eső parti sáv rendezettségének, hulladékmentes fenntartásának biztosítása.
- A tómeder nem őshonos állatfajokkal (a csiga-, kagyló- és halfajokon túl hangsúlyosan ideértve a kétéltű és hüllőfajokat is) való betelepítésének mellőzése.
- A tómeder környezete nem őshonos növényfajokkal, egzótákkal való beültetésének mellőzése (különös tekintettel az inváziós növényfajokra).
- A vízterület és a tározótér rendszeres ellenőrzése, az esetlegesen betelepülő idegenhonos elemek (növény- és állatfajok) minél hamarabb történő eltávolítása.
- A tó közvetlen közelségében (100–200 m-en belül) vadgazdálkodási és vadászati berendezések (szóró, etetőhely, sózó, magasles) elhelyezése (elsősorban az adventív lágyszárúak behurcolásának megelőzése érdekében) nem javasolt.

d) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

- Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egységgel lehatárolt víztestre vonatkozóan jogszabályban előírt kötelező előírások nincsenek.

- Javasolt előírások:

A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére vonatkozó útmutató 2. sz. melléklete alkalmazásával megfogalmazott kezelési javaslatok:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).

Kód	Gyepterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
GY17	Cserjeirtás nem megengedett.
GY35	Legeltetni nem lehet.
GY76	Kaszálás augusztus 15. után lehetséges.
GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása.
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetők el

Kód	Vizes élőhelyekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
V14	A vízi növényzet és a part menti növényzet nem irtható (vágás, nádégetés, cserjék kivágása).
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása, idegenhonos halfaj nem telepíthető.
V41	A learatott nád vizes élőhelyről történő kiszállításának nyomvonalát működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve kell kialakítani.
V42	A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot értesíteni kell.
V44	A hagyásfoltok kialakítása a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve történhet.
V46	December 1. és február 15. között lehet nádaratást folytatni, a mindenkori időjárási és talajviszonyok figyelembe vételével.
V51	A nádas minimum 30–40%-át nem szabad learatni.

Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

- e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat az eutrofizáció lassítása, visszavetése, illetve a vízellátás stabilitásának fokozása érdekében lenne megfogalmazható. A tómeder vélt sérülékenysége miatt a feltöltődési folyamatok kotrással történő kezelése – a beavatkozás kockázatai miatt – elvi szinten is elvethető, a vízellátás stabilizálása kapcsán pedig a csekély kiterjedésű vízgyűjtő és a csapadékon kívül bevonható plusz víz hiánya jelent korlátot. Mindezek miatt a tó kedvező hidroökológiai állapotának biztosításához (a feltöltődés folyamatának lassításához) reálisan a növényzet kezelésével (a nádas-gyékényes növényzet időnkénti levágásával és a biomassza lehordásával) lehet hozzájárulni.

f) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egységhez sorolt egyetlen élőhelyfolt területén kerülendő minden területcsökkenést eredményező fejlesztés vagy beruházás, így a tómeder területén semmilyen objektum, létesítmény elhelyezése nem javasolt. A terület turisztikai látogatottsága (vö. Szent Anna-kápolna, Mária-út) tudomásul vétele mellett kívánatos a tómeder északi, erdővel övezett partjának zavartalan fenntartása, amihez rendszeres ellenőrzése és tájékoztató, illetve belépést korlátozó táblák kihelyezése javasolható.

g) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása:

A Szent Anna-tó kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartásához a vízellátás, a vízminőségvédelem, a feltöltődés lassítása, az inváziós fajok kontrollja és az egyéb zavaró tényezők kiszűrése kapcsán lehet hozzájárulni. A javaslatok e szempontok figyelembe vételével, a drasztikusabb beavatkozások (vö. kotrás) elvetésével, a vízellátottságot alapvetően befolyásoló természetföldrajzi korlátok tudomásul vétele mellett történt.

3.2.1.2.KE-2 kezelési egység: Lejtőszyepprétek, félszáraz gyepek és sziklagyepek

a) A kezelési egység meghatározása:

A kezelési egység a tervezési terület száraz, köves talajú (jelentős részben árvalányhajas) lejtőszyeppjeit, kisebb foltokban megjelenő félszáraz gyepeit, illetve fragmentumokban megjelenő sziklagyepeit foglalja magába. A Sár-hegy délnyugati-déli-délkeleti lejtőin (az egykori szőlőtermő területeken) szinte mindenhol ezek az állományok dominálnak, de jelentős foltjaik vannak még északkeleten, a Szent Anna-kápolna környékén is. A kezelési egységhez tartozó (cserjésekkel mozaikosan megjelenő) gyepek a terület legjellegzetesebb és leginkább meghatározó élőhelytípusai. Mindösszesen 158,58 hektárt tesznek ki, ami a teljes terület közel felét (44,96%) adja. A kezelési egységgel lehatárolt terület teljesen átfed országos jelentőségű védett természeti területtel (Gyöngyösi Sár-hegy TT).

b) A kezelési egység megfeleltetése / Érintettség vizsgálata:

- élőhelyek: Á-NÉR: nyílt szilikátsziklagyepek és törmeléklejtők (G3), köves talajú lejtőszyepek (H3a), erdősszyepprétek, félszáraz irtásrétek, száraz magaskórósok (H4), nyitott bányafelületek (U6) / Natura 2000: pannon sziklagyepek (*Stipo-Festucetalia pallentis*) (6190), meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (*Festuco-Brometalia*) (6210), szubpannon szyeppék (6240)
- érintett jelölő és jelölőnek javasolt fajok: piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykököröcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), magyar tarsza (*Isophya costata*), szyeplepke (*Catopta thrips*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*), ráncos gyászbogár (*Probaticus subrugosus*)
- érintett földrészletek: Abasár: 0133/1*, 0133/2*, Gyöngyös: 0152/2*, 0163*, 0165/2*, 0165/5*, 0169/37*, 0170/3*, 0170/4*, 0198/11*, 8403*, 8404, 8409*, 8411, 8412*, 8413*, 8414*, 8415*, 8418*, 8419a*, 8419b*, 8420*, 8951*, 8417/1*, 8417/2*, 8600/8*, 8600/9*, 8600/10*, 8600/12*, 8600/13*, 8600/17*, 8600/18*, Pálosvörösmart: 0126*, Visonta: 079/1*
- érintett erdőrészletek: Gyöngyös: 35/D*, 36/A*, 36/B*, 36/D*, 40/A*, 40/B*, 40/NY*, 40/TI 1*, 40/TI 2*, 62/B*, 62/TI*

c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A lejtősztyepprétek, félszáraz gyepek és sziklagyepek állományai a területen szinte teljes egészében másodlagosak, így azok hosszú távú fenntartásához az egyik legfontosabb feladat (még ha a leromlott termőhelyi viszonyok miatt a növényzet regenerációja nem is túl intenzív) a szekunder szukcessziós folyamatok következményeinek elhárítása/mérséklése. Emellett a zavarást, bolygatást jelentő tényezők kiszűrése (főleg a vadhatás mérséklése és az adventív fajokkal való betelepülés megakadályozása) is szükséges. Mivel a terület nagy részén semmilyen kapcsolódó, érdemi területhasználat nincs, a szükséges beavatkozások egy jelentős része természetvédelmi kezelés jellegű teendő. Általános kezelési javaslatok:

- A sziklagyep és lejtősztyepp-állományok fenntartásához a terület egy jelentős részén rendszeres (5–10 évente végzett) szelektív cserjeirtás lenne szükséges. A cserjeirtás során a sztyeppcserjések fajainak védelmét, kíméletét biztosítani kell.
- A másodlagos sziklagyepek közül a Nyúlmály dűlő felé eső kőbánya peremén és területén levő állományok egy részénél (meredek, veszélyes felszíneken álló foltok) a spontán cserjésedés, erdősülés engedhető.
- Egyes (nem köves talajú, nem meredek területen elhelyezkedő) lejtősztyepp-állományok esetenként (kézi eszközökkel vagy kisgépekkel) kaszálhatók is.
- A kaszálás munkaművelet július 15. utáni végrehajtása. Kaszálást követően a levágott széna/fű területről való mielőbbi eltávolítása szükséges.
- Szelektív cserjeirtás esetén a rekonstrukciós munkák (cserjekivágások) nemzeti park igazgatósággal való egyeztetés utáni (vegetációs időszakon kívül) végzése. A kivágott cserjék gyepekről való lehordása, a gallyanyag szomszédos cserjések vagy erdők alatt (kivéve sztyeppcserjések.) történő elhelyezése.
- Az állományokat érintő turistaösvény-fenntartási munkák során fa- és cserjekivágásra csak körültekintően, a bejegyzett erdőgazdálkodóval és a nemzeti park igazgatósággal való előzetes egyeztetést követően kerülhet sor.
- Szelektív cserjeirtás és fakivágás esetén a gallyégetés teljes mértékű mellőzése.
- A lejtősztyepp-állományok területének ismételt talajművelésbe (szőlőművelésbe) fogásának mellőzése, illetve teljes körű tiltása.
- Erősen javasolható (szükséges) a területek rendszeres ellenőrzése, hogy az esetlegesen betelepülő idegenhonos elemek (fás- és lágyszárú növények) minél hamarabb felfedezhetők, és a területről eltávolíthatók legyenek.
- Az állományok természetességi állapotának megtartása érdekében az esetlegesen megjelenő idegenhonos-inváziós, illetve intenzíven terjedő fajok (elsősorban: fehér akác, mirigyes bálványfa, orgona) visszaszorítása. A törzsek kezelésére elsősorban vegyszeres injektálást célszerű alkalmazni, a fiatal sarjak kezelésére ugyanakkor szükség esetén egyéb vegyszeres technológia (irányított permetezés) is igénybe vehető.
- Az állományok területén vadgazdálkodási és vadászati berendezések (szóró, etetőhely, sózó, magasles) elhelyezése alapesetben nem javasolt. A nagy területfoglalás miatt ugyanakkor egyes hegylábú gyepek közelében (pl. töviskes cserjések kisebb tisztásain) vadászati létesítmények – a nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen és módon – kialakíthatók és üzemeltethetők.
- A komoly taposási-rágási kárt okozó muflon és a szintén problémát okozó gímszarvas állománya nagymértékben csökkentendő, visszaszorítandó.

- A gyepek területén a faanyag-tárolás, a faanyag-rakodás és a különböző depóniák (pl. széna) kialakításának mellőzése.
- Az állományokat esetenként érintő, talajsebzéseket, eróziós károkat és bolygatást okozó technikai sportokat (pl. siklóernyőzés) szabályozni, korlátozni, illetve tiltani (vö. terepmotorozás) szükséges.

d) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

- Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egységgel lehatárolt gyepterületekre vonatkozóan a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásai kötelező érvényűek.

- Javasolt előírások:

A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére vonatkozó útmutató 2. sz. melléklete alkalmazásával megfogalmazott kezelési javaslatok:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E24	Az erdőrészeteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek kijelölése és háborítatlanságának biztosítása.
E25	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).	

	<ul style="list-style-type: none"> • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás. <i>[Magyarázat: a védett természeti terület a legeltetést nem tiltja, azonban a meredek lejtők jelentős részén a legeltetés az eróziós veszély miatt nem javasolt.]</i>
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat meghagyása.
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedek vegyszeres kezelését lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. <i>[Magyarázat: A terület legeltetését a védett természeti terület természetvédelmi kezelési terve nem zárja ki, azonban a terület adottságai (és a természeti értékek nagy száma) miatt fenntartó kezelésnek kevésbé alkalmas, maximálisan a cserjeirtott részek utókezelése során alkalmazandó].</i>
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. <i>[Magyarázat: lásd a GY44 javaslatnál tett észrevételt.]</i>
GY74	Kaszálás július 15. után lehetséges.
GY80	A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni.
GY86	A széna összegyűjtése és eltávolítása a területről a kaszálást követő 2 héten belül.
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetők el.
GY131	A cserjék – későbbi kezeléseik megkönnyítése érdekében – talajszintben való kivágása.
GY132	A levágott növényi részek lehordása a gyepterületről 1 hónapon belül, a kivágott cserjéket tilos a gyepen deponálni.

Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
VA01	Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Érdemi élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat a kezelési egységhez sorolt állományokra vonatkozóan annyiban fogalmazható meg, hogy a nagy területen előforduló másodlagos lejtősztepp-állományok fenntartása érdekében rendszeresen szükség van/lenne a cserjék szelektív visszaszorítására (a sztyeppcserjés-fajok megtartásával). Emellett a helyenként erősen zavart, degradált élőhelyek regenerálódását nagyban segítené (és a jelenlegi zavaró hatások zömét elhárítaná) a térségi muflon és gímszarvas állomány jelentősebb mértékű csökkentése. A technikai sportok korlátozása/tiltása is fontos (bár nem mindig kivitelezhető) feladat. Idegenhonos fajok (fehér akác, mirigyes bálványfa, orgona) megjelenése esetén fontos a gyors és hatékony fellépés, s az agresszíven terjeszkedő fajok ellen – körültekintéssel, az értékes növényzet fokozott védelme mellett, a megfelelő engedélyek beszerzését követően – szükség szerint vegyszeres kezelés is alkalmazható. A részletesebb javaslatokat a fejezet c) pontja tartalmazza.

f) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egységhez sorolt állományokban alapesetben kerülendők a területcsökkenést eredményező fejlesztések vagy beruházások, újabb vonalas létesítmények (pl. utak) elhelyezése nem javasolt. A jelenlegi turistaút-hálózat bővítése az érintett helyszíneken (az élőhelyek sérülékenysége miatt) nem javasolt. A meglévő (átmenő) földutak karbantartása, felújítása – építési törmelék lerakása nélkül, elsősorban közúzalék felhasználásával – szükség szerint elvégezhető. Az előforduló régészeti lelőhelyeken (Sár-hegy, Szent Anna-kápolna) az esetleges további kutatásokhoz, régészeti feltárásokhoz a feltételeket biztosítani szükséges.

g) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása:

Az érintett, jelentős kiterjedésű gyepterületek közös jellemzője, hogy a korábbi gazdálkodási forma (szőlőművelés) több mint 100 évvel ezelőtti felhagyása ellenére még mindig nyílt, gyepes (de változó mértékben cserjésedő, erdősülő) élőhelyeket hordoznak. Az egykori kultúrterületeken kialakult gyeptípusok jelentős része közösségi jelentőségű élőhelytípusnak – sziklagyep (6190), félszáraz irtásrét (6210), lejtősztyepp (6240) – minősül, így a meglévő állományok fenntartása, megőrzése, illetve helyreállítása (rekonstrukciója) legitim természetvédelmi törekvés. A kezelési javaslatok megfogalmazására elsősorban és hangsúlyosan a lejtősztyepp-vegetáció szukcessziós folyamatokkal szembeni védelme, a jelentkező zavarás mérséklése, az előforduló élőhelytípusok természetességi állapotának megőrzése, illetve javítása, valamint a kapcsolódó, természetvédelmi szempontból jelentős értéket képviselő fajok védelmének szándékával került sor. Emellett az összeállítás kitér a technikai sportok és a természetvédelmi szempontok érintkezési pontjaira is.

3.2.1.3.KE-3 kezelési egység: Kaszálórétek és jellegtelen szárazgyepek

a) A kezelési egység meghatározása:

A kezelési egységhez egyes mélyebb talajú, nyergek vagy hajlatok irtásterületein kialakult szárazabb (bolygatott) és üdőbb rétek tartoznak. Összesen csak 6 kisebb állomány ismert (zömmel a Csepplye-tető térségében és a Szent Anna-kápolna közelében), ezek együttes területe mindössze 1,47 hektárt tesz ki. A legkedvezőbb természetességi állapotú, kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*) előfordulással rendelkező üde kaszálórét folt a terület északi részén, a Pálosvörösmart felé lehúzódó völgyben található. A kezelési egységgel lehatárolt terület teljesen átfed országos jelentőségű védett természeti területtel (Gyöngyösi Sár-hegy TT).

b) A kezelési egység megfeleltetése / Érintettség vizsgálata:

- élőhelyek: Á-NÉR: franciaperjés rétek (E1), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC) / Natura 2000: sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (6510)
- érintett jelölő fajok: sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)
- érintett földrészletek: Abasár: 0133/2*, 0133/3*, Gyöngyös: 0152/2*, 0164/1*, 0165/5*, 0170/3*, Visonta 079/1*
- érintett erdőrészletek: Gyöngyös: 35/TI*, 62/TI*

c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó gyepfoltok fenntartásához a másodlagos szukcessziós folyamatokat (cserjésedés, erdősülés) kontrolláló, illetve a zavaró hatásokat mérséklő kezelési beavatkozásokra van szükség. Általános kezelési javaslatok:

- Az üde kaszálórétek és jellegtelen gyepek rendszeres (évi 1 alkalommal történő) gépi kaszálása.
- Kaszálást követően a levágott széna/fű területről való mielőbbi eltávolítása.
- A kaszálás munkaművelet június 15. vagy (a kornistárnics előfordulási helyein) csak késő őszi kaszálás lehetséges).
- A gyepek szegélye felől terjeszkedő cserjék kivágása-visszaszorítása, a gyepfoltok cserjésedő szegélyeinek rendezése.
- Cserjésedő-erdősülő állományokban a fásszárú növényzet vegetációs időszakon kívül történő, rendszeres visszavágása, eltávolítása.
- Cserjeirtás esetén a rekonstrukciós munkák (fa- és cserjekivágások) nemzeti park igazgatósággal való egyeztetés utáni (vegetációs időszakon kívül) végzése. A kivágott cserjék gyepekről való lehordása, a gallyanyag szomszédos erdők alatt történő elhelyezése.
- Az állományok rendszeres ellenőrzése, az esetlegesen betelepülő idegenhonos elemek (fás- és lágyszárú növények) minél hamarabb történő eltávolítása.
- A gyepek területén a faanyag-tárolás, a faanyag-rakodás és a különböző depóniák (pl. széna) kialakításának mellőzése.
- A szomszédos területeken végzett erdőgazdálkodási (fakitermelési) tevékenység során az üde kaszálórétek talaján a géppel történő átjárást el kell kerülni.
- Az üde kaszálórét állományok területén és közvetlen közelében (100 m-es távolságon belül) vadgazdálkodási és vadászati berendezések (szóró, etetőhely,

sózó, magasles) elhelyezése nem javasolt (az ilyen helyszíneken levő létesítményeket távolabbra javasolt áttelepíteni).

d) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

- Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egységgel lehatárolt gyepterületekre vonatkozóan a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásai kötelező érvényűek.

- Javasolt előírások:

A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére vonatkozó útmutató 2. sz. melléklete alkalmazásával megfogalmazott kezelési javaslatok:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E24	Az erdőrészekben belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek kijelölése és háborítatlanságának biztosítása.
E25	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).

Kód	Gyepterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY72	Kaszálás június 15. után lehetséges. [<i>Magyarázat: jellegtelen, gyomos gyepek esetében érvényes időbeli korlát.</i>]
GY78	Kaszálás október 1. után lehetséges. [<i>Magyarázat: a kornistárnics előfordulási helyein érvényes időbeli korlát.</i>]
GY80	A gyepeket évente csak egyszer lehet kaszálni.
GY86	A széna összegyűjtése és eltávolítása a területről a kaszálást követő 2 héten belül.

GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetők el.
GY131	A cserjék – későbbi kezelések megkönnyítése érdekében – talajszintben való kivágása.
GY132	A levágott növényi részek lehordása a gyepterületről 1 hónapon belül, a kivágott cserjéket tilos a gyepen deponálni.

Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető. [<i>Magyarázat: képerjés gyepek közelében.</i>]

e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységhez sorolt állományokban az élőhelyrekonstrukciós feladatok a gyepek cserjés szegélyeinek rendezése, illetve a már cserjésedett területrészek helyreállítása (cserjeirtása, száruzása) és tartós kezelésbe vétele formájában értelmezhetők. Megjegyzendő, hogy az érintett gyepekben nagyobb volumenű rekonstrukciós feladatok nincsenek. A részletesebb javaslatokat a fejezet c) pontja tartalmazza.

f) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egységhez sorolt állományokban alapesetben kerülendők a területcsökkenést eredményező fejlesztések vagy beruházások, újabb vonalas létesítmények (pl. utak) elhelyezése nem javasolt. A jelenlegi turistaút-hálózat bővítése az érintett helyszíneken (az élőhelyek egy részének sérülékenysége miatt) nem javasolt. A meglévő (átmenő) földutak karbantartása, felújítása – építési törmelék lerakása nélkül, elsősorban kőzúzalék felhasználásával – szükség szerint elvégezhető.

g) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása:

Az érintett, kisebb-nagyobb gyepterületek közös jellemzője, hogy a korábbi gazdálkodási forma (elsősorban kaszálás és legeltetés) néhány évtizeddel ezelőtti felhagyása ellenére még mindig nyílt, gyepes (de kisebb részben cserjésedő-erdősülő) élőhelyeket hordoznak. Az irtásréteken kialakult gyeptípusok egy kisebb része közösségi jelentőségű élőhelytípusnak – üde kaszálórétek (6510) – minősül, így ezek fenntartása, megőrzése, illetve helyreállítása (rekonstrukciója) legitim természetvédelmi törekvés. A kezelési javaslatokat ezen megközelítések alapján állítottuk össze, s a célkitűzések elérésének módjaként a gyepek kaszálással való fenntartását, illetve a még reálisan helyreállítható szegélyek és foltok rekonstrukcióját határoztuk meg.

3.2.1.4.KE-4 kezelési egység: Száraz cserjések

a) A kezelési egység meghatározása:

A kezelési egység a tervezési terület száraz lejtősztyeppjeivel és egyéb száraz gyepjeivel mozaikos, a szőlőművelés felhagyása után másodlagosan (részben az egykori szőlőparcellák közötti kőgarádokon kialakult) száraz cserjéseket foglalja magába. Az állományok egy kisebb része törpemandula (*Amygdalus nana*), csepleszmegegy (*Cerasus fruticosa*) és ajrózsa (*Rosa spinosissima*) dominanciájú, alacsony sztyeppcserjés. A nagyobb tömeget a töviskes (kőkényes-galagonyás-vadrózsás) cserjések adják, s néhány foltban idegenhonos fajú foltok

(orgona sarjtelepek) is előfordulnak. Egy helyütt sziklai cserjés is felbukkan. A kezelési egységhez tartozó cserjések a terület jellegzetesebb és meghatározó élőhelytípusai, különösen a Sár-hegy nyugati, déli és keleti peremén, hegylábi részein. Mindösszesen 68,52 hektárt tesznek ki, ami a teljes terület közel ötödét (19,43%) adja. A kezelési egységgel lehatárolt terület szinte teljesen átfed országos jelentőségű védett természeti területtel (Gyöngyösi Sár-hegy TT).

b) A kezelési egység megfeleltetése / Érintettség vizsgálata:

- élőhelyek: Á-NÉR: sztyeppcserjések (M6), sziklai cserjések (M7), galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b), idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű uralta állományok (P2c) / Natura 2000: szubkontinentális peri-pannon cserjések (40A0)
- érintett jelölő fajok: sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*)
- érintett földrészletek: Abasár: 0133/1*, 0133/2*, Gyöngyös: 0152/2*, 0163*, 0164/1*, 0165/4*, 0165/5*, 0169/37*, 0170/3*, 0170/4*, 0198/11*, 8403*, 8405, 8407, 8408, 8409*, 8412*, 8413*, 8414*, 8415*, 8417/1*, 8417/2*, 8418*, 8419a*, 8419b*, 8420*, 8600/8*, 8600/11*, 8600/12*, 8600/13*, 8600/14, 8600/17*, 8600/18*, 8951*, Pálosvörösmart: 0126*, Visonta: 079/1*
- érintett erdőrészletek: Gyöngyös: 35/A 2*, 35/D*, 36/A*, 40/A*, 40/B*, 40/NY*, 40/TI 1*, 40/TI 2*, 62/B*, 62/TI*

c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A sztyeppcserjésként, szegélycserjésként vagy sziklai cserjésként azonosítható állományok, illetve fragmentumok hosszú távon aktív (a másodlagos szukcessziós folyamatokat ellensúlyozó) kezelésekkal tartandók fenn. Velük azonos módon kezelendők a beékelődő töviskes cserjések, míg a különálló töviskes foltok, tömbök a területek további spontán cserjésedésének, illetve erdősülésének engedésével lehet a jelenleginél kedvezőbb természetességi állapot (erdőssztyepp jellegű erdő) felé átvezetni. A idegenhonos-inváziós, illetve intenzíven terjedő cserjefajok (orgona, ecetszömörce) alkotta foltok, és a betelepülő inváziós és/vagy intenzíven terjedő fafajok (fehér akác, mirigyes bálványfa) egyedei minden esetben felszámolandók, visszaszorítandók. Általános kezelési javaslatok:

- A sztyeppcserjések fenntartásához (a betelepülő töviskes cserjék visszaszorításához) a terület egy rendszeres (5–10 évente végzett) szelektív cserjeirtás lenne szükséges. A cserjeirtás során a sztyeppcserjések fajainak védelmét, kíméletét biztosítani kell.
- A sziklai cserjés folt felett indokolt esetben (a megfelelő megvilágítottság biztosítása érdekében) egy-egy faegyed kivágható.
- Kimagasló természeti értékkel nem rendelkező, idegenhonos-inváziós fa- és cserjefajok nélküli, töviskes cserjések esetén a további spontán szukcessziós folyamatok (cserjésedés, erdősülés) érvényesülésének engedése.
- Szelektív cserjeirtás és fakivágás esetén a rekonstrukciós munkák (cserje- és fakivágások) nemzeti park igazgatósággal való egyeztetés utáni (vegetációs időszakon kívül) végzése. A kivágott cserjék cserjésekből való kihordása, a gallyanyag szomszédos (töviskes) cserjések vagy erdők alatt történő elhelyezése.
- Az állományokat érintő turistaösvény-fenntartási munkák során fa- és cserjékivágásra csak körültekintően, a bejegyzett erdőgazdálkodóval és a nemzeti park igazgatósággal való előzetes egyeztetést követően kerülhet sor.

- Szelektív cserjeirtás és fakivágás esetén a gallyégetés teljes mértékű mellőzése.
- Erősen javasolható (szükséges) a területek rendszeres ellenőrzése, hogy az esetlegesen betelepülő idegenhonos elemek (fás- és lágyszárú növények) minél hamarabb felfedezhetők, és a területről eltávolíthatók legyenek.
- Az állományok természetességi állapotának megtartása érdekében a már jelen levő, illetve ezután esetlegesen megjelenő idegenhonos inváziós és/vagy intenzíven terjedő fafajok (elsősorban: fehér akác, mirigyes bálványfa, orgona, ecetfa) visszaszorítása. A törzsek kezelésére elsősorban vegyszeres injektálást célszerű alkalmazni, a fiatal sarjak kezelésére ugyanakkor szükség esetén egyéb vegyszeres technológia (irányított permetezés) is igénybe vehető.
- Az állományok területén vadgazdálkodási és vadászati berendezések (szóró, etetőhely, sózó, magasles) elhelyezése alapesetben nem javasolt. A jelentős területfoglalás miatt ugyanakkor egyes hegylábi cserjések közelében (pl. erdőfoltokban) vadászati létesítmények – a nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen és módon – kialakíthatók és üzemeltethetők.
- A komoly taposási-rágási kárt okozó muflon és a szintén problémát okozó gímszarvas állománya nagymértékben csökkentendő, visszaszorítandó.
- A cserjések (sztyeppcserjések) területén a faanyag-tárolás, a faanyag-rakodás és a különböző depóniák (pl. széna) kialakításának mellőzése.
- Az állományokat esetenként érintő, talajsebzéseket, eróziós károkat és bolygatást okozó technikai sportokat (pl. siklóernyőzés) szabályozni, korlátozni, illetve tiltani (vö. terepmotorozás) szükséges.

d) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

- Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egységgel lehatárolt cserjésekre vonatkozóan jogszabályban előírt kötelező előírások nincsenek.

- Javasolt előírások:

A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére vonatkozó útmutató 2. sz. melléklete alkalmazásával megfogalmazott kezelési javaslatok:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E24	Az erdőrészeteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek kijelölése és háborítatlanságának biztosítása.
E25	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:

	<ul style="list-style-type: none"> • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	<ul style="list-style-type: none"> • Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember.
	<ul style="list-style-type: none"> • Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	<ul style="list-style-type: none"> • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	<ul style="list-style-type: none"> • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	<ul style="list-style-type: none"> • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
	<ul style="list-style-type: none"> • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, száruzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat meghagyása.
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedek vegyszeres kezelését lábbon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajától függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. [Magyarázat: A terület legeltetését a védett természeti terület természetvédelmi kezelési terve nem zárja ki, azonban a terület adottságai (és a természeti értékek nagy száma) miatt fenntartó kezelésnek kevésbé alkalmas, maximálisan a cserjeirtott részek utókezelése során alkalmazandó].
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. [Magyarázat: lásd a GY44 javaslatnál tett észrevételt.]
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetők el.

GY131	A cserjék – későbbi kezelések megkönnyítése érdekében – talajszintben való kivágása.
GY132	A levágott növényi részek lehordása a gyepterületről 1 hónapon belül, a kivágott cserjéket tilos a gyepen deponálni.

Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
VA01	Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Érdemi élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat a kezelési egységhez sorolt állományokra vonatkozóan annyiban fogalmazható meg, hogy a nagy területen előforduló sztyeppcserjések fenntartása érdekében rendszeresen szükség van/lenne a töviskes cserjék és egyéb fásszárúak szelektív visszaszorítására (a sztyeppcserjés-fajok megtartásával). Emellett a helyenként erősen zavart, degradált élőhelyek regenerálódását nagyban segítené (és a jelenlegi zavaró hatások zömét elhárítaná) a térségi muflon és gímszarvas állomány jelentősebb mértékű csökkentése. A technikai sportok korlátozása/tiltása is fontos (bár nem mindig kivitelezhető) feladat. Idegenhonos fajok (fehér akác, mirigyes bálványfa, orgona, ecetszőrmörce) megjelenése esetén fontos a gyors és hatékony fellépés, s az agresszíven terjeszkedő fajok ellen – körütekintéssel, az értékes növényzet fokozott védelme mellett, a megfelelő engedélyek beszerzését követően – szükség szerint vegyszeres kezelés is alkalmazható. „A pannon gyepek és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 Priorizált Intézkedési Terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával” című, LIFE-IP GRASSLAND-HU elnevezésű, LIFE17 IPE/HU/000018 azonosító számú projekt keretében a cserjésedő gyepterületek részleges kezelése megtörtént (2022-2024-ben). A területek helyreállítását követően a lehatárolt (rész)területegységeket a KE-2 kezelési egységnél leírtak alapján javasolt kezelni (lásd 3.2.1.2. fejezet). A részletesebb javaslatokat a fejezet c) pontja tartalmazza.

f) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egységhez sorolt állományokban (különösen a sztyeppcserjésekben) alapesetben kerülendő a területcsökkenést eredményező fejlesztések vagy beruházások, újabb vonalas létesítmények (pl. utak) elhelyezése nem javasolt. A jelenlegi turistaút-hálózat bővítése az érintett helyszíneken (a cserjések egy részének sérülékenysége miatt) nem javasolt. A meglévő (átmenő) földutak karbantartása, felújítása – építési törmelék lerakása nélkül, elsősorban közúzalék felhasználásával – szükség szerint elvégezhető. Az előforduló régészeti lelőhelyeken (Sár-hegy, Szent Anna-kápolna) az esetleges további kutatásokhoz, régészeti feltárásokhoz a feltételeket biztosítani szükséges.

g) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása:

Az érintett, különböző típusú száraz cserjések a korábbi gazdálkodási forma (szőlőművelés) több mint 100 évvel ezelőtti felhagyása, illetve a későbbiekben folytatott szórvány legeltetés után a terület jelentős részét elfoglalták. A kialakult cserjések zöme másodlagos töviskes cserjés, de szegélycserjésnek vagy sztyeppcserjésnek (az egykori erdőssztyepp vegetáció egyfajta regenerálódott típusaként) értékelhető állományok is jelentős volumenben vannak a területen, főleg az egykori parcellahatárokon, kőgarádokon, ahol a sztyeppcserjések kulcsfajjai az erőteljes kultúrhatásokat túlélték. A regenerálódott cserjések számottevő része közösségi

jelentőségű élőhelytípusnak – sztyeppcserjés (40A0) – minősül, így ezen állományok fenntartása, megőrzése, illetve helyreállítása (az egyetlen sziklai cserjés kezelésével együtt) legitim természetvédelmi törekvés. A kezelési javaslatok megfogalmazására elsősorban és hangsúlyosan a sztyeppcserjések szukcessziós folyamatokkal szembeni védelme, a jelentkező zavarás mérséklése, az előforduló élőhelytípusok természetességi állapotának megőrzése, illetve javítása, valamint a kapcsolódó, természetvédelmi szempontból jelentős értéket képviselő fajok védelmének szándékával került sor. Emellett az összeállítás kitér a technikai sportok és a természetvédelmi szempontok érintkezési pontjaira is.

3.2.1.5.KE-5 kezelési egység: Cseres- és gyertyános-kocsánytalan tölgyesek

a) A kezelési egység meghatározása:

A kezelési egységhez a tervezési terület felszáraz és üde termőhelyeken álló (jelentősebb területi hányadot képviselő) zonális erdei, a cseres- és gyertyános kocsánytalan tölgyesek tartoznak. Az érintett állományok a Sár-hegy északi lejtőin, illetve annak északkelet (Pálosvörösmart) felé kinyúló részterületén találhatóak. A gyertyános-kocsánytalan tölgyesek aránya nagyon szerény, kisebb foltjaik (amelyek jelen állapotukban inkább üde tölgyesként értékelhetők) lényegében csak a Sár-hegy csúcsa alatt vannak jelen. A kezelési egységhez tartozó erdők 50,97 hektárt tesznek ki, ami a teljes terület kb. egyhatodának (14,45%) felel meg. A kezelési egységgel lehatárolt terület csak kis részben fed át országos jelentőségű védett természeti területtel (Gyöngyösi Sár-hegy TT).

b) A kezelési egység megfeleltetése / Érintettség vizsgálata:

- élőhelyek: Á-NÉR: gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (K2), cseres-kocsánytalan tölgyesek (L2a) / Natura 2000: pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*szal (91G0), pannon cseres-tölgyesek (91M0)
- érintett jelölő fajok: magyar tavaszi-fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*), csíkos medvelepke (*Callimorpha quadripunctaria*), nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*)
- érintett földrészletek: Gyöngyös: 0152/2*,0163*, 0164/1*, 0165/4*, Pálosvörösmart: 0126*
- érintett erdőrészletek: Gyöngyös: 35/A 2*, 35/D*, 36/A*, 36/B*, 36/D*, 40/A*, 40/B*, 62/A*, 62/B*, 62/C*, 62/D*, 62/E*, 62/F*, 62/G*, 62/NY 1

c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

c1) Vágásos üzemmódba sorolt állományok:

Vágásos üzemmódba sorolt cseres- és gyertyános-kocsánytalan tölgyes állományok nincsenek a területen, így az erre az esetre elvi szinten megfogalmazható természetvédelmi irányelveket, javaslatokat nem is ismertetjük. Megjegyezzük azonban, hogy a vágásos üzemmód kapcsán irányadó alapelveket (elegyesség, szerkezeti gazdaság, holtfa-ellátottság stb. megtartása és bővítése) a nem vágásos (folyamatos erdőborítást biztosító) gazdálkodás során is alkalmazni kell, illetve hogy a nem vágásos üzemmódokból vágásos üzemmódba való visszalépés természetvédelmi szempontok alapján semmiképpen nem támogatott.

c2) Átmeneti és örökerdő üzemmódba sorolt állományok:

Átmeneti üzemmódba sorolt állományok igen jelentős (90% feletti) arányban vannak a területen, ellenben örökerdő üzemmódba sorolt erdőrészlet aktuálisan nincs. A folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodással érintett állományok megtartása (mint már utaltunk rá) természetvédelmi szempontból mindenképpen kívánatos, többek között azért is, mert vágásos erdőgazdálkodással a jelenlegi korosztályszerkezet mellett előbb-utóbb (a maga összes ökológiai problémájával) megjelenhetne a vágáskoncentráció. A fenntartási tervben az átmeneti és örökerdő üzemmód melletti gazdálkodás kérdéseit, szempontjait (az elmondottakra tekintettel) hangsúlyosan érintjük. Mivel a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódba sorolható állományok jellemzően azonos kiinduló állapotot (idős, homogén, zárt, legfeljebb mérsékeltén lékesedő erdőkép) jelentenek, irányelvek szintjén célszerű együtt tárgyalni őket (valójában az örökerdő üzemmódba esetleg belépő állományokban is átalakítás folyamatot kell indítani, ezért a szövegezésnél e tekintetben sem teszünk különbségeket). Általános erdőkezelési javaslatok:

- Az átmeneti és örökerdő üzemmódba sorolt állományok területének – a folyamatos erdőborítás melletti erdőkezelés fontosságának demonstrálása, egyúttal a vágásos erdőgazdálkodás okozta ökológiai hátrányok elkerülése érdekében történő – megtartása.
- Az átalakítás komplex, változó eréllyel végrehajtott növedékfokozó gyérítéssel vagy szálalóvágással indított folyamata során a kiinduló (idős) állományok fatérfogatának fokozatos csökkentése, továbbá az átmérőeloszlás, a térbeli mintázat, a vertikális tagoltság és az elegyarányviszonyok egyidejű alakítása. A biológiai szempontból értékesebb, az odúlakó madarak, erdőlakó denevérek és szaproxilofág rovarok számára költő-, búvó- és szaporodóhelyet biztosító (odvas, korhadt, böhönc jellegű stb.) törzsek, illetve a faállományhoz köthető mikroélelőhelyek legalább részleges megtartása. (A talajszinten odúval rendelkező fák kivágása csak magas tuskó hagyásával, és az odú megőrzésével végezhető.)
- Az átalakítások lékvágással és/vagy csoportos bontásokkal történő megindítása, a térbeli mintázat további alakításánál a lékes-csoportos-foltos beavatkozások előnyben részesítése.
- Az átalakítások során a korábbi vágások vagy dölések során keletkezett nyílt foltok, illetve lékek mintázatának figyelembe vétele.
- A változatos (szálaló jellegű) szerkezet fokozatos közelítése érdekében a gyors, nagyobb mértékű – az átalakítási törekvéssel össze nem egyeztethető ütemű – fakitermelések mellőzése.
- Az első szálalóvágások során az egy erdőtervi cikluson belüli beavatkozási erély 20%-os értékben való maximálása, illetve az egy-egy alkalommal összefüggően keletkező bontott vagy véghasznált területek lékméret léptékére (0,05-0,15 hektár) csökkentése.
- Az átalakítás során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeinek (szálankénti vagy csoportos) kímélete, az utódállomány elegyességének biztosítása. Az állományok alsó szintjében levő fiatalabb facsoportok döntési és közelítési munkák során való megóvása, sérülésmentes felszabadítása.
- Az átalakítás, illetve örökerdő-gazdálkodás során a közösségi jelentőségű magyar tavaszi fésűsbagoly védelme érdekében a cser és molyhos tölgy szórványos/csoportos jelenlétének tartós biztosítása.
- A fiatal újulatfoltok elegyességének, változatosságának megtartása, az esetlegesen megjelenő fehér akác és mirigyes bálványfa törzsek visszaszorítása. A törzsek kezelésére elsősorban vegyszeres injektálást célszerű alkalmazni, a fiatal sarjak

visszaszorítására ugyanakkor szükség esetén egyéb vegyszeres technológia (irányított permetezés) is igénybe vehető.

- Az átalakítási folyamat során az erdőrészek 5–10%-ának érintetlenül hagyása. Az érintetlenül hagyandó részek („hagyásfa-csoportok”) előzetes, az átalakítás kezdeti fázisában való kijelölése. A kijelöléseket itt úgy célszerű megtenni, hogy azok az idős állományokon belül elhelyezkedő különleges vagy sérülékeny élőhelyeket (pl. sziklakibúvás, gyengébb termőhelyű terület), a mikroélőhelyekben gazdag állományrészeket, a védett fajok előfordulási helyeit és az öreg hagyásfákat is magukba foglalják.
- A holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a szálanként elpusztult, őshonos fafajú álló és fekvő holtfák – melyek átmérője eléri, vagy meghaladja az erdőben található faegyedek átlagátmérőjét – nem érinthetők.
- A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével való kijelölése.
- A fakitermelési munkák kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikroélőhelyek minél teljesebb körű megóvásával történő elvégzése.

c3) Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt állományok:

A cseres- és gyertyános kocsánytalan tölgyes állományoknak csak kisebb hányada (legfeljebb 10%-a) esik faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőrészletbe. Ezekben az állományokban gyakorlatilag csak minimális, fenntartó és védelmi jellegű beavatkozások lehetségesek. Általános erdőkezelési javaslatok:

- Az állományok fenntartásának, illetve megújulásának természetes erdődinamikai folyamatokra való alapozása (a felújulási és differenciálódási folyamatok „működéséhez” a vadhatás erőteljes mérséklése szükséges).
- Fakitermelési beavatkozás végzése kizárólag idegenhonos fafajok megtelepedése és jelenléte esetén, továbbá a használt utak és turistautak mentén, közvetlen veszélyt jelentő száraz törzsek kivágásával, balesetmegelőzési céllal.
- Az állományok természetességi állapotának megtartása, illetve javítása érdekében az esetlegesen megjelenő fehér akác és mirigyes bálványfa törzsek visszaszorítása. A törzsek kezelésére elsősorban vegyszeres injektálást célszerű alkalmazni, a fiatal sarjak visszaszorítására ugyanakkor szükség esetén egyéb vegyszeres technológia (irányított permetezés) is igénybe vehető.
- Jelentősebb, nagyobb területet érintő abiotikus vagy biotikus károsítások esetén, az erdőborítottság helyreállítása érdekében esetleg rendkívüli intézkedések is szükségessé válhatnak. Az ezekhez kapcsolódó beavatkozások megtervezése és kivitelezése csak a nemzeti park igazgatóság közreműködésével, illetve felügyelete mellett lehetséges.
- Az állományok területén vadgazdálkodási és vadászati berendezések (szóró, etetőhely, sózó, magasles) elhelyezése nem javasolt.

d) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

- Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egységgel lehatárolt erdőterületekre kötelező előírásokat az ágazati jogszályok tartalmazzák, a Gyöngyösolymosi Erdőtervezési Körzetre elfogadott erdőtervek a gazdálkodás keretszabályait határozzák meg.

- Javasolt előírások:

A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére vonatkozó útmutató 2. sz. melléklete alkalmazásával megfogalmazott kezelési javaslatok:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E03	A közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeleiben – a folyamatos erdőborítást biztosító átmeneti, örökerdő vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E10	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása az inváziós növényfajok eltávolítására vonatkozó tevékenység kivételével.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és az állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során az idegenhonos növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Természetes-, természet szerű- és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E38	Őshonos fafajú állományok véghasználatok során átlagosan 5–20% területi lefedettséget biztosító mikroélőhelyek visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző formában.
E39	A mikroélőhelyek fenntartása. [Magyarázat: pl. biotópfák, böhöncök meghagyása.]

E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrésztlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonzóási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. [Magyarázat: elegyfajok – mezei juhar (<i>Acer campestre</i>), tatárjuhar (<i>Acer tataricum</i>), korai juhar (<i>Acer platanoides</i>), mezei szil (<i>Ulmus minor</i>), mádárcezesznye (<i>Cerasus avium</i>), berkenyefajok (<i>Sorbus spp.</i>)]
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágú szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.	
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, száruzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: életciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E81	Faanyag mozgatása csak kemény (száraz vagy fagyott) talajviszonyok mellett.
E83	Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágú és fás szárú fajok továbbterjedésének mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, száruzás) történő megakadályozása.
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrésztletek korosztály-eloszlásának javítása. Térben változó erélyű nevelővágások végzése, az alsó szint és az átlagkornál fiatalabb egyedek kímélete.
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.

Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani.

e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merült fel. Az élőhelyek állapotának javítását szolgáló lehetséges intézkedések (pl. idegenhonos és inváziós fafajok visszaszorítása, az erdők szerkezetének javítása, az álló és fekvő holtfa mennyiségének megtartása, illetve növelése) a gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok között, a c) pont alatt szerepelnek. Megemlítendő viszont, hogy a KE-7 egység alatt szerepeltetett idegenhonos fafajú állományok egy részét hosszú távon cseres-vagy gyertyános-kocsánytalan tölgyes állománnyá kell majd visszaalakítani. Az élőhelyi állapot javításához a vadhatás-mérséklése, a vadlétszám csökkentése feltétlenül indokolt.

f) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó állományokban olyan tevékenység, amely azok területének csökkenésével járna (beépítés, új vonalas létesítmények elhelyezése, újabb utak, épített közelítőnyomok kialakítása), nem javasolt. A jelenlegi turistaút-hálózat lényegesebb bővítése nem indokolt, de ilyen irányú igény esetén (az útvonal körültekintő, a nemzeti park igazgatósággal is egyeztetett megtervezésével, lehetőleg meglévő földutakat igénybe véve) lehetséges. A meglévő műszelvényes földutak karbantartása, felújítása – elsősorban közúzalék felhasználásával – szükség szerint elvégezhető. Az úthálózat karbantartása ugyanakkor nem járhat az utak szélesítésével, a technológiát úgy kell alkalmazni, hogy ez ne következhesen be. A Szent Anna-tó közelében (idős cseres-kocsánytalan tölgyes folt alatt) található turista-pihenő hosszabb távon is fenntartandó.

h) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása:

A cseres- és gyertyános kocsánytalan tölgyesek a tervezési terület jelentős területfoglalású, számottevő élőfakészlettel rendelkező, a védelmi és közjóléti célkitűzések mellett bizonyos mértékben gazdasági rendeltetéssel is bíró erdei, amelyekre a jelenleg (2021–2030 között) érvényben levő erdőtervek is tartalmaznak gazdálkodási jellegű fakitermelési előírásokat, illetve lehetőségeket. A kezelési javaslatok mindezek figyelembe vételével, a jelenlegi üzemmód-besorolások szerinti tagolással, de hangsúlyozottan a természetvédelmi (kisebb részben a közjóléti-turisztikai) funkciók előtérbe helyezésével kerültek megfogalmazásra. A javasolt intézkedések a homogén állomány-szerkezetű erdők változatosabbá tételét, az elegyfák felkarolását, az idegenhonos elemek (fenyők és az esetlegesen megjelenő inváziós fafajok) visszaszorítását, a holtfa megtartását, mennyiségének növelését, valamint az erdőlakó denevérfajok és szaproxilofág rovarfajok, továbbá egyéb közösségi jelentőségű fajok számára szükséges mikroélőhelyek, szubsztrátok jelenlétének biztosítását (együttesen az erdők természetességi állapotának javulását) is szolgálják.

3.2.1.6.KE-6 kezelési egység: Melegkedvelő tölgyesek és bokorerdők

a) A kezelési egység meghatározása:

A kezelési egység a tervezési terület száraz, délies kitettségű, sekély talajú lejtőin és gerincein jelentősebb területen megjelenő, véderdő jellegű, cser, molyhos tölgy és/vagy kocsánytalan tölgy dominanciájú erdeit (melegkedvelő tölgyesek, bokorerdők) foglalja magába. Az ide sorolt állományok zöme a Sár-hegy északnyugati és északkeleti irányba lefutó gerincein található, de spontán kis foltokkal elszórtan a terület déli, egykor szőlőműveléssel érintett részterületen is megjelennek. A kezelési egységhez tartozó erdők 48,40 hektárt tesznek ki, ami a teljes terület kicsit több mint tizedének (13,72%) felel meg. A kezelési egységgel lehatárolt terület jelentős részben átfed országos jelentőségű védett természeti területtel (Gyöngyösi Sár-hegy TT).

b) A kezelési egység megfeleltetése / Érintettség vizsgálata:

- élőhelyek: Á-NÉR: mész- és melegkedvelő tölgyesek (L1), molyhos tölgyes bokorerdők (M1) / Natura 2000: pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*szel (91H0)
- érintett jelölő fajok: leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), csíkos medvelepke (*Callimorpha quadripunctaria*), magyar tavaszifésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*), nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*)
- érintett földrészletek: Abasár: 0133/1*, 0133/2*, Gyöngyös: 0152/2*, 0153*, 0163*, 0164/1*, 0164/2*, 0165/4*, 0165/5*, 0169/37*, 0170/3*, 0198/11*, 8419a*, 8420*, 8600/13*, 8951*, Pálosvörösmart: 0126*, Visonta: 079/1*
- érintett erdőrészletek: Gyöngyös: 35/A 2*, 35/D*, 36/A*, 36/B*, 36/D*, 36/VI*, 40/A*, 40/B*, 40/TI 2*, 62/A*, 62/B*, 62/C*, 62/D*, 62/E*, 62/F*, 62/G*

c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez sorolt állományok (ha erdőtervezett erdőt érintenek) szinte teljes egészében faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőrészletekbe esnek (a fennmaradó foltok átmeneti üzemmódú erdőrészleteket érintenek). Természeti értékeik és véderdő jellegük miatt bennük távlatilag (egységesen) csak minimális, fenntartó és védelmi jellegű beavatkozások elvégzése lehetséges. Ahol egy-egy kisebb-nagyobb folt átmeneti üzemmódba sorolt erdőrészletet érint, ott a véderdő jellegű tölgyeseket kisebb (általában egy famagasságnyi) védőövezet beiktatásával kell elhatárolni és rájuk ugyanezeket az elveket kell alkalmazni. Általános erdőkezelési javaslatok:

- Az állományok fenntartásának, megújulásának és a természetességi állapot fokozatos javulásának (szerkezeti változatosság bővülése, álló és fekvő holtfa mennyiségének gyarapodása, mikroélőhelyek számának növekedése) természetes erdődinamikai folyamatokra való alapozása (a felújulási és differenciálódási folyamatok „működéséhez” a vadhatás erőteljes mérséklése szükséges).
- A nem erdőtervezett területen található, molyhos tölgy dominanciájú és/vagy bokorerdő jellegű állományok gazdálkodási célú beavatkozások alóli mentesítése, a fragmentumok spontán erdődinamikai folyamatokra bízása.
- Fakitermelés végzése kizárólag idegenhonos fafajok megtelepedése és jelenléte esetén, továbbá (veszélyes, a személy- és gépkocsiforgalomra közvetlen kockázatot

jelentő, jobbra száraz törzsek kivágásával) utak és turistautak mentén, kifejezetten balesetmegelőzési céllal.

- Az érvényes erdőtervben szereplő erdőgazdálkodási munkák végrehajtásánál a kezelési egységhez sorolt, véderdő jellegű tölgyes állományrészek beavatkozásokkal nem érinthetők.
- Az állományok természetességi állapotának megtartása érdekében az esetlegesen megjelenő idegenhonos-inváziós fafajok (elsősorban: fehér akác, mirigyes bálványfa) visszaszorítása. A törzsek kezelésére elsősorban vegyszeres injektálást célszerű alkalmazni, a fiatal sarjak kezelésére ugyanakkor szükség esetén egyéb vegyszeres technológia (irányított permetezés) is igénybe vehető.
- Erősen javasolható (szükséges) a területek (különösen a felnyíló lombosított, bokorerdő jellegű, lejtősztyepp-foltokat tartalmazó állományok) rendszeres ellenőrzése, hogy az esetlegesen betelepülő idegenhonos elemek (fás- és lágyszárú növények) minél hamarabb felfedezhetők, és a területről eltávolíthatók legyenek.
- Jelentősebb, nagyobb területet érintő abiotikus vagy biotikus károsítások esetén, az erdőborítottság helyreállítása érdekében esetleg rendkívüli intézkedések is szükségessé válhatnak. Az ezekhez kapcsolódó beavatkozások megtervezése és kivitelezése csak a nemzeti park igazgatóság közreműködésével, illetve felügyelete mellett javasolt.
- Az állományok területén vadgazdálkodási és vadászati berendezések (szóró, etetőhely, sózó, magasles) elhelyezése nem javasolt (a terepviszonyok miatt fizikálisan részben nem is nagyon lehetséges).
- A komoly taposási-rágási kárt okozó muflon és a szintén problémát okozó gímszarvas állománya nagymértékben csökkentendő, visszaszorítandó.

d) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

- Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egységgel lehatárolt erdőterületekre kötelező előírásokat az ágazati jogszályok tartalmazzák, a Gyöngyössolymosi Erdőtervezési Körzetre elfogadott erdőtervek a gazdálkodás keretszabályait határozzák meg.

- Javasolt előírások:

A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére vonatkozó útmutató 2. sz. melléklete alkalmazásával megfogalmazott kezelési javaslatok:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E39	A mikroélőhelyek fenntartása.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:

	<ul style="list-style-type: none"> • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	<ul style="list-style-type: none"> • Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember.
	<ul style="list-style-type: none"> • Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	<ul style="list-style-type: none"> • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	<ul style="list-style-type: none"> • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	<ul style="list-style-type: none"> • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
	<ul style="list-style-type: none"> • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárazítás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: életciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E83	Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágyszárú és faszárú fajok továbbterjedésének mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárazítás) történő megakadályozása.

Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető.

e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat érdemben nem merül fel. Az itt-ott megjelenő fekete fenyő elegy esetleg kitermelhető, de ez a fafaj jelenleg több helyütt pusztul, így élő törzsei egy-két évtized alatt várhatóan külön ráfordítás nélkül is el fognak tűnni a gyenge talajú tölgyesekből. Az élőhelyek állapotának javítását szolgáló lehetséges intézkedések (pl. az esetlegesen megjelenő idegenhonos és inváziós fafajok visszaszorítása) a gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok között, a c) pont alatt is szerepelnek. Idegenhonos fajok megjelenése esetén fontos a gyors és hatékony fellépés, s az agresszíven terjeszkedő fajok ellen – körültekintéssel, az értékes növényzet fokozott védelme mellett, a megfelelő engedélyek beszerzését követően – szükség szerint vegyszeres kezelés is alkalmazható. Az élőhelyi állapot javításához a vadhatás-mérséklése, a vadlétszám csökkentése feltétlenül indokolt.

f) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó állományokban olyan tevékenység, amely azok területének csökkenésével járna (beépítés, új vonalas létesítmények elhelyezése, újabb utak, épített közelítőnyomok kialakítása, egyéb infrastrukturális fejlesztések), nem javasolt. Az állományok közelében a jelenlegi turistaút-hálózat lényegesebb bővítése nem indokolt. Az állományok mellett/alatt húzódó műszelvényes földutak karbantartása, felújítása – elsősorban közúzalék felhasználásával – szükség szerint elvégezhető. Az úthálózat karbantartása ugyanakkor nem járhat az utak szélesítésével, a technológiát úgy kell alkalmazni, hogy ez ne következhesen be.

g) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása:

A melegkedvelő tölgyesek és bokorerdők a tervezési terület jelentősebb területfoglalású, védendő jellegű, a természeti értékek megőrzése (lásd például: befoglalt lejtősztyepp foltok) és a talajvédelmi funkciók biztosítása tekintetében komoly szereppel bíró állományai. Területükön a jelenleg (2021–2030 között) érvényben levő erdőtervek nem tartalmaznak fakitermelési előírásokat, illetve lehetőségeket, az érintett erdőrészek szinte teljes egészében faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba kerültek (ahol a kisebb-nagyobb állományok átmeneti üzemmódú erdőrészletbe esnek, ott is a védőfunkciók kell hogy prioritást élvezzenek). Aktív beavatkozások legfeljebb a megjelenő idegenhonos elemek visszaszorítása miatt merülhetnek fel. A kezelési javaslatok mindezek figyelembe vételével, a kapcsolódó közösségi jelentőségű fajok védelmének szándékával kerültek megfogalmazásra. Emellett az összeállítás a szomszédos erdészeti utak biztonságos üzemeltetésének szükségességére is figyelmet fordít, s a rendkívüli természeti események okozta változások kezelésére is lehetőséget ad.

3.2.1.7.KE-7 kezelési egység: Idegenhonos fafajú erdők

a) A kezelési egység meghatározása:

Nagyobb részben erdei- és feketefenyő, kisebb részben fehér akác dominanciájú erdők, illetve két kisebb foltban vöröstölgy is előfordul a területen. A fenyvesek közül főleg a feketefenyvesek dominálnak, a Sár-hegy északnyugati gerince mentén két nagyobb állományuk is van. Az akácok a területen elszórtan, főleg hegylábbon, peremhelyzetű területeken vannak jelen, de van egy nagyobb akác folt a Csepplye-tető délnyugati oldalában is. A vöröstölgyes foltok a terület északi, Pálosvörösmarhoz közeli részén találhatóak. A kezelési egységhez tartozó erdők kiterjedése 21,53 hektár, s ez a területnek mindössze 6,11%-a. A kezelési egységgel lehatárolt terület kis részben fed át országos jelentőségű védett természeti területtel (Gyöngyösi Sár-hegy TT).

b) A kezelési egység megfeleltetése / Érintettség vizsgálata:

- élőhelyek: Á-NÉR: egyéb tájidegen lombos erdők (S3), ültetett erdei- és feketefenyvesek (S4), nem őshonos fafajok spontán állományai (S6) / Natura 2000: -
- érintett jelölő fajok: -
- érintett földrészletek: Abasár: 0133/2*, Gyöngyös: 0152/2*, 0164/1*, 0165/4*, 0165/5*, 0169/37*, 0170/3*, 0198/11*
- érintett erdőrészek: 35/D*, 35/TI*, 36/A*, 40/A*, 40/B*, 40/TI 1*, 40/TI 2*, 62/B*

c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez sorolt állományok (amennyiben erdőtervezettek) kivétel nélkül átmeneti üzemmódba sorolt erdőrészekbe esnek. A lombelegyes foltokban (az esetek zömében ilyen állományokról van szó) mindenféle tevékenységet az erdei- és feketefenyő visszaszorítása, az állományok őshonos fafajú erdőkké való (a lombelegyes miatt, illetve az üzemmód figyelembe vételével tarvágás nélküli, fokozatos) átalakítása érdekében szükséges végezni. Ugyanez az elv érvényes a kisebb területű, őshonos fafajokkal és erős cserjeszinttel mozaikos (több helyütt is pusztuló) akácokra, illetve a két kisebb vöröstölgyes foltra is (utóbbiak akár lékként is kitermelhetők). Általános erdőkezelési javaslatok:

- A lombelegyes állományokban (erdei- és feketefenyvesekben) a fafajcserés átalakítás fokozatos, 2–3 erdőtervi ciklus alatt történő végrehajtása.
- A lombelegyes állományokban (erdei- és feketefenyvesekben) a különböző erdészeti beavatkozások (törzskiválasztó növedékfokozó gyérítések) során az őshonos lombos fafajok (kocsánytalan tölgy, gyertyán, egyéb elegyfák) egyedeinek teljes körű kímélete, az őshonos fafajok szerepének fokozatos növelése.
- A tövön száradt törzsek, facsonkok, valamint az őshonos fafajú odvas-üreges törzsek jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek, szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében való visszahagyása a fakitermelések során.
- Akáccal erősen elegyes származékerdőkben a fehér akác szisztematikus (a külső védőövezeten kívül vegyszeres technológiát is alkalmazó) visszaszorítása, néhány évtizedes időtávlatban elegyes, őshonos lombos állományok létrehozása.
- Egyöntetű, homogén akácok esetében (lehetőleg minél kisebb területű) tarvágásokat követő átalakítási munkák indítása. A levágott területeken részleges talajelőkészítést követő mesterséges erdősítés, lehetőség szerint a termőhelyi viszonyoknak megfelelő, őshonos fő- és elegyfajokkal.
- Az akácok vágásterületeken a fakitermelést követően a kivágott akácok sarjainak utókezelése mechanikai úton és vegyszeres technológiával. A fakitermelést megelőzően ugyanezek a helyszíneken az akác-törzsek kezelésére vegyszeres injektálás is alkalmazható.
- Az akácok véghasználati/átalakítási munkái során a lombos facsoportok és állományrészek hagyásfa-csoportként való kijelölése, érintetlenül (cserjeszintjükkel együtt) történő megtartása. A hagyásfa-csoportokon belül fekvő holtfa minél nagyobb mértékű visszahagyása.
- A vöröstölgyes foltokban előforduló őshonos lombos fafajok nevelővágások során való megsegítése. A vöröstölgyes foltok lékként való kitermelése, felújításuk kocsánytalan tölgyvel való biztosítása, a megjelenő vörös tölgy magoncok mechanikai úton való visszaszorítása.
- Hosszú távon a zonális erdőkre (cseres- és gyertyános-kocsánytalan tölgyesekre) jellemző fajösszetétel közelítése, távlatilag a „KE-5” kezelési egységnél megfogalmazott kezelési irányelvek fokozatos életbe léptetése.
- A vágásterületen történő égetés mellőzése, szükség szerint a vágástéri hulladék aprítással történő feldolgozása.
- A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével való kijelölése.
- A fakitermelési munkák kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikroélethelyek minél teljesebb körű megóvásával történő elvégzése.

d) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

- Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egységgel lehatárolt erdőterületekre kötelező előírásokat az ágazati jogszályok tartalmazzák, a Gyöngyössolymosi Erdőtervezési Körzetre elfogadott erdőtervek a gazdálkodás keretszabályait határozzák meg.

- Javasolt előírások:

A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére vonatkozó útmutató 2. sz. melléklete alkalmazásával megfogalmazott kezelési javaslatok:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok teljeskörű kímélete.
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
E30	Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok egyedeinek megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. [<i>Magyarázat: célfajok pl. molyhos tölgy, kocsánytalan tölgy, cser.</i>]
E54	Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása.
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. [<i>Magyarázat: javasolt elegyfajok: tatárjuhar, sajmeggy, berkenye fajok.</i>]
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során a természetes cserje- és lágyszárú szint kímélete, valamint a talajtakaró megóvása.
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a tájhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágú szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.

	<ul style="list-style-type: none"> • Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában). • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, száruzás, kaszálás) alkalmazandók agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: életciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E81	Faanyag mozgatása csak kemény (száraz vagy fagyott) talajviszonyok mellett.
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.

Kód	Vadgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
VA01	Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani.

e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Az erdei- és feketefenyő által uralt, de az esetek nagy többségében valamilyen arányban (felső és/vagy alsó szintben) őshonos lombos fafajokat is tartalmazó állományokat hosszú távon a termőhelyi viszonyokhoz rendelhető potenciális erdei élőhelytípusnak megfelelő állományokká javasolt alakítani. Hasonló irányelv fogalmazható meg a fehér akác dominanciájú erdőkre is, bár ebben a tekintetben inkább csak a mérsékeltebben akácosodó foltok átalakítását reális megcélózni. A kisebb vöröstölgyes foltok szintén fokozatosan átalakíthatók. Az előfordulások helyszínei alapján a célállapotként megjelölhető élőhelytípus leginkább a zonális cseres- vagy gyertyános-kocsánytalan tölgyes. A fokozatos fafajcserés átalakítások során a lehetőség szerint építeni kell a meglévő lombos vázra és a természetes (a fokozott vadhatás miatt a tervezési területen egyébként helyenként nehezen működő) erdődinamikai folyamatokra. Az idegenhonos fafajú állományrészek/foltok letermelésekor a lombos facsoportok és faegyedek hagyásfaként, hagyásfa-csoportként való visszahagyása elengedhetetlen. A fehér akác és az esetlegesen megjelenő egyéb, agresszíven terjedő

idegenhonos fajok kezelésére szükség szerint vegyszeres technológia is alkalmazható. Az átalakítási folyamatok a mindenkori körzeti erdőtervezés keretei között tervezhetők, végigvezetésükhöz a vadhatás-mérséklése, a vadlétszám csökkentése feltétlenül indokolt.

f) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó állományokban (elsősorban az erdőterület fragmentálódásának elkerülése érdekében) újabb beépítések, újabb vonalas létesítmények elhelyezése, újabb utak és épített közelítőnyomok kialakítása nem javasolt. A jelenlegi turistaút-hálózat lényegesebb bővítése nem indokolt, de ilyen irányú igény esetén (az útvonal körültekintő, a nemzeti park igazgatósággal is egyeztetett megtervezésével, lehetőleg meglévő földutakat igénybe véve) lehetséges. Az állományok alatt/közelében meglévő műszelvényes földutak karbantartása, felújítása – elsősorban közúzalék felhasználásával – szükség szerint elvégezhető. Az úthálózat karbantartása ugyanakkor nem járhat az utak szélesítésével, a technológiát úgy kell alkalmazni, hogy ez ne következhesse be.

g) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása:

A kezelési és rekonstrukciós javaslatok megfogalmazására abban a megközelítésben került sor, miszerint a dominánsan nem őshonos fajokból álló erdőket a Natura 2000 szempontok (lásd: őshonos fafajú erdők tömbös fenntartása) alapján hosszú távon (lehetőleg fokozatosan, vagy legfeljebb kis területű tarvágásokkal) a termőhelyi viszonyokhoz rendelhető potenciális erdei élőhelytípusnak (jelen esetben: pannon gyertyános-tölgyesek /91G0/, pannon cseres-tölgyesek /91M0/) megfelelő állományokká javasolt alakítani. Az átalakítandó erdőknél turisztikai-közjóléti funkciók alig jelentkeznek, így ezekre általában külön figyelemmel nem szükséges lenni. A javasolt átalakítások/kezelések a védelmi (talajvédelmi, tájképvédelmi) funkciók megtartását, az idegenhonos (részben pusztuló) fenyőfajok, valamint a fehér akác és vörös tölgy visszaszorítását, a lombos állományrészek megőrzését, illetve az őshonos fafajú, elegyes állományok kialakítását egyaránt lehetővé teszik, illetve biztosítják.

3.2.1.8.KE-8 kezelési egység: Szőlők, gyümölcsösök

a) A kezelési egység meghatározása:

A kezelési egység a tervezési terület néhány peremhelyzetű, művelt vagy felhagyott (részben zártkerti jellegű beépítéssel mozaikos) szőlő- és gyümölcsös parcelláját foglalja magába. A még művelt területek általában extenzív hasznosításúak, de a szőlőparcellák között egy helyütt (a Farkasmály felőli oldalon) intenzív szőlőültetvény egy kis része is érintett. A parcellák összkiterjedése mindössze 1,69 hektár. A kezelési egységgel lehatárolt terület teljesen átfed országos jelentőségű védett természeti területtel (Gyöngyösi Sár-hegy TT).

b) A kezelési egység megfeleltetése / Érintettség vizsgálata:

- élőhelyek: Á-NÉR: intenzív szőlők, gyümölcsösök és bogyós ültetvények (T7), extenzív szőlők és gyümölcsösök (T8) / Natura 2000: -
- érintett jelölő fajok: -
- érintett földrészletek: Gyöngyös: 0165/4*, 0169/37*, 0170/3*, 8401, 8414*, 8600/9*, 8600/10*, 8600/11*, 8600/16
- érintett erdőrészletek: Gyöngyös: 40/B*

c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó parcellák zömmel évszázadokon keresztül hasznosított, különböző állapotú (még művelt vagy már rövidebb-hosszabb ideje felhagyott) kultúrterületek, amelyek jövőbeni sorsa a másodlagos szukcessziós folyamatok és a valós gazdasági/gazdálkodási igények függvényében alakulhat. A még művelt szőlő- és gyümölcsös parcellák jövőbeni hasznosítása tájképi és természetvédelmi szempontból is kívánatos, illetve elfogadható lenne, s a korábban felhagyott parcellák (elsősorban gyümölcsösök) egy része is még reálisan „visszahozható”, ismét művelés alá fogható. A kezelés/fenntartás lehetséges iránya tehát a további (idegenhonos fafajoktól mentes) spontán erdősülés-cserjésedés vagy az újbóli használatba vétel. Általános kezelési javaslatok:

- A még művelt szőlők és gyümölcsösök esetében a tradicionális (extenzív) gazdálkodási módok fenntartása, a keskeny szőlőparcellák fejműveléssel vagy kordonműveléssel való gondozása, a gyümölcsösök kaszálással való kezelése.
- Az intenzív művelésű szőlőparcellák esetében a kemikáliák használatának visszafogása, az ökológiai szempontoknak megfelelő gazdálkodás biztosítása.
- A gyümölcsösök alatti félszáraz gyepek évi egyszeri, június 15. utáni kaszálása, majd azt követően a levágott széna/fű területről való mielőbbi eltávolítása.
- Korábban felhagyott szőlő- és gyümölcsös parcellák visszaállításának szándéka esetén cserjeirtás, a korábbi művelési rendszer elemeinek visszaépítése.
- Cserjeirtás esetén a rekonstrukciós munkák (fa- és cserjekivágások) nemzeti park igazgatósággal való egyeztetés utáni (vegetációs időszakon kívül) végzése.
- Nagyüzemi vonásokat mutató, intenzívebb hasznosítású szőlők és gyümölcsösök jövőbeni kialakítása sehol nem javasolt.
- A gyümölcsösök alatti gyepek tavaszi égetésének kerülése, azok (gazdálkodási szempontok szerinti) helyreállítása a legeltetési-kaszálási munkák megfelelő ütemezésével.
- Művelt és ismételten művelésre tervezett parcellák esetében (vagyonvédelmi okok miatt, illetve a vadkár elleni védelem, vagy a legelő állatállomány védelme érdekében) tájképileg nem zavaró kerítések építése lehetséges, természetvédelmi szempontból is elfogadható.
- A kaszált vagy legeltetett aljú gyümölcsösökben a hasznosításhoz kapcsolódóan különböző depóniák (trágya, széna) gyepterületen való elhelyezése lehetőség szerinti mellőzendő.
- Korábban felhagyott, s művelni a jövőben sem kívánt szőlő- és gyümölcsös parcellák esetében, amennyiben a spontán szukcessziós viszonyok alakulását adventív fafajok (fehér akác, mirigyes bálványfa) nem veszélyeztetik, a becserjésedés, beerdősülés szabad érvényesülésének engedése.
- A spontán erdősülésre hagyott szőlők és gyümölcsösök rendszeres ellenőrzése, az esetlegesen betelepülő idegenhonos elemek (fás- és lágyszárú növények) minél hamarabb történő eltávolítása.
- A szőlő- és gyümölcsös parcellákba eső gazdasági épületek tájképvédelmi szempontoknak megfelelő, esztétikus kialakítása, felújítása.

d) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

- Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egységgel lehatárolt szőlőkre és gyümölcsösökre vonatkozóan jogszabályban előírt kötelező előírások nincsenek.

- Javasolt előírások:

A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére vonatkozó útmutató 2. sz. melléklete alkalmazásával megfogalmazott kezelési javaslatok:

Kód	Gyepterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtaan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat meghagyása.
GY72	Kaszálás június 15. után lehetséges.
GY82	A gyeplet évente legfeljebb kétszer lehet kaszálni.
GY86	A széna összegyűjtése és eltávolítása a területről a kaszálást követő 2 héten belül.
GY11 6	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetők el.
GY13 1	A cserjék – későbbi kezelések megkönnyítése érdekében – talajszintben való kivágása.
GY13 2	A levágott növényi részek lehordása a gyepterületről 1 hónapon belül, a kivágott cserjéket tilos a gyepen deponálni.

e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységhez sorolt állományokban az élőhelyrekonstrukciós feladatok elsősorban a szőlőparcellák és gyümölcsösök helyreállítása kapcsán jelentkezhetnek. Ezek általában cserjeirtást és (esetenként) fakivágásokat jelentenek, illetve a művelési rendszer elemeinek (pl. kerítés, szőlőkarók) visszaépítését foglalják magukba. Az idegenhonos fafajok (elsősorban fehér akác, ritkábban mirigyes bálványfa) kiszorítása, előfordulásaik felszámolása ezeken a területeken is feladat. A végérvényesen felhagyott szőlő- és gyümölcsös-művelés esetén a célállapot egy zavarásjelző és adventív fajok nélküli, többé-kevésbé stabilizálódott cserjés-erdő mozaik (hosszabb távon zárt erdő) lehet.

f) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó állományokban (elsősorban a terület további fragmentálódásának elkerülése érdekében) újabb beépítések, újabb vonalas létesítmények elhelyezése, újabb utak kialakítása nem javasolt. A jelenlegi turistaút-hálózat lényegesebb bővítése nem indokolt, de ilyen irányú igény esetén (az útvonal körültekintő, a nemzeti park igazgatósággal is egyeztetett megtervezésével, lehetőleg meglévő földutakat igénybe véve) lehetséges. Az állományok alatt/közelségében meglévő műszelvényes földutak karbantartása, felújítása – elsősorban

közúzalék felhasználásával – szükség szerint elvégezhető. Az úthálózat karbantartása ugyanakkor nem járhat az utak szélesítésével, a technológiát úgy kell alkalmazni, hogy ez ne következhesen be. A szőlő- és gyümölcsös parcellák területén levő pincék, présházak tájképileg nem zavaró műszaki megoldásokkal és színvilággal (festéssel, héjazattal) karbantarthatóak, fenntarthatóak.

g) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása:

A művelt és felhagyott szőlőkre-gyümölcsösökre vonatkozó kezelési és rekonstrukciós javaslatok többféle változatban fogalmazódtak meg. A javaslatok a hagyományos, kisparcellás szőlő- és gyümölcsös-művelés továbbvitelét és a területek végleges felhagyását is lehetőségként kezelték. A felvetett kezelési változatok közül egy-egy parcellán nyilván a helyi gazdasági/gazdálkodási érdekeknek megfelelő, vagy esetleg külső forrásból támogatott kezelések fognak megvalósulni. Természetvédelmi szempontból a szőlők és gyümölcsösök kisebb arányú, tartós továbbélése elfogadható, ahogyan a véglegesen felhagyott parcellákon egy adventív fajok nélküli cserjés-erdő mozaik (hosszabb távon zárt erdő) is.

3.2.2. Fajvédelmi intézkedések

A területen előforduló közösségi jelentőségű fajok populációinak védelmét és megtartását elsősorban a javasolt élőhelykezelési, élőhelyfenntartási és élőhelyrekonstrukciós intézkedésekkel látjuk biztosítottak. A közösségi jelentőségű fajok megőrzése mindezek alapján célirányos, kifejezetten fajvédelmi profillal indított védelmi programot alapvetően nem igényel, a védelmi célok közvetett úton elvileg elérhetők.

A piros kígyószisz (*Echium russicum*), a leánykökörccsin (*Pulsatilla grandis*) és a Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*) élőhelyeinek fennmaradásához a túltartott vadállomány szabályozása mellett elengedhetetlen a másodlagos szukcessziós folyamatok legalább részbeni kontrollja, az erősen cserjésedő sztyepprétek, köves talajú tisztások szelektív cserjeirtással való fenntartása. Hasonló elvek mentén szükséges a sziki kocsordnak (*Peucedanum officinale*) és a macskaherének (*Phlomis tuberosa*) élőhelyet biztosító lejtősztyepp-foltok fenntartása, mivel ezen fajok a területen egyedi előfordulást mutató nagy szikibagolynak (*Gortyna borelii lunata*), illetve sztyeplepkének (*Catopta thrips*) kizárólagos tápnövényei.

A folyamatban lévő „a pannon gyepek és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 Priorizált Intézkedési Terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával” című, LIFE-IP GRASSLAND-HU elnevezésű, LIFE17 IPE/HU/000018 azonosító számú projekt keretében történt élőhelykezelési beavatkozások ezen célfajok természetvédelmi helyzetének javítását is szolgálja (lásd cserjeirtás, inváziós fásszárúak visszaszorítása).

A további lepkefajok közül a magyar tavaszi-fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*) populációinak védelme a tápnövényül szolgáló cserrel és molyhos tölgyel elegyes, változatos szerkezetű erdők jelenlétét igényli. A fennmaradó lepkefajok esetében hozzávetőlegesen azonos, fentebb már említett természetvédelmi feladat fogalmazható meg, nevezetesen a Sár-hegy lejtősztyeppréteinek hosszú távú fenntartása, a másodlagos szukcessziós folyamatok legalább részterületeken történő fékezése. Az érintett fajok közül ugyanis a csíkos medvelepke (*Callimorpha quadripunctaria*) erdőszegélyekhez és száraz sztyepprétekhez, a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) kökénycserjésekkel mozaikos sztyepprétekhez, míg a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) üde-nedves völgyalji rétekhez kötődik. Kezelési feladatok vonatkozásában ugyanitt említhető még a magyar tarsza (*Isophya costata*) is, mely szintén a nyílt élőhelyek, a kétszikűekben gazdag sztyepprétek egyenesszárnyú faja.

A xilofág-szaproxilofág rovarok közül a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) és a nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*) életfeltételeit az öreg, száradó-pusztuló kocsánytalan tölgyek, molyhos tölgyek és cserek (lényegében az idős tölgyes állományrészek) legalább részterületeken (kíméleti területeken, hagyásfa-csoportokban) való megőrzése, illetve általánosságban az erdők holtfa-ellátottságának gyarapítása/bővítése biztosítja. A rendkívül ritka ráncos gyászbogár (*Probatiscus subrugosus*) előfordulásainak megőrzéséhez az érintett lejtősztyepp-állományok nyílt jellegének megtartása (a másodlagos szukcessziós folyamatok legalább kisebb-nagyobb foltokban való fékezése) szükséges.

Külön említést igényel a Szent Anna-tó vizes élőhelyéhez kapcsolódó közösségi jelentőségű fajok – lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*) – állományainak fenntartása. Ez várhatóan különös nehézségekbe ütközik, mivel a kizárólag csapadékból és felszínről összefolyó vizekből táplálkozó tó évtizedek óta vízhiánnyal (vízutánpótlási problémákkal) küzd, medre erőteljesen benádasodott, benövényesedett. A tómedernek nyílt vízfelülete egyébként is alig van, ráadásul 2022. nyarán a rendkívül aszályos időjárás következtében a meder teljesen kiszáradt. Az említett fajok lokális populációinak hosszabb távú fenntartása ugyanakkor kizárólag a vizes élőhely karakter helyreállításával lehetséges, így a KEHOP projektből megvalósult vizes élőhely-rekonstrukció elemei fenntartandók, szükség esetén felülvizsgálandók, kiegészítendőek. Visszatelepítési részfeladatokat is magába foglaló – beavatkozásokra is szükség lehet (pl. fajmegőrzési tervek végrehajtása keretében).

3.2.3. Kutatás, monitorozás

Az elmúlt évtizedekben botanikai és zoológiai vonatkozású kutatások egyaránt folytak a területen. A kutatottság alakulását erőteljesen meghatározta az a szempont, hogy a gyöngyösi székhelyű Mátrai Múzeum munkatársai (elsősorban Bánkúti Károly, Kovács Tibor, Földessy Mariann, Solti Béla, Varga András) több, természetvédelmi szempontból releváns élőlénycsoport esetében (pl. növényfajok, lepkék, bogarak, szitakötők, kételtűek, hüllők, madarak) végeztek alapkutatás jellegű felméréseket, melyeket aztán a Mátra Múzeum tudományos kiadványában (*Folia historico-naturalia Musei Matraensis*) publikáltak. Ezen felül a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (kiemelten a Mátrai és Tarna–Lázberci Tájegység) munkatársainak tevékenysége, illetve külső kutatók munkája folytán több fajcsoportra is jelentősebb számú biotikai (botanikai, zoológiai) adat gyűlt össze.

A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) keretében rendszeres élőhely-térképezés érinti a tervezési területet:

Kvadrát megnevezése	Kódja	Utolsó felmérés éve
Abasár	O5x5_001	2013

A terület első vegetációtérképét Seregélyes Tibor és S. Csomós Ágnes készítette el (1991), mely térkép a mai napig hasznos referenciaként szolgál az élőhelyi változások értékeléséhez. Ezt követően újabb vegetációtérképezésre 2010-ben került sor (térképező: Magos Gábor), ennek aktualizálása, frissítése (elsősorban az egyes ÁNÉR élőhelytípusok Natura 2000 élőhelytípusokkal való megfeleltetésére fókuszálva) pedig 2022 nyarán történt.

A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) keretében növénytársulások monitorozására kijelölt mintaterületek/mintapontok nem fordulnak, az NBmR keretében ugyanakkor az alábbi növényfajok monitorozása zajlik a tervezési területen:

Fajnév	Módszertan ⁴	Változó
<i>Echium russicum</i> (= <i>E. maculatum</i>)	C5	pontos egyedszám (felmérés: 2019)

A jövőbeli kutatások részben további biotikai (florisztikai és faunisztikai) adatokat kell, hogy szolgáltatassanak, elsősorban a védett és közösségi jelentőségű fajokra vonatkozóan. Emellett fontos feladat lenne a területen folyó erdő- és gyepgazdálkodáshoz, illetve egyéb, természetvédelmi célokat is szolgáló beavatkozásokhoz, rekonstrukciós és fenntartási jellegű munkákhoz (pl. akácok és fenyvesek fokozatos átalakítása, irtásrétek és lejtősztyeppék fenntartása, a fehér akác, orgona, ecetszömörce és mirigyes bálványfa kiszorítása) kapcsolódó hatásmonitorozás elindítása is. Ugyancsak monitorozást igényelne a nagyvadállomány és (részterületen) a turizmus okozta hatások nyomon követése.

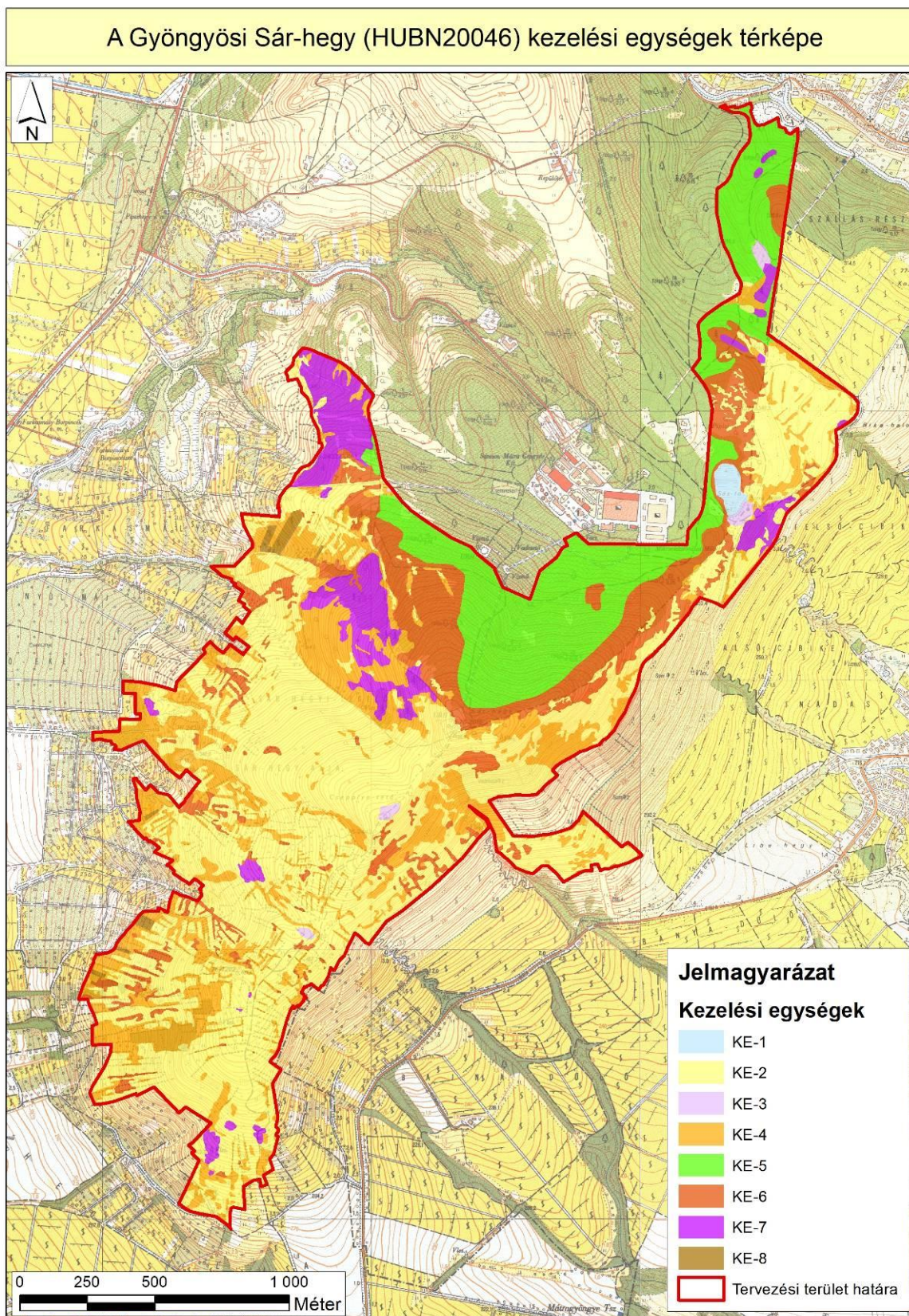

4

Az NBmR mintavételi módszerek edényes növényfajok esetében: „A”: a mintavételi típusba sorolt fajok esetében az összes ismert lelőhely felmérését el kell végezni, egy vegetációs perióduson belül, az állományméret (szármossági érték) meghatározásával; „B”: a fajnak öt helyszínen történő felmérése; „C”: az összes ismert lelőhely közül kiválasztott számú, 1x1 km-es négyzet(ek) felmérését kell elvégezni, egy vegetációs perióduson belül, az állományméret (szármossági érték) meghatározásával (pl. C5 – öt mintaterület); E: „C” + a nemzeti park igazgatóság működési területén előforduló összes ismert populációt is fel kell mérni, az állományméret becsülésével, 3 vagy 6 év alatt.

3.2.4. Mellékletek

A kezelési egységek lehatárolását mutató térkép:

A kezelési egységek összefoglaló táblázata: a) élőhelytípusok megfeleltethetősége alapján:

Kezelési egység kódja	Kezelési egység megnevezése	Területe (ha)	Érintett ÁNÉR élőhelyek	Érintett Natura 2000 élőhelytípusok
KE-1	Vizes élőhelyek (Szent Anna-tó)	1,53	álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac), nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), nem zsombékoló magassásrétek (B5), fűzlápok (J1a), állóvizek (U9)	természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0)
KE-2	Lejtőszyepprétek, félszáraz gyepek és sziklagyepek	158,58	nyílt szilikátsziklagyepek és törmelékajtók (G3), köves talajú lejtőszyepek (H3a), erdősszyepprétek, félszáraz irtásrétek, száraz magaskórósok (H4), nyitott bányafelületek (U6)	pannon sziklagyepek (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>) (6190), meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (<i>Festuco-Brometalia</i>) (6210), szubpannon szyeppék (6240)
KE-3	Kaszálórétek és jellegtelen szárazgyepek	1,47	franciaperjés rétek (E1), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC)	sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) (6510)
KE-4	Száraz cserjések	68,52	szyepecserjések (M6), sziklai cserjések (M7), galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b), idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű uralta állományok (P2c)	szubkontinentális peri-pannon cserjések (40A0)
KE-5	Cseres- és gyertyános-kocsánytalan tölgyesek	50,97	gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (K2), cseres-kocsánytalan tölgyesek (L2a)	pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulusszal</i> (91G0), pannon

				cseres-tölgyesek (91M0)
KE-6	Melegkedvelő tölgyesek és bokorerdők	48,40	mész- és melegkedvelő tölgyesek (L1), molyhos tölgyes bokorerdők (M1)	pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> szel (91H0)
KE-7	Idegenhonos fafajú erdők	21,53	egyéb tájidegen lombos erdők (S3), ültetett erdei- és feketefenyvesek (S4), nem őshonos fafajok spontán állományai (S6)	---
KE-8	Szőlők, gyümölcsösök	1,69	intenzív szőlők, gyümölcsösök és bogyós ültetvények (T7), extenzív szőlők és gyümölcsösök (T8)	---

A kezelési egységek összefoglaló táblázata: b) érintett földrészetek és erdőrészetek alapján (a csillaggal (*) jelzett földrészetek és erdőrészetek érintettsége csak részleges):

Kezelési egység kódja	Kezelési egység megnevezése	Érintett földrészetek	Érintett erdőrészetek
KE-1	Vizes élőhelyek (Szent Anna-tó)	Abasár: 0133/2*, Gyöngyös: 0153*	Gyöngyös: 36/VI*
KE-2	Lejtősztyepprétek, félszáraz gyepek és sziklagyepek	Abasár: 0133/1*, 0133/2*, Gyöngyös: 0152/2*, 0163*, 0165/2*, 0165/5*, 0169/37*, 0170/3*, 0170/4*, 0198/11*, 8403*, 8404, 8409*, 8411, 8412*, 8413*, 8414*, 8415*, 8418*, 8419a*, 8419b*, 8420*, 8951*, 8417/1*, 8417/2*, 8600/8*, 8600/9*, 8600/10*, 8600/12*, 8600/13*, 8600/17*, 8600/18*, Pálosvörösmart: 0126*, Visonta: 079/1*	Gyöngyös: 35/D*, 36/A*, 36/B*, 36/D*, 40/A*, 40/B*, 40/NY*, 40/TI 1*, 40/TI 2*, 62/B*, 62/TI*
KE-3	Kaszálórétek és jellegtelen szárazgyepek	Abasár: 0133/2*, 0133/3*, Gyöngyös: 0152/2*, 0164/1*, 0165/5*, 0170/3*, Visonta 079/1*	Gyöngyös: 35/TI*, 62/TI*
KE-4	Száraz cserjések	Abasár: 0133/1*, 0133/2*, Gyöngyös: 0152/2*,	Gyöngyös: 35/A 2*, 35/D*, 36/A*, 40/A*, 40/B*,

		0163*, 0164/1*, 0165/4*, 0165/5*, 0169/37*, 0170/3*, 0170/4*, 0198/11*, 8403*, 8405, 8407, 8408, 8409*, 8412*, 8413*, 8414*, 8415*, 8417/1*, 8417/2*, 8418*, 8419a*, 8419b*, 8420*, 8600/8*, 8600/11*, 8600/12*, 8600/13*, 8600/14, 8600/17*, 8600/18*, 8951*, Pálosvörösmart: 0126*, Visonta: 079/1*	40/NY*, 40/TI 1*, 40/TI 2*, 62/B*, 62/TI*
KE-5	Cseres- és gyertyános-kocsánytalan tölgyesek	Gyöngyös: 0152/2*, 0163*, 0164/1*, 0165/4*, Pálosvörösmart: 0126*	Gyöngyös: 35/A 2*, 35/D*, 36/A*, 36/B*, 36/D*, 40/A*, 40/B*, 62/A*, 62/B*, 62/C*, 62/D*, 62/E*, 62/F*, 62/G*, 62/NY 1
KE-6	Melegkedvelő tölgyesek és bokorerdők	Abasár: 0133/1*, 0133/2*, Gyöngyös: 0152/2*, 0153*, 0163*, 0164/1*, 0164/2*, 0165/4*, 0165/5*, 0169/37*, 0170/3*, 0198/11*, 8419a*, 8420*, 8600/13*, 8951*, Pálosvörösmart: 0126*, Visonta: 079/1*	Gyöngyös: 35/A 2*, 35/D*, 36/A*, 36/B*, 36/D*, 36/VI*, 40/A*, 40/B*, 40/TI 2*, 62/A*, 62/B*, 62/C*, 62/D*, 62/E*, 62/F*, 62/G*
KE-7	Idegenhonos fafajú erdők	Abasár: 0133/2*, Gyöngyös: 0152/2*, 0164/1*, 0165/4*, 0165/5*, 0169/37*, 0170/3*, 0198/11*	Gyöngyös: 35/D*, 35/TI*, 36/A*, 40/A*, 40/B*, 40/TI 1*, 40/TI 2*, 62/B*
KE-8	Szőlők, gyümölcsösök	Gyöngyös: 0165/4*, 0169/37*, 0170/3*, 8401, 8414*, 8600/9*, 8600/10*, 8600/11*, 8600/16	Gyöngyös: 40/B*

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület egésze kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, amely – a mátrai természetmegőrzési területek közül egyedülként – nem érinti a „Mátra” megnevezésű (HUBN10006) különleges madárvédelmi területet. A természetmegőrzési terület besorolás miatt a területre a 275/2004 (X. 8.) Korm. rendelet előírásai az irányadóak, illetve ezen felül a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásai is érvényesek. Emellett a tervezési terület döntő hányadban (83,67%) része az 52/2007. (X. 18.) KvVM rendelettel megerősített védettségű – az 55/2016. (VIII. 16.) FM rendelettel lényegében megduplázott területű – Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Területnek, így a védett természeti területeken a 1996. évi LIII. törvényben foglalt

természetvédelmi előírásokat és szabályokat szintén be kell tartani. Ex lege védett területek/objektumok a védett és nem védett területrészekben sem ismertek, így ezek kapcsán további kötelezettségek nem jelentkeznek. A Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Terület 16/2012. (VII. 6.) VM utasítás szerinti részletes természetvédelmi kezelési terve már elkészült, s az 55/2016. (VIII. 16.) FM rendelet 2. sz. mellékleteként a 3/2008. (II. 5.) KvVM rendelet szerint összeállítandó, jogszabályi formátumú kezelési terv is megjelent. Ez utóbbi dokumentum tehát a tervezési terület védett természeti területnek minősülő részeire az általános jogszabályi kötelezettségeken túl további szabályokat, korlátokat, irányelveket állapít meg, amelyeket a területhasználat során be kell tartani, illetve figyelembe kell venni.

A tervezési terület művelési ág megoszlása alapján a mérsékeltbb területfoglalással (19,22%) rendelkező erdők mellett kifejezetten magas a legelő művelési ágú területek aránya (36,92%). Mindehhez hozzá kell még venni, hogy a tervezési terület déli-délnyugati részén további igen jelentős területi hányadot (43,18%) tesznek ki olyan kivett művelési ágú területek, amelyek természetbeni állapota (az egykori szőlők helyén) gyeppel, illetve cserjésekkel mozaikos gyeppel. A cserjések jelenléte miatt a gyepek területfoglalása persze mérsékeltbb, de az élőhelytérkép alapján készített statisztikákból így is látszik, hogy a tervezési területen az erdő-cserjés-gyep kategóriákból a gyepek jutnak a legnagyobb szerephez. Ez a kép a gyeppgazdálkodás/gyepkezelés jelentőségét, illetve elvi lehetőségét körvonalazza, de a sokféle köves talaj, illetve a korábbi szőlőművelés után mindenhol jelen levő teraszok, kőgarádok miatt a klasszikus értelemben vett gyeppfenntartás a területen nem lehetséges. A gyeppgazdálkodásra igénybe vehető támogatási jogcímekek köre összességében tehát korlátos, s ezen az sem segít jelentősen, hogy a gyepek egy kisebb része magán tulajdonban van (amelynél az állami tulajdonlathoz képest szélesebb körű támogatás-igénybevételi lehetőségek mutatkoznak). A terület alulhasznosításából adódóan a Natura 2000 „érzékeny gyepp” besorolású területek kiterjedése igen alacsony, mindösszesen 7,09 hektáron (két MePPAR blokkban) lehet jelenleg leírvni a gyepeken az agrár-környezetvédelmi és Natura 2000 gyepptármogatásokat. Ezek a gyepek is lokálisan fordulnak elő a tervezési terület északi részén (un. Dobóczy-lapos területén; blokkazonosító⁵: MA7FUP22 és MA9VU622).

Erdők esetében egy ingatlan, nevezetesen a Sár-hegy északi oldalában fekvő erdőtümb (Gyöngyös 0164/1 hrsz.) van magán tulajdonban, ahol az erdőgazdálkodóként bejegyzett gazdasági társaság – a magánszemélyek tulajdonlása mellett fennálló kedvező lehetőségekkel élve, a célirányos támogatásokat igénybe véve – több mint 50 hektáron már átmeneti üzemmód mellett, lékvágásokkal gazdálkodik. Az alternatív erdőgazdálkodási módokhoz (pl. folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodáshoz) szükséges plusz források bevonásának lehetőségével az állami tulajdonú területeken kisebb mértékben lehet élni, még akkor is, ha az erdőgazdálkodó jelen esetben maga a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (mely szervezet részben szintén átmeneti üzemmód mellett erdőkezelést folytat). Rendezetlen gazdálkodási jogviszonyú erdőterületek a tervezési területen nincsenek, így ez a tényező nem lép fel hátráltató elemként.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az Európai Unió mezőgazdasági támogatási rendszere, a közös agrárpolitika (KAP) két pilléren nyugszik: az első pillér (KAP I.) a közvetlen támogatásokat és a piaci intézkedéseket finanszírozza, teljes egészében az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) terhére. A

---

⁵ MEPPAR Portál térképe alapján: <https://mepar.mvh.allamkincstar.gov.hu/#/viewer>

második pillér (KAP II.) az unió vidékfejlesztési politikáját szolgálja, melyet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) regionális vagy nemzeti források társfinanszírozásával működtet.

A Natura 2000 területen gazdálkodók a KAP I. pillér támogatásain túlmenően részesedhetnek a KAP II. pillér forrásaiból is, a 2014–2023 közötti időszak tekintetében a Vidékfejlesztési Program, a 2024–2027 közötti időszak kapcsán pedig Magyarország Közös Agrárpolitikai (KAP) Stratégiai Terve alapján. A betartandó előírásokat a pályázati felhívások foglalják magukba.

A 2014–2020 közötti időszak végeztével – hasonlóan a 2007–2013 közötti időszak végéhez – átmeneti szabályokat terjesztett elő az Európai Bizottság. Ennek értelmében a 2021. és 2022. évre átmeneti időszakot hirdettek meg, amelyben a KAP II. pillért érintően többek között a terület- és állatlétszám alapú vidékfejlesztési támogatásokat – amelyek jellemzően több éves kötelezettségvállalásúak – meghosszabbíthatja a tagállam. Az átmeneti években a KAP I. pillér alá tartozó közvetlen támogatások is elérhetőek voltak. Az átmeneti szabályok miatt az új tervezési ciklus 2023-tól indult el, és 2027-ig tart.

A 2014–2020-as időszakhoz képest változás, hogy a következő években már nem a Vidékfejlesztési Program (VP) határozza meg a vidékfejlesztési támogatási szabályokat, hanem a KAP Stratégiai Terv, melyet 2022. november 7-én hagyott jóvá az Európai Bizottság. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy 2023 és 2025 között a VP és a KAP Stratégiai Terv párhuzamosan működik egymás mellett.

- A Vidékfejlesztési Program pályázati felhívásai a <https://www.palyazat.gov.hu/> oldalon megismerhetők.
- A 2023–2027-es támogatási ciklust meghatározó KAP Stratégiai Terv a következő linken érhető el: https://kap.gov.hu/KAP_II_beruhazasesvidekfejlesztes

Vidékfejlesztési Program (VP):

A VP keretében számos olyan intézkedés elérhető vagy elérhető volt, amelyekben a Natura 2000 területeken gazdálkodók támogatási forrásokhoz juthatnak vagy előnyt élvezhetnek a pontozási rendszerekben.

- Legfontosabbak ezek közül a kompenzációs jellegű kifizetések, melyek a gyepterületek és magánerdők esetében voltak elérhetőek. A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó földhasználati szabályok betartása azonban független attól, hogy a gazdálkodó igényelte-e a támogatást vagy sem. Az adminisztratív eszközök tekintetében a Natura 2000 területekre járó kompenzáció ráépül az egyéb elérhető támogatásokra, a gazdálkodók a Natura 2000 intézkedés mellett jogosultak többek között az egységes területalapú (BIS), agro-ökológiai alapprogram keretében meghirdetett támogatásokra is.
Az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelemkiesés ellentételezése céljából a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, melynek összege az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően változik.

A Vidékfejlesztési Program keretében utoljára 2023-ban volt igényelhető kompenzációs támogatás a Natura 2000 területeket érintően, a pályázati felhívások lezárultak, 2024-től a KAP Stratégiai Terv alapján kerültek meghirdetésre új kiírások, alapvetően azonos céllal és tartalommal, de néhány új elemmel.

- Már 2004 óta fontos alappillére a vidékfejlesztési támogatásoknak a környezetkímélő gazdálkodási formák támogatása, amelyek közül az „Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (AKG)” és az „Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása (ÖKO)” intézkedéseket külön is szükséges kiemelni. A Vidékfejlesztési Program alapján 2015-ben és 2016-ban meghirdetett AKG és ÖKO intézkedések folytatásaként, 2021 szeptemberében új AKG és ÖKO felhívások kerültek meghirdetésre, amelyek – előírásaikon keresztül – jelentősen hozzájárulnak a környezetileg is fenntartható gazdálkodás előremozdításához. A támogatások fő célkitűzése – egyebek mellett – a környezettudatos gazdálkodás és a fenntartható mezőgazdasági gyakorlat ösztönzése, a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés kiküszöbölése, a vízbázisok védelme, a mezőgazdasághoz kötődő élőhelyek és a biológiai sokféleség megóvása.

KAP Stratégiai Terv (KAP ST):

Az új programozási időszak támogatási keretrendszerét meghatározó KAP ST erőteljesen támogatja a környezeti és klímaszempontról előnyös beavatkozásokat. Ezen célkitűzéshez – egyebek mellett – hozzájárul az is, hogy a VP-ben elindított intézkedések befejezése után 2025-től új, 5 éves AKG és ÖKO program kezdődött a KAP ST alapján. A mezőgazdasági termelést a megváltozott környezeti feltételekhez kell igazítani, ehhez a környezet- és klímatudatos mezőgazdaság fejlesztésének folyamatában még több hangsúlyt kell fektetni az önkéntes és ösztönző jellegű programokra a kötelező és korlátozó szabályok helyett.

- A KAP ST alapján meghirdetésre kerülő támogatási lehetőségekkel folyamatosan ismerkedhetnek meg 2024-től a gazdálkodók, melyeket a következő linken érhetnek el: https://kap.gov.hu/KAP_II_beruhazasesvidekfejlesztes

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A terület tulajdonosi és földhasznosítási adottságaiból adódóan, illetve mert a korábbi támogatási rendszer hatékonyságára vonatkozó részletes vizsgálati eredmények nem állnak rendelkezésre, a fentebb felsoroltak megerősítéséhez, illetve újabb agrártámogatási jogcímek kidolgozásához megalapozott, részletes javaslatot nem tudunk tenni. Új javaslatok teljes körű kidolgozásához előbb a korábban működött támogatási programok hatékonyságáról kellene reális helyzetképet kapnunk, s ehhez kellene vizsgálni a jelenlegi támogatás-igénylések és támogatottság mértékét, a futó programok megfelelőségét. Mindezekről függetlenül ugyanakkor megfogalmazható néhány olyan támogatási célterület, amelyek figyelembe vételével az új európai uniós támogatási ciklus időtartamára – önállóan vagy más programokba integráltan – a tervezési terület közösségi jelentőségű természeti értékeinek fenntartása érdekében (összhangban a fenntartási tervben megfogalmazott természetvédelmi célkitűzésekkel) részletes, operatív módon működő (akár az állami tulajdonú területek vagyongazdálkodói számára is elérhető) támogatási jogcímek dolgozhatók ki:

- A termőhelyi viszonyoknak megfelelő, őshonos elegendő fajok fokozott jelenlétének biztosítása, továbbá a különleges erdei mikroélelőhelyeket nyújtó biotópok

kijelölése középkorú-idős, gazdálkodás alatt álló (vágásos, átmeneti vagy örökerdő üzemmódba sorolt), őshonos fafajú erdőkben.

- Az álló és fekvő holtfa mennyiségének növelése a középkorú-idős, gazdálkodás alatt álló (vágásos, átmeneti vagy örökerdő üzemmódba sorolt), őshonos fafajú erdőkben.
- Hagyásfa-csoportok, érintetlenül visszamaradó (nem véderdő jellegű.) állományrészek elhatárolása gazdálkodás alatt álló (vágásos, átmeneti vagy örökerdő üzemmódba sorolt), őshonos fafajú erdőkben.
- Folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodási üzem módok (az átmeneti és örökerdő üzem módok) alkalmazása gazdálkodással érintett erdőterületeken.
- Idegenhonos fafajú állományok fafajcserés szerkezetátalakítása, a lehetőségekhez képest fokozatos, a tarvágásos technológiától minél távolabb eső megoldásokkal.
- Agresszíven terjeszkedő idegenhonos fafajok szórványosan megjelenő – az inváziós folyamat kezdeti stádiumát jelentő – egyedeinek, foltjainak felszámolása.
- Kíméletes, a talajfelszínt és a növényzetet (visszamaradó állományt, közbeeső gyepterületeket stb.) egyaránt kímélő faanyagmozgatási technológiák alkalmazása.
- Irtásrétek, erdők közé ékelődő különböző gyepterületek fenntartása, jellegüktől és természeti értékeiktől függően kaszálással, szárzúzással, szelektív cserjeirtással.
- Másodlagosan kialakult, természetvédelmi szempontból értékes sztyepprétek fenntartása szelektív cserjeirtással.
- Inváziós lágyszárú növényekkel fertőzött gyepterületek kaszálással történő kezelése, a gyomfertőzöttség mérséklése, visszaszorítása.

3.3.2. Pályázatok

A tervezési területen Natura 2000 szempontból releváns, közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok természetvédelmi helyzetének fenntartásával, illetve javításával kapcsolatba hozható, kifejezetten természetvédelmi célú pályázat jelenleg a „LIFE4OakForests” projekt keretében fut. Ez a „Természetvédelmi eszközök a Natura 2000 tölgyerdők szerkezeti és kompozíciós biodiverzitásának növelésére” című, LIFE16NAT/IT/000245 azonosítójú projekt olaszországi és magyarországi mintaterületeken (pl. lécek kialakításával, különböző típusú holtfák és mikroélőhelyek mennyiségének növelésével) törekszik az erdők szerkezeti diverzifikálására, az erdők önregenerációs képességének fokozására.

A szintén folyamatban lévő „a pannon gyepek és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 Priorizált Intézkedési Terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával” című, LIFE-IP GRASSLAND-HU elnevezésű, LIFE17 IPE/HU/000018 azonosító számú projekt keretében 4 helyszínen inváziós fajok irtása (fehér akác, mirigyes bálványfa, orgona, ecetszömörce) valósult meg 5,76 hektáron, valamint a 12 hektáron cserjeirtás történt (ezek 70%-ban cserjével borított területek, melyek fele kb. 10-15 éve felhagyott cserjésedő gyeppé, míg a másik fele 2-4 éve felhagyott cserjefoltokat tartalmazott). A kezelések 2022 és 2024. évben megtörténtek.

A térség kételtű fajainak és egyéb vizes élőhelyekhez kötődő élőlényeknek védelmét biztosító 2016–2019 között a „Kisvízi élőhelyek – források, forráslápok és a kapcsolódó élőhelyek védelme a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság működési területén” című, KEHOP-4.1.0-15-2016-00058 azonosítójú projekt keretében a Szent Anna-tó medrében és szűkebb környezetében a Bükk NPI kisebb volumenű élőhelyrekonstrukciós beavatkozásokat végzett (gátkorona magasítása, árapasztó bukószintjének emelése, gát szivárgásának megszüntetése,

egykori beépített öntözőcső végleges eltömedékelése, a természetes vízpótlás növelése övárkok létesítésével).

A terület Bükki NPI vagyonkezelésében levő erdőrészeleiben (Gyöngyös 35/A2, 35/D, 36/A–B, 36/D, 40/A–B) 2012–2016 között a „*Fenntartható természetvédelem a magyarországi Natura 2000 területeken*” című, SH/4/8 azonosítójú, Svájci-Magyar Együtműködési Program támogatásával megvalósult pályázat keretében indított a Bükki NPI élőhelykezelési mintaprojektet (fenyvesek fokozatos átalakítása, lékvágások, csoportos mintázatú felújítás indítása tölgyes állományokban). A projektből megkezdett élőhelykezelések a jelölő élőhelyek kedvezőbb természeti állapotát eredményezték, a kiszáradó fenyvesek jelentős része a regeneráció során lassan jelölő élőhelytípussá alakul (pannon molyhos tölgyesek /91H0/).

Jelen pályázati ciklusban természetvédelmi élőhelykezelési pályázat nem tervezett a tervezési területen.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A tervezési folyamat során a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság honlapján folyamatosan frissülő tematikus aloldalt alakítottunk ki, ahol a területekkel kapcsolatos alapinformációk mellett a (véleményezhető) egyeztetési tervdokumentációt is elérhetővé tettük pdf formátumban: <https://www.bnpi.hu/hu/natura-2000-fenntartasi-tervek>

Eszköz típus	Alkalmazott dokumentáció	Mutatók	Időpont
Érintettek levélben és/vagy e-mailben történő megkeresése és tájékoztatása	BNPI Iktatórendszer (ügyiratszám), feladást igazoló szelvényről másolat, e-mail visszaigazoló tértivevény	Üisz: 379/1/2025. 21 db elektronikus levél kiküldése	2025.01.24
Önkormányzati közzététel	Igazolás az önkormányzat részéről	Üisz: 379/2/2025. 4 érintett önkormányzat	2025.01.24
Honlap	Elérhetősége, adatfeltöltés dátuma	https://www.bnpi.hu/hu/natura-2000-fenntartasi-tervek	2025.01.24

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Célcsoport	Szervezetek, képviselő
Gazdálkodók, területhasználók (mezőgazdaság)	falugazdászok révén
Erdőgazdálkodók	bejegyzett erdőgazdálkodók: <ul style="list-style-type: none"> • Kis Katica Kft.
Vadgazdálkodók	vadászatra jogosultak: <ul style="list-style-type: none"> • Gyöngyös-Gyöngyöshalász Földtulajdonosi Vadásztársaság
Önkormányzatok	nevesítve: <ul style="list-style-type: none"> • Gyöngyös város önkormányzata • Abasár község önkormányzata • Pálosvörösmart község önkormányzata • Visonta község önkormányzata
Hatóságok	nevesítve: <ul style="list-style-type: none"> • Heves Vármegyei Kormányhivatal Földhivatali Főosztály • Heves Vármegyei Kormányhivatal Agrárügyi Főosztály Erdészeti Osztály • Heves Vármegyei Kormányhivatal Agrárügyi Főosztály Földművelésügyi Osztály • Heves Vármegyei Kormányhivatal Környezetvédelmi,

	<p>Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztály</p> <ul style="list-style-type: none"> • Heves Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály • Heves Vármegyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság • Heves Vármegyei Rendőrfőkapitányság Rendészeti Igazgatóság
Civil szervezetek, köztisztviselők	<p>nevesítve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Heves Vármegyei Igazgatósága • Országos Magyar Vadászkamara Heves Vármegyei Területi Szervezete • Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége (MEGOSZ) • Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, • Magyar Természetjáró Szövetség • Gyöngyös-Mátra Turisztikai Közhasznú Egyesület • Kékes Turista Egyesület
Kezelők, egyéb szolgáltatók	<p>nevesítve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • MVM ÉMÁSZ Áramhálózati Kft.
Helyi lakosság	Az érintett települések lakosai

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A Heves Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztálya (Eger) HE/EOF1/130-2/2025. ikt. számú levelében adott tájékoztatást. A Szent Anna kápolna régészeti lelőhelyi státusza rosszul került megadásra a tervdokumentációban, annak javítását a tervkészítő megtette. Megállapították levelükben, hogy a „rendelkezésünkre álló egyeztetési dokumentáció vizsgálata alapján a „Gyöngyösi Sár-hegy” (HUBN20046) Natura 2000 fenntartási tervével egyetértünk”.

A Heves Vármegyei Kormányhivatal Agrárügyi Főosztály Földművelésügyi Osztály (Eger) HE/FMO/462-2/2025. ikt. számú levelében megállapította, hogy „a 379/8/2025. ügyiratszámú megkeresésre válaszul tájékoztatom, hogy a kormányhivatal a „Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046)” Natura 2000 terület fenntartási tervével egyetért”. (BNPI ikt. szám: 379/27/2025.).

Gyöngyös Város Polgármestere 18/18-10/2025. iktatási számú levelében megállapította, hogy: „több kezelési területhez tartoznak a fenti ingatlanok. Az egyeztetési tervben található térkép alapján, a lehatárolt területen nincs az önkormányzat, mint erdőgazdálkodó kezelésében lévő erdőterület, ezért az erdőkre vonatkozóan kifogással nem élünk. A gyepterületekre vonatkozó, Bükk Nemzeti Park Igazgatóság által javasolt kezelési előírásokkal egyetértünk. Amennyiben az önkormányzati tulajdonban álló gyepterületekkel kapcsolatos, Bükk Nemzeti Park

Igazgatóság által a továbbiakban tervezett élőhelykezelési program(ok)ra kerülne sor, azokkal előzetesen és elviekben egyetértünk”. Ezen információk alapján a tervdokumentációban érdemi változtatást nem eszközöltünk.

Az MVM Émász Áramhálózati Kft. (Miskolc) 109/2025 ikt. számon kiadott véleményében megállapította, hogy „az általunk megtekintett Natura 2000 fenntartási terv „Gyöngyösi Sár-hegy” (HUBN20046) megnevezésű egyeztetési anyag, társaságunk érdekeit nem sérti. Az abban foglaltakkal egyetértünk és elfogadjuk. A terv alapján, a területet érintő, vezetékjoggal rendelkező 22 kV és 0,4 kV-os hálózatrészek karbantartási munkálatainál figyelembe vesszük a terület besorolását, érzékenységet. A Natura 2000 terület, illetve az azokon található közösségi értékek hosszú távú megőrzésére, fenntartására, természetvédelmi kezelésére tett intézkedéseket támogatjuk”.

A kifüggesztés során az érintett önkormányzatokhoz észrevétel nem érkezett, a kifüggesztési igazolás (záradékolás) megküldésre került az önkormányzatok részéről.

4. Felhasznált irodalom

- Ambrus A. – Danyik T. – Kovács T. – Olajos P. (2018): Magyarország szitakötőinek kézikönyve. – Magyar Természettudományi Múzeum & Herman Ottó Nonprofit Kft, Budapest, 290 pp.
- Aszalós R. – Gálhidy L. (szerk.) (2015): Natura 2000 erdőterületek kezelése. Gyakorlati útmutató erdőgazdálkodók és erdészeti szakszemélyzet számára. (Bábakalács Füzetek 20.) – Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 56 pp.
- Bartha D. (2013): Természetvédelmi élőhelyismeret. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 213 pp.
- Bartha D. – Király G. – Schmidt D. – Tiborcz V. – Barina Z. – Csiky J. – Jakab G. – Lesku B. – Schmotzer A. – Vidéki R. – Vojtkó A. – Zólyomi Sz. (szerk.) (2015): Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza. – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 329 pp.
- Bálint Zs. – Gubányi A. – Pitter G. (2006): Magyarország védett pillangóalakú lepkéinek katalógusa a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteménye alapján. – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest. 136 pp.
- Bánkúti K. (1983): Újabb adatok a gyöngyösi Sár-hegy flórájához. – Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis **8**: 177.
- Bánkúti K. (1986): A Mátra Múzeum szitakötő gyűjteménye (*Odonata*). – Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis **11**: 15–19.
- B. Gál E. (2010): A Mátravidék település- és birtoklástörténete. In: Baráz Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, pp. 299–307.
- Böloni J. – Molnár Zs. – Kun A. (szerk.) (2011): Magyarország élőhelyei. Vegetációtípusok leírása és határozója (ÁNÉR 2011). – MTA ÖBKI, Vácrátót, 441 pp.
- Csorba P. (szerk.) (2018): Tájak. In: Kocsis K. (főszerk.): Magyarország Nemzeti Atlasza: Természeti környezet. – Magyar Tudományos Akadémia, Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Földrajztudományi Intézet, Budapest, pp. 112–129.
- Csóka Gy. – Kovács T. (1999): Xilofág rovarok. Xylophagous insects. – Erdészeti Tudományos Intézet, Budapest, 189 pp.
- Danszky I. (szerk.) (1963): Magyarország erdőgazdasági tájainak erdőfelújítási, erdőtelepítési irányelvei és eljárásai V. Északi-középhegység erdőgazdasági tájcsoport. – Országos Erdészeti Főigazgatóság, Budapest, 817 pp. + 1 térkép + XXXII.
- Dövényi Z. (szerk.) (2010): Magyarország kistájainak katasztere. – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 876 pp.
- Dudley, N. – Vallauri, D. – Ódor P. (2017): Holtfa az élő erdőkért. Az öreg fák és a holtfa természetvédelmi illetve erdészeti szerepe. (2., átdolgozott és bővített kiadás) – WWF Magyarország, Budapest, 32 pp.
- Fazekas L. (1988): A Mátra-hegység lepkefaunája III. A gyöngyösi Sár-hegy lepkefaunájának alapvetése (*Lepidoptera*). – Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis **13. Suppl. 2**: 13–32.
- Fodor L. (2010): A Mátravidék régészeti lelőhelyei, leletei. In: Baráz Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, pp. 229–250.
- Földessy M. (1987): Adatok a Mátra-hegység Heteroptera faunájához I. – Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis **12**: 47–52.
- Földessy M. (1988): A Sár-hegy *Heteroptera* faunája. – Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis **13. Suppl. 2**: 9–12.
- Földessy M. (1991): A Sár-hegy *Heteroptera* faunájának állatföldrajzi vizsgálata. – Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis **16**: 71–73.

- Földessy M. – Fűköh L. – Seregélyes T. – S. Csomós Á. (1993): A gyöngyösi Sár-hegy természet- és környezetvédelmi alapvetése. In: Ligetvári F.-né (szerk.): A természeti környezet megőrzése a változó világban. XXXV. Georgikon Napok Tudományos Ülésszak, Keszthely pp. 137–141.
- Földessy M. – Varga A. (1988): A *Saga pedo* (PALLAS) előfordulása a Sár-hegyen. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **13. Suppl. 2:** 7–8.
- Frank T. (szerk.) (2000): Természet–Erdő–Gazdálkodás. (Az MME Könyvtára 16.) – MME & Pro Silva Hungaria Egyesület, Eger, 214 pp.
- Frank T. (szerk.) (2016): Natura 2000 erdőkben a fahasználatok jelölésének természetvédelmi szempontjai. Gyakorlati útmutató erdőgazdálkodók és erdészeti szakszemélyzet számára. – Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 36 pp.
- Frank T. – Szmorad F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. (Rosalia Kézikönyvek 2.) – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 160 pp.
- Führer E. (főszerk.) (2017): Magyarország erdészeti tájai II. Északi-középhegység erdészeti tájcsoport. – Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, Budapest, 574 pp.
- Gyalog L. – Pelikán P. – Zelenka T. (szerk.) (2010): A Mátra földtani térképe. In: Baráz Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, térképmelléklet.
- Halász G. (szerk.) (2006): Magyarország erdészeti tájai. – Állami Erdészeti Szolgálat, Budapest, 154 pp. + 1 térkép
- Haraszthy L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány, Csákvár, 956 pp.
- Harmos K. – Sramkó G. (2000): Adatok a Mátra edényes flórájához. – *Kitaibelia* **5(1):** 63–78.
- Havas-Horváth I. – Ősz G. (2010): Az erdő- és vadgazdálkodás története. In: Baráz Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, pp. 309–316.
- Illyés E. – Bölöni J. (szerk.) (2007): Lejtősztyepppek, löszgyepek és erdőssztyepprétek Magyarországon. – MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót, 236 pp.
- Jablonkay J. (1972): A Mátra-hegység lepkefaunája. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **1:** 9–41.
- Kemencei Z. – Patalenszki A. (szerk.) (2021): Módszertani kézikönyv a hazánkban előforduló egyes közösségi jelentőségű állatfajok terepi vizsgálatához. – Agrárminisztérium, Budapest, 348 pp.
- Király G. (szerk.) (2009): Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok. – Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvalfő, 616 pp.
- Koltay A. – Janik G. – Nagy A. – Lovász Á. – Dudás B. – Reményfy R. (2012): Tömeges fenyőpusztulás a Mátrafüredi Erdészet területén. – *Erdészeti Lapok* **147(10):** 302–303.
- Korda M. (2016): Az erdőgazdálkodás hatása az erdők biológiai sokféleségére (Tanulmánygyűjtemény). – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 682 pp.
- Kovács, M. (1969): Das *Corno-Quercetum* des Mátra-Gebirges. – *Vegetatio* **19(1–6):** 240–255.
- Kovács, M. (1975): Beziehung zwischen Vegetation und Boden. Die Bodenverhältnisse der Waldgesellschaften des Mátragebirges. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 357 pp.
- Kovács M. (1976): A gyöngyös Sárhegy flórákincse. – *Búvár* **20(6):** 251–253.
- Kovács M. (1985): A Sár-hegy növénytársulásai. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **10. Suppl. 1:** 47–62.
- Kovács M. – Máthé I. (1964): A mátrai flórajárás (*Agriense*) sziklavegetációja – *Botanikai Közlemények* **51:** 1–18.

- Kovács T. – Magos G. – Urbán L. (2009): Ritka és természetvédelmi szempontból jelentős rovarok (*Insecta*) a Mátra és Tarnavidék területéről. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **33**: 211–222.
- Kovács T. – Magos G. – Urbán L. (2009): Ritka és természetvédelmi szempontból jelentős rovarok (*Insecta*) a Mátra és Tarnavidék területéről II. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **34**: 181–195.
- Kovács T. – Magos G. – Urbán L. (2009): Ritka és természetvédelmi szempontból jelentős bogarak (*Coleoptera*) a Mátra és a Bükk területéről. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **36**: 31–41.
- Láng S. (1955): A Mátra és Börzsöny természeti földrajza. Földrajzi Monográfiák. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 271 pp.
- Magos G. (2010): A Gyöngyösi Sár-hegy (Natura 2000 kód: HUBN20046) területének élőhelytérképe. – Kutatási jelentés, Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, digitális adatállomány.
- Magos G. (szerk.) (2014): A Gyöngyösi Sár-hegy Természetvédelmi Terület és bővítése természetvédelmi kezelési terve. – Kézirat, Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 58 pp. + mellékletek
- Magos G. – Szabó Sz. – Szuromi L. – Urbán L. (2010): Természetvédelem a Mátrai tájegységben. In: Baráz Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, pp. 373–398.
- Marosi S. – Somogyi S. (szerk.) (1990): Magyarország Kistájainak Katasztere I-II. – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 1026 pp.
- Máthé I. – Kovács M. (1985): A gyöngyösi Sár-hegy vegetációja. – *Botanikai Közlemények* **49**: 309–328.
- Merkel O. – Vig K. (2009): Bogarak a pannon régióban. – Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szombathely, 496 pp.
- Molnár Cs. (2001): Új adatok a Mátra déli és keleti részének növényvilágából I. – *Kitaibelia* **6(2)**: 347–361.
- Molnár Cs. (2002): Új adatok a Mátra déli és keleti részének növényvilágából II. – *Kitaibelia* **7(2)**: 169–182.
- Nagy B. (1981): Az *Isophya modesta* FRIV (*Orthoptera: Tettigoniidae*) reliktum populációi Magyarországon. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **7**: 29–32
- Orbán S. (1985): A Sár-hegy mohafldrája. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **10. Suppl. 1**: 39–46.
- Pápay G. – Uj B. (2012): Természetvédelmi élőhelykezelés hatása a gyöngyösi Sár-hegy gyepterületeinek vegetációjára. – *Gyepgazdálkodási Közlemények*, **10(1–2)**: 39–48.
- Pozder M. (1985): A Sár-hegy és szőlői. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **10. Suppl. 1**: 63–72.
- Pozder M. (1988): A Sár-hegy dűlőnevei. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **13. Suppl. 2**: 87–89.
- Rácz L. (1986): A Mátra Múzeum Orthopterái. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **11**: 31–34.
- Seregélyes T. – S. Csomós Á. (1991): A gyöngyösi Sárhegy TT botanikai értékei és védelmük. – Kutatási jelentés, Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 12 pp.
- Solti B. – Szalai F. (1988): A Sár-hegy madárvilága. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **13. Suppl. 2**: 73–86.
- Solti B. – Varga A. (1988): A Sár-hegy kételtű és hulló faunája. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **13. Suppl. 2**: 69–72.
- Soó R. (1937): A Mátrahegység és környékének flórája. Magyar Flóraművek I. – Debreceni Egyetem, Debrecen, 89 pp.

- Soós Á. (1963): Poloskák VIII. Heteroptera VIII. – Magyarország Állatvilága (Fauna Hungariae) **17(8)**: 1–48.
- Sramkó G. (2014): Összefoglaló adatleírás a Gyöngyösi Sár-hegy (Natura 2000 kód: HUBN20046) természetmegőrzési területén található élőhelytípusokról. – Kutatási jelentés, Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 20 pp.
- Sramkó G. – Magos G. – Molnár Cs. – Urbán L. (2008): Adatok a Mátra és környéke edényes flórájának ismeretéhez. – *Kitaibelia* **13(1)**: 74–93.
- Sramkó G. – Vojtkó A. – Harnos K. – Magos G. (2003): Adatok a Mátra és környéke edényes flórájának ismeretéhez. – *Kitaibelia* **8(1)**: 139–160.
- Szalai F. (1978–1979): Adatok a Mátra-alja madárfaunájához. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **5**: 83–90.
- Szalai F. (1981): Kerti sármány (*Emberiza hortulana*) a gyöngyösi Sárhegyen. – *Madártani Tájékoztató* 1981. április–június, pp. 73–74.
- Székely A. (1985): A Sár-hegy kialakulása és felszíni formái. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **10. Suppl. 1**: 7–38.
- Szomorád F. – Frank T. – Korda M. (szerk.) (2018): Erdőgazdálkodás és erdőkezelés Natura 2000 területeken. (Rosalia Kézikönyvek 4.) – Duna-Ípoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 287 pp.
- Tóth S. (1987): A Mátra-hegység szitakötő faunája (*Odonata*). – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **12**: 23–42.
- Tóth S. – Bánkúti K. (1988): Adatok a Sár-hegy szitakötő faunájához. *Insecta: (Odonata)* – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **13. Suppl. 2**: 1–6.
- Varga A. (1988): A Sár-hegy *Mollusca* faunája. – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **13. Suppl. 2**: 63–68.
- Varga B. (szerk.) (2013): A folyamatos erdőborítás fenntartása melletti erdőgazdálkodás alapjai. – *Silva Naturalis* **1**: 1–251.
- Varga I. – Mesterházy A. – Szigetvári Cs. (szerk.) (2021): Módszertani kézikönyv a hazánkban előforduló közösségi jelentőségű élőhelytípusok szerkezet és funkció szerinti értékeléséhez. – Agrárminisztérium, Budapest, 252 pp.
- Vojtkó A. – Sramkó G. – Magos G. – Harnos K. (2010): Növényvilág. In: Baráz Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, pp. 149–174.
- Zsilvölgyi L. (szerk.) (2020): A Gyöngyössolymosi Erdőtervezési Körzet Natura 2000 elővizsgálati dokumentációja. – Nemzeti Földügyi Központ Erdészeti Főosztály Északkelet-Magyarországi Erdőtervezési Osztály, Eger, 49 pp.
- KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft. (szerk.) (2016): A „Gyöngyösi Sár-hegy” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20046) Natura 2000 fenntartási terve. „A fenntartható természetvédelem megalapozása magyarországi Natura 2000 területeken” (Svájci-Magyar Együttműködési Program; végrehajtási megállapodás száma: SH/4/8) c. projektben készült dokumentáció
- Földművelésügyi Minisztérium, Környezetügyért Felelős Helyettes Államtitkárság – Természetmegőrzési Főosztály (szerk.) (2018): Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. – Földművelésügyi Minisztérium, Budapest, 40 pp.

Világháló helyek:

http://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal

<http://natura.2000.hu>

<http://natura2000.eea.europa.eu>

<http://www.termeszetvedelem.hu>

<http://erdoterkep.nebih.gov.hu/>

http://www.nfk.gov.hu/erdeszeti_foosztaly_menu_116

<http://ova.info.hu/ujvgtajak.html>

<https://mepar.mvh.allamkincstar.gov.hu/#/viewer>

<http://kira.gov.hu/kira/main.jsp>

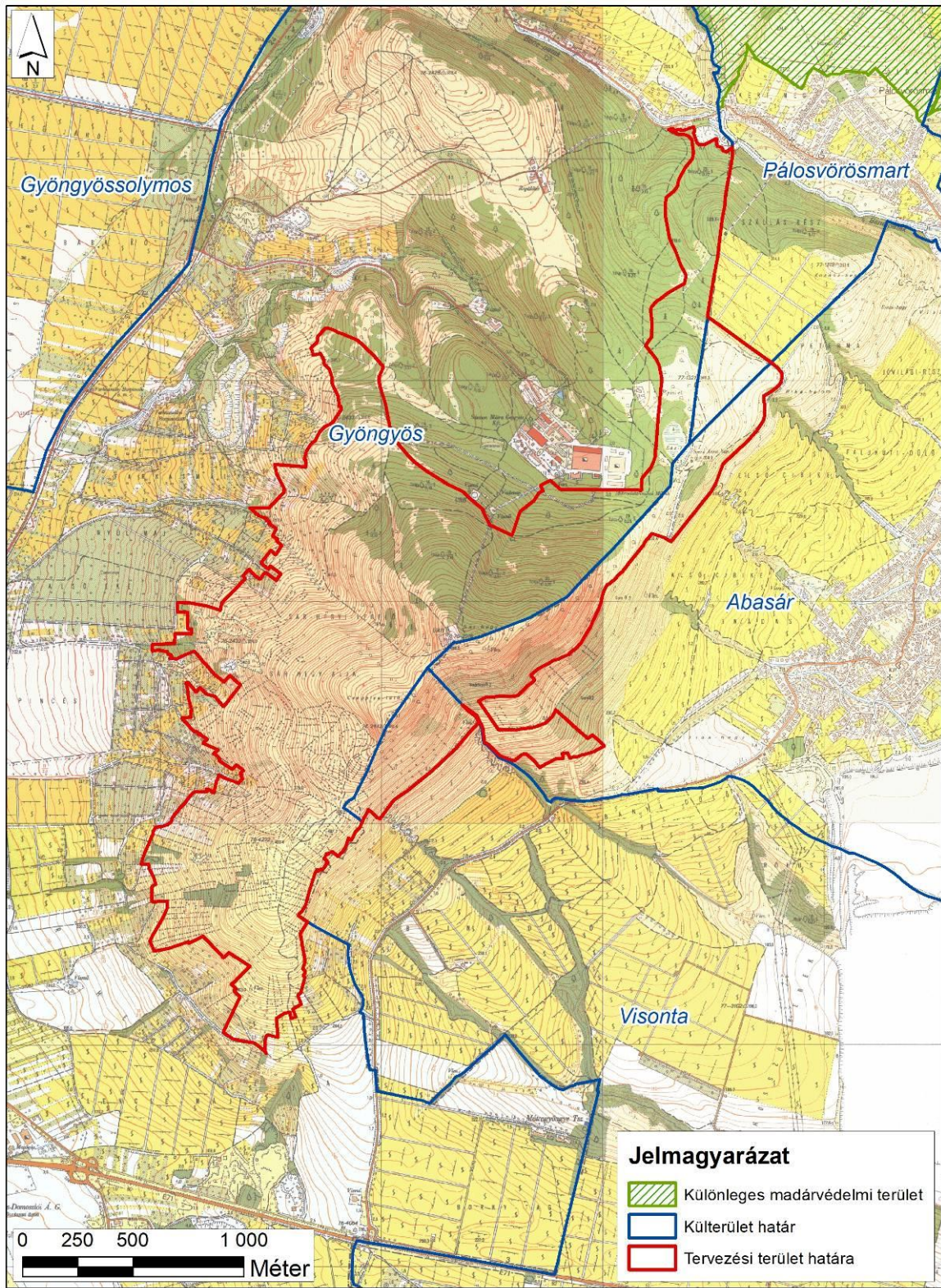
<http://www.muemlekem.hu>

<https://archeodatabase.hnm.hu>

5. Térképek

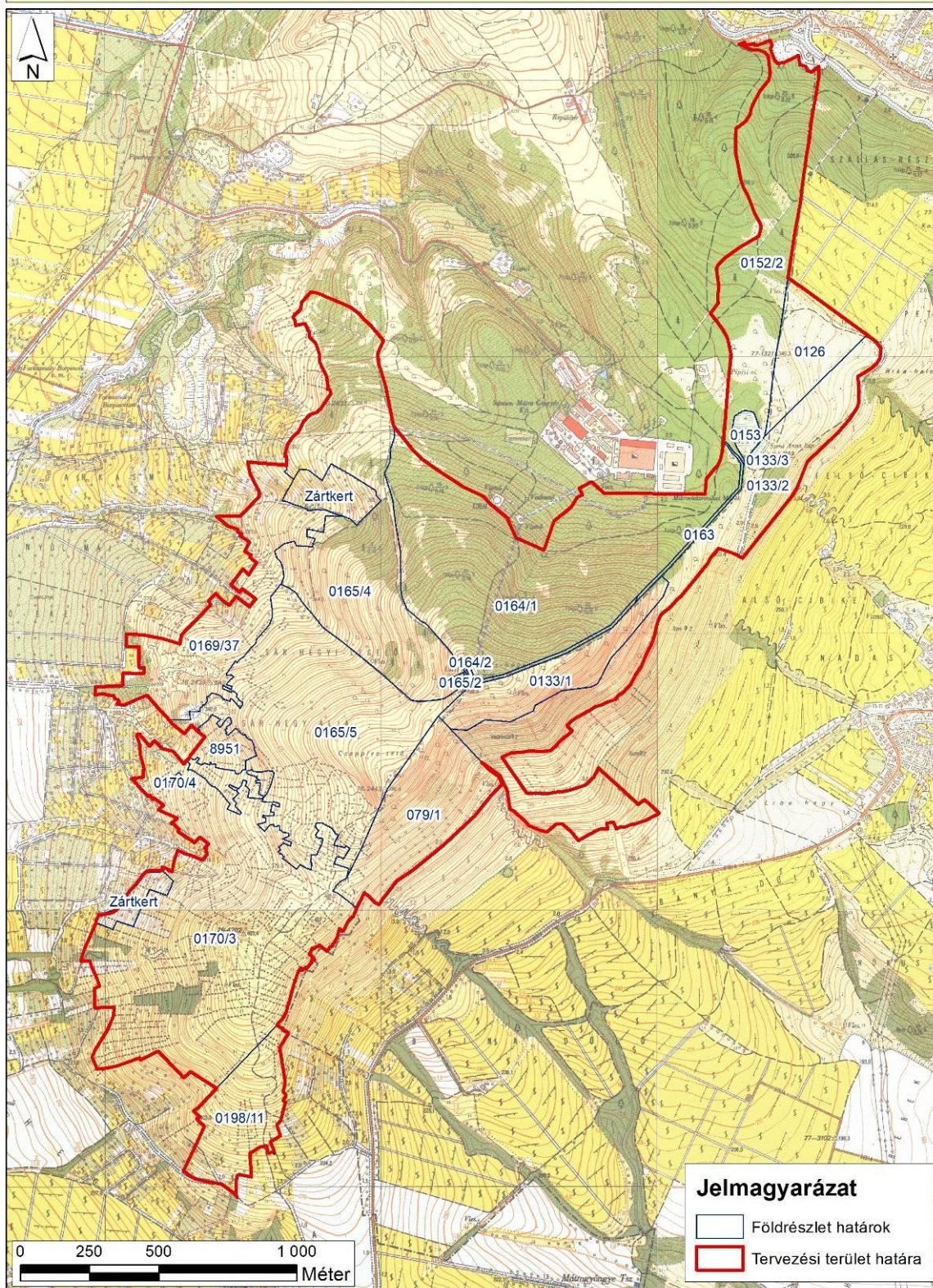
- 1) ábra: A tervezési terület áttekintő térképe
- 2) ábra: A tervezési terület ingatlan-nyilvántartási térképe
- 3) ábra: A tervezési terület művelési ág megoszlási térképe
- 4) ábra: A tervezési terület erdészeti térképe
- 5) ábra: A tervezési terület átfedése országos jelentőségű védett természeti területtel
- 6) ábra: Az országos ökológiai hálózat térképe
- 7) ábra: A tervezési terület élőhelytérképe (Á-NÉR 2011 alapján)
- 8) ábra: A tervezési terület közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytérképe

A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) áttekintő térképe

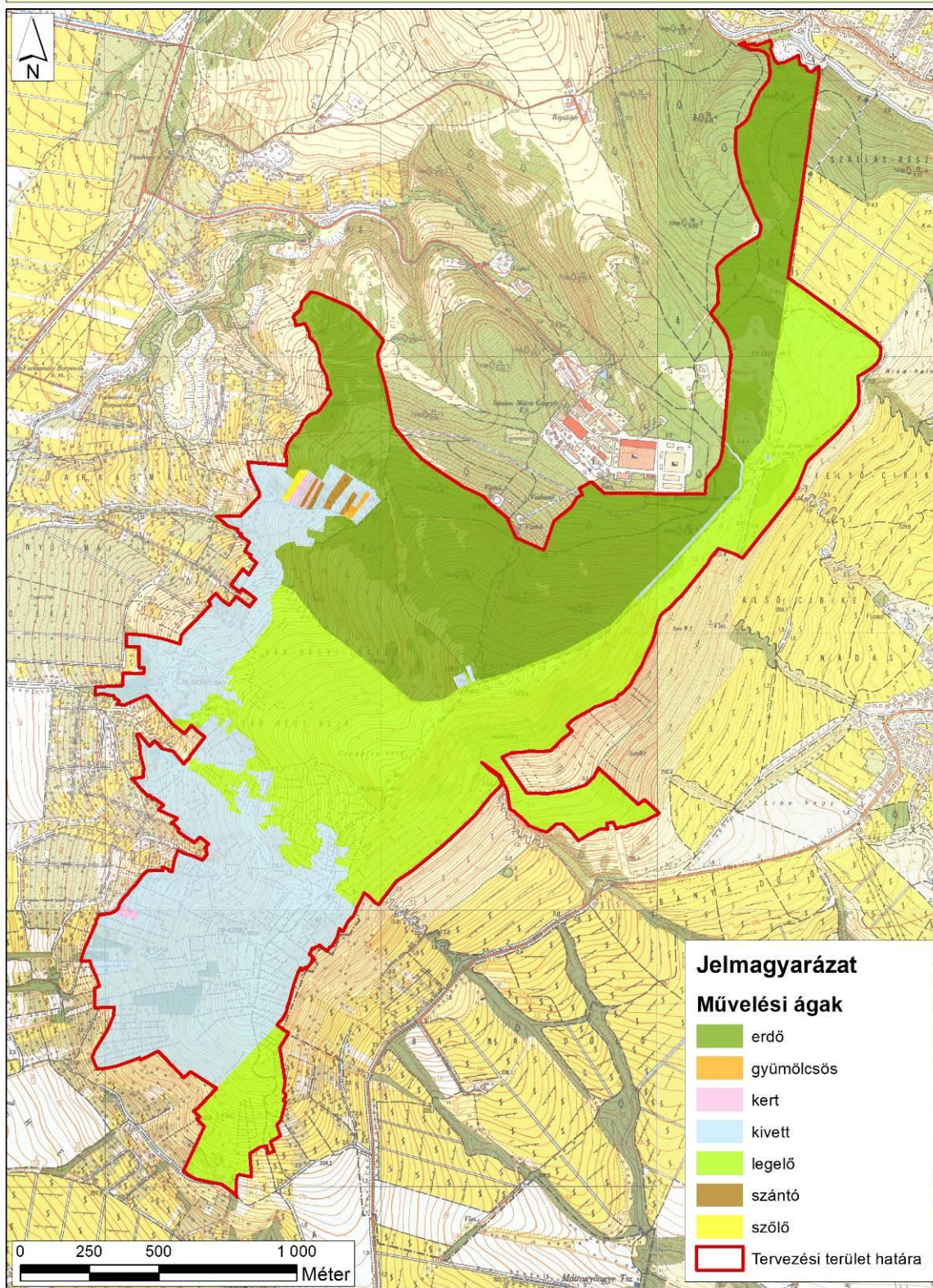
1. ábra: A tervezési terület áttekintő térképe

A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) ingatlan-nyilvántartási térképe

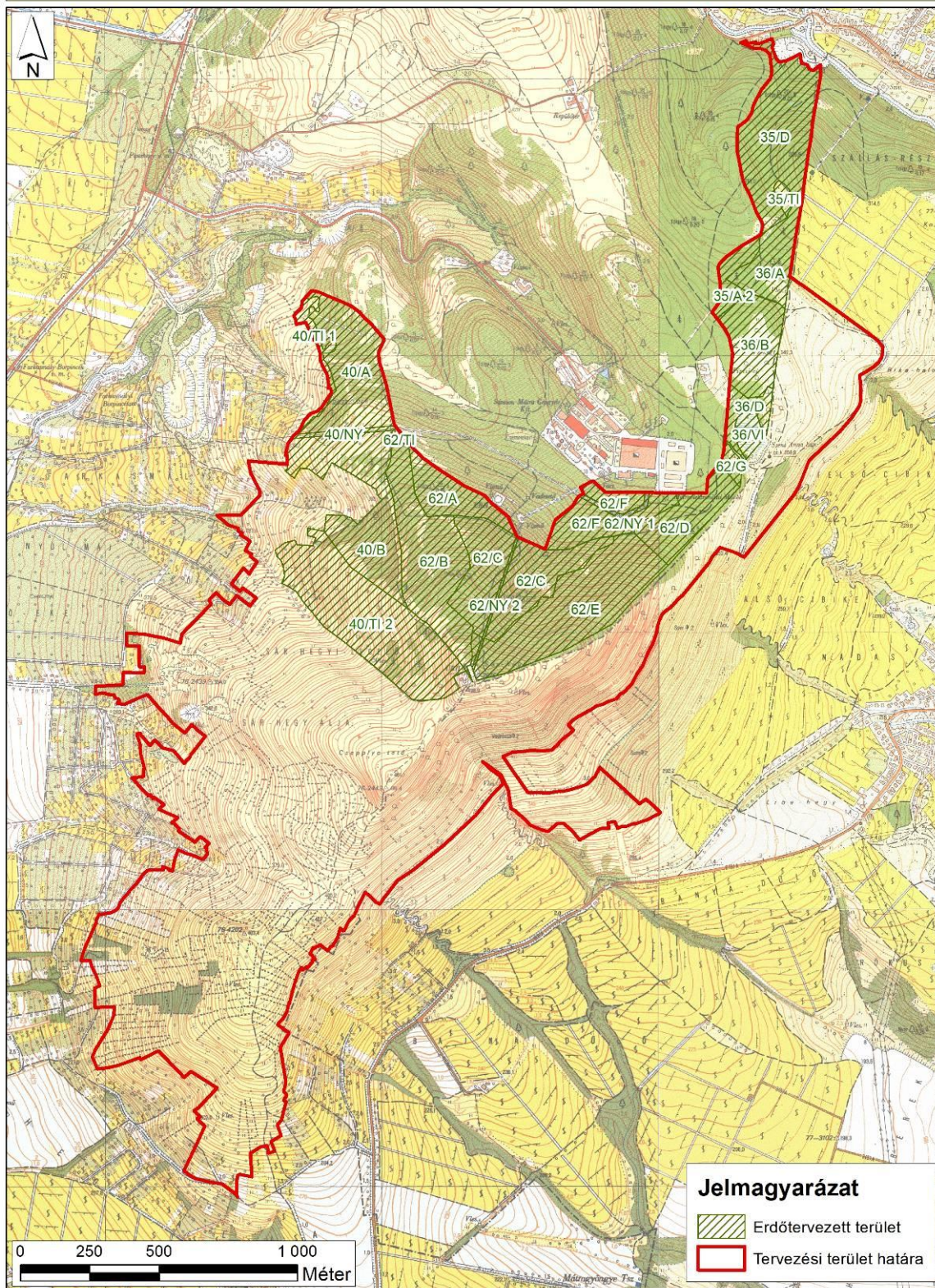
2. ábra: A tervezési terület ingatlan-nyilvántartási térképe

A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) művelési ág megoszlási térképe

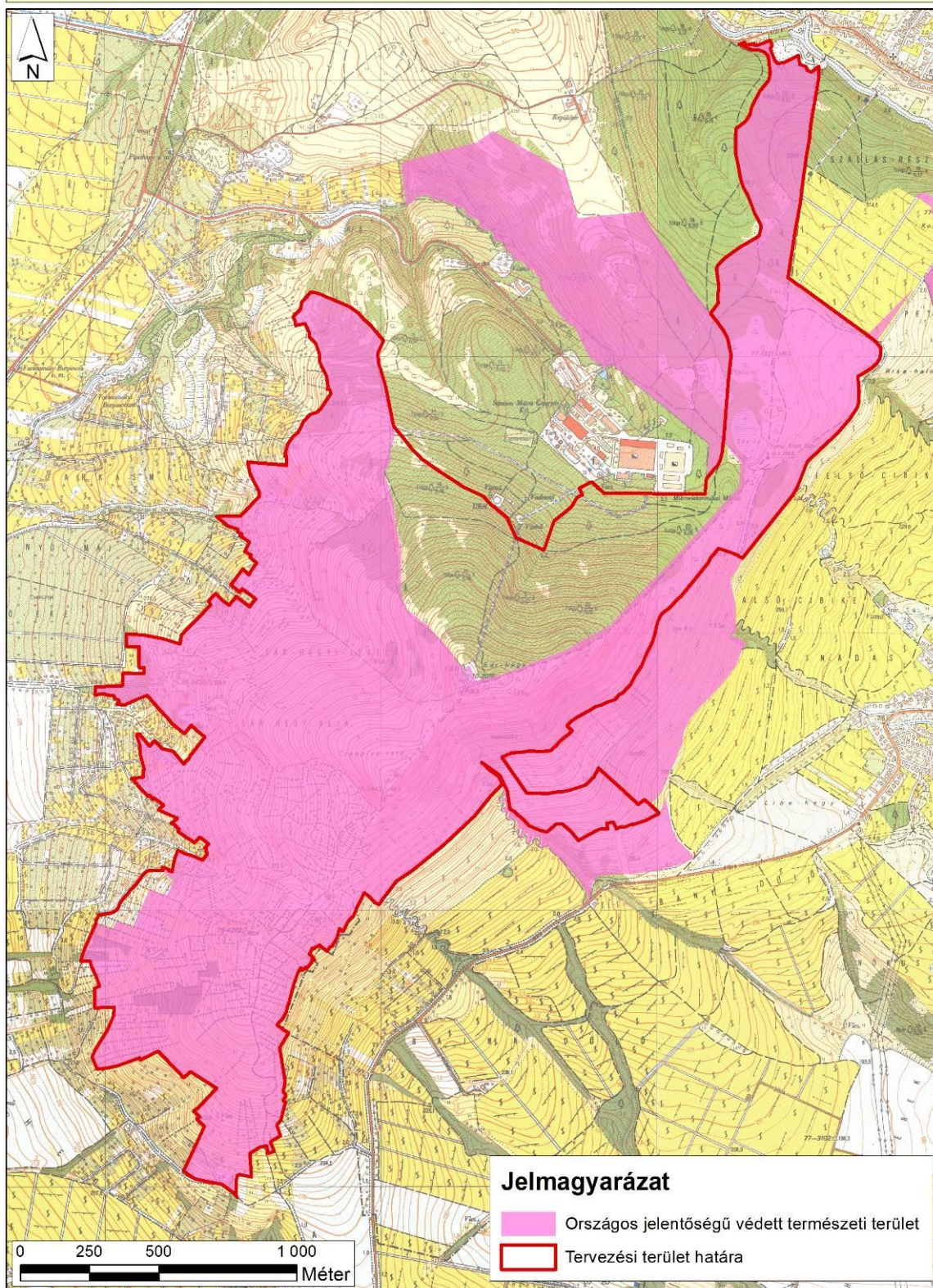
3. ábra: A tervezési terület művelési ág megoszlási térképe

A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) erdészeti térképe

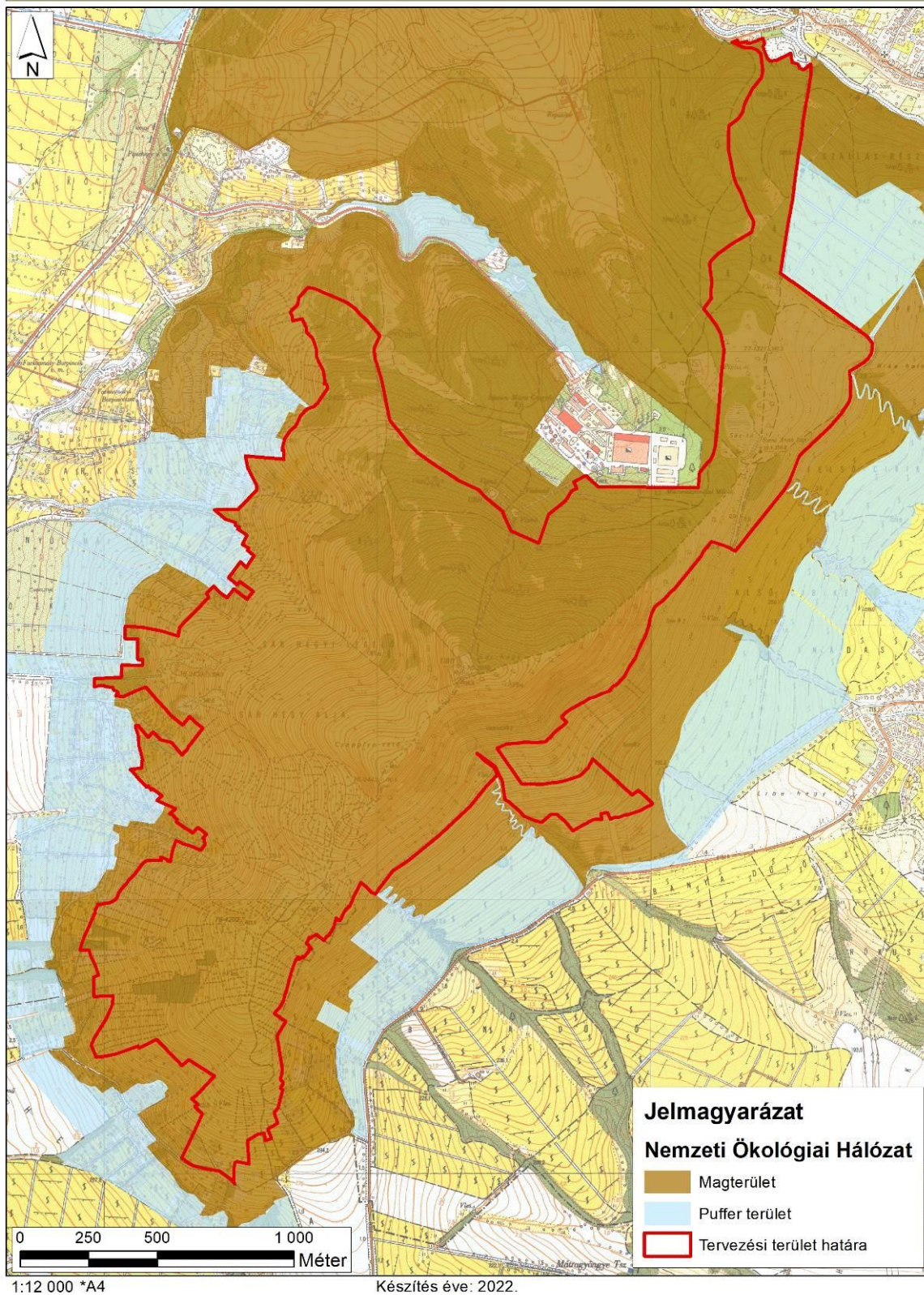
4. ábra: A tervezési terület erdészeti térképe

A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) átfedése országos jelentőségű védett területtel

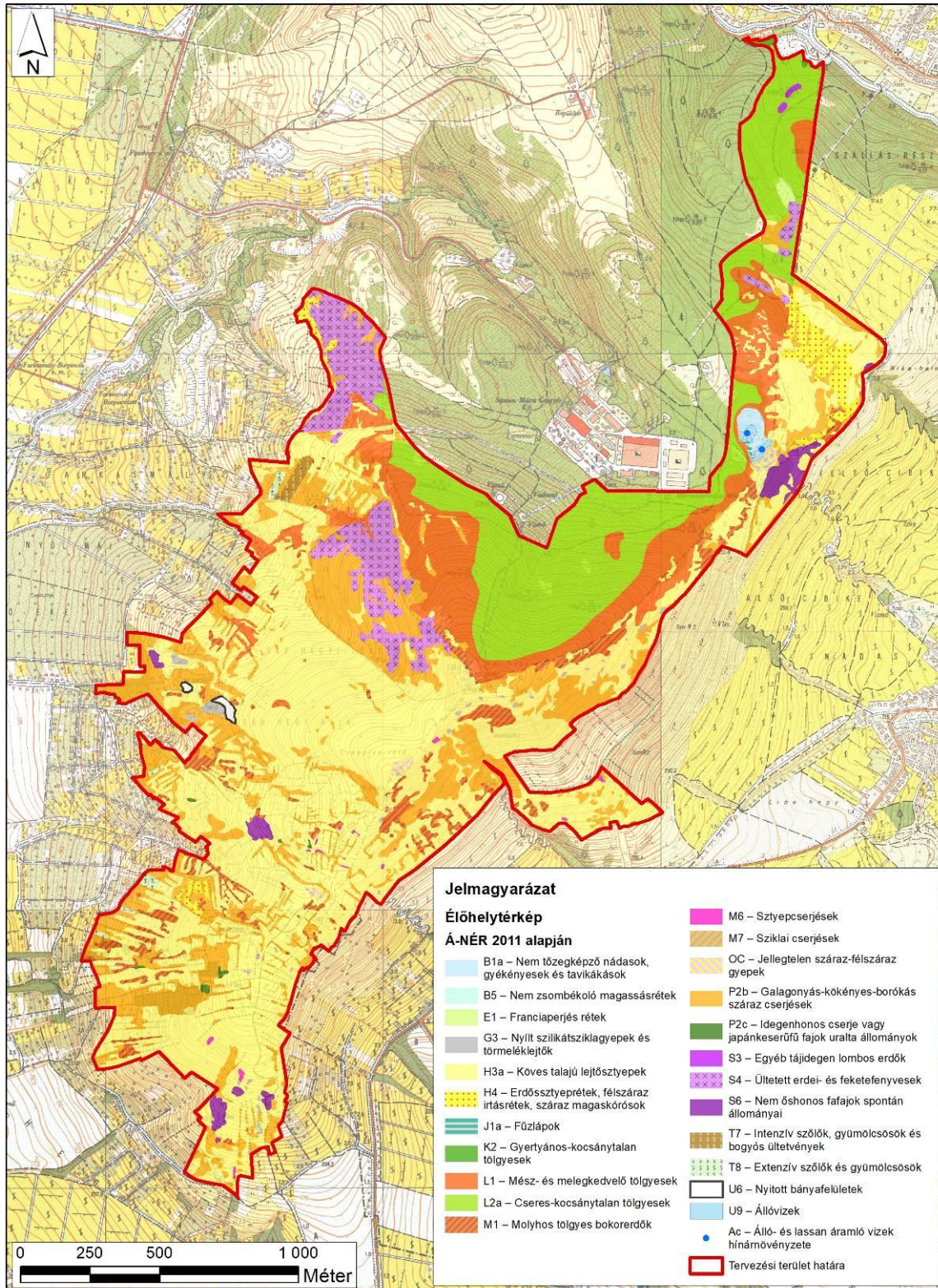
5. ábra: A tervezési terület átfedése országos jelentőségű védett természeti területtel

A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) Nemzeti Ökológiai Hálózat térképe

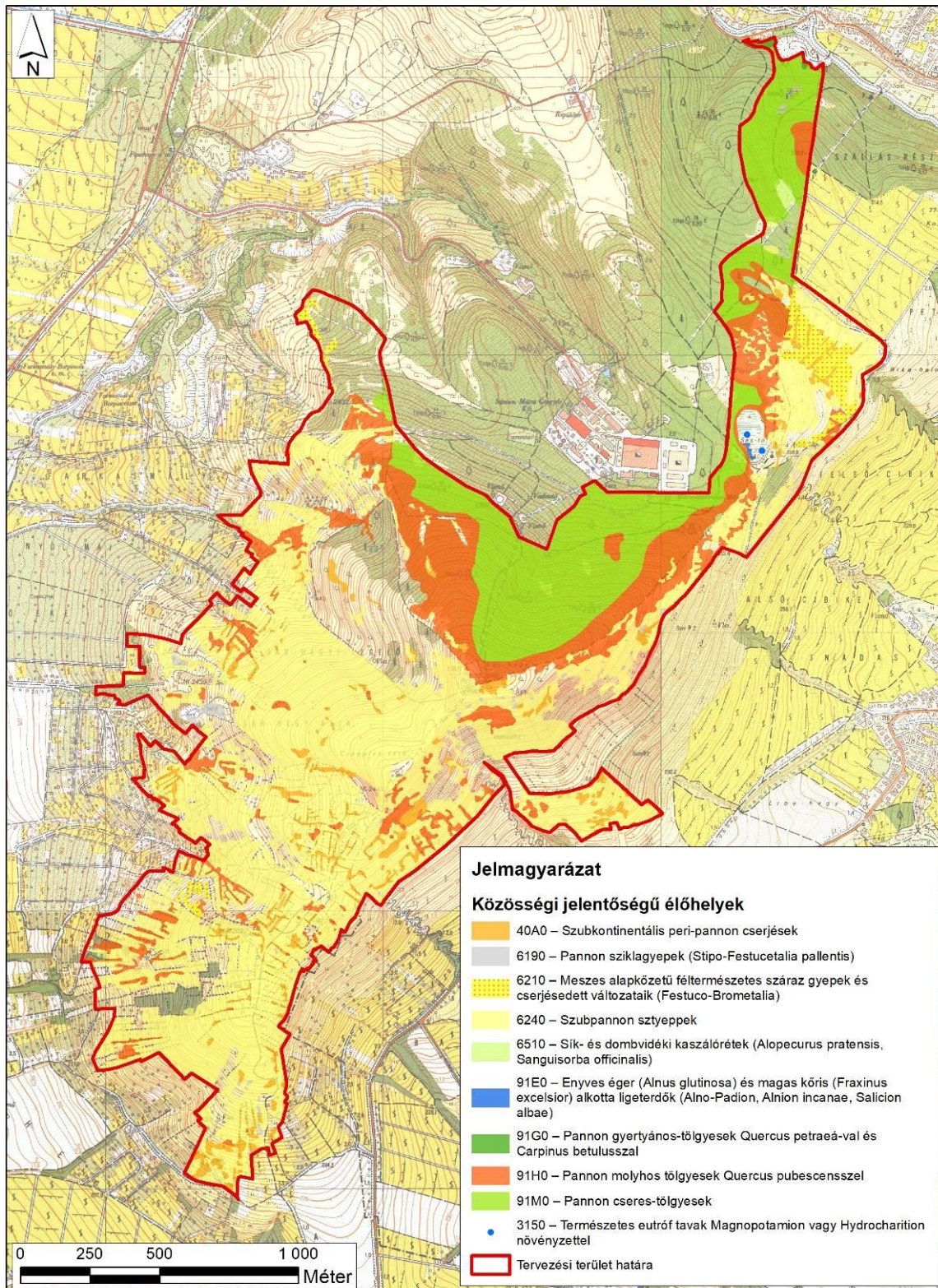
6. ábra: Az országos ökológiai hálózat térképe

A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) élőhelytérképe

7. ábra: A tervezési terület élőhelytérképe (Á-NÉR 2011 alapján)

A Gyöngyösi Sár-hegy (HUBN20046) közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytérképe

8. ábra: A tervezési terület közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytérképe

6. Fotódokumentáció

1) kép: A Szent Anna-tó eutrofizálódó, de még viszonylag kedvező vízborítással rendelkező, vizes élőhelyek mozaikjának otthonot adó medre 2014-ben (Gyöngyös 0153 hrsz.; KE-1)

2) kép: A Szent Anna-tó teljesen kiszáradt, elgyomosodott medre a 2022 nyarán beköszöntött csapadékhiányos, aszályos időszakban (Gyöngyös 0153 hrsz.; KE-1)

3) kép: A terület többé-kevésbé természetes sziklagyepjei csak apró foltokban, a sziklakibúvásos, délkeleti kitétségű lejtőkön jelennek meg (Visonta 079/1 hrsz.; KE-2)

4) kép: A Nyúlmály dűlő feletti kőbányák sziklagyepjei egyértelműen másodlagosan, a kőfejtést követően kialakult kopár felszíneken alakultak ki (Gyöngyös 0169/37 hrsz.; KE-2)

5) kép: A Sár-hegy legnagyobb kiterjedésű és természetvédelmi szempontból legjelentősebb élőhelytípusa az árvalányhajas lejtősztyepp (Gyöngyös 0165/4 hrsz.; KE-2)

6) kép: A sztyepprétek érdekessége a sziki kocscord (*Peucedanum officinale*), amely a jelölő státusú nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) tápnövénye (Abasár 0133/2 hrsz.; KE-2)

7) kép: A természetmegőrzési terület egyetlen jelentősebb, „jó” fajokat is hordozó kaszálórétje a Pálosvörösmart felé eső erdők között található (Gyöngyös 35/TI; KE-3)

8) kép: 2) kép: A Szent Anna-kápolna a Sár-hegy leginkább látogatott része, az épület körül ennek megfelelően főleg taposott, jellegtelen gyepek láthatók (Abasár 0133/3 hrsz.; KE-3)

9) kép: A Sár-hegy déli lejtőinek jellegzetes képét a sztyepprétek és az egykori szőlőparcellák mezsgyéin kialakult sztyeppcserjések mozaikja határozza meg (Gyöngyös 065/5 hrsz.; KE-4)

10) kép: Kőgarád mentén kialakult törpemandula (*Amydalus nana*) sztyeppcserjés, elszórta nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*) tövekkel (Gyöngyös 0170/3 hrsz.; KE-4)

11) kép: Kiritkuló, kányazsomborral erősen elgyomosodott aljnövényzetű cseres-kocsánytalan tölgyes állomány a Sár-hegy északkeleti gerincén (Gyöngyös 35/D; KE-5)

12) kép: Kőgörgeteges, véderdő jelleggel fenntartandó, jelentősebb mennyiségű holtfát tartalmazó kocsánytalantölgyes a Sár-hegy északkeleti gerincén (Gyöngyös 62/E; KE-5)

13) kép: A Bükki NPI lékvágással kezelt üdőbb (de gyertyán nélküli) tölgyeseinek egyike, benne vadvédelmi kerítéssel körbevett fiatal újulatfolttal (Gyöngyös 35/D; KE-5)

14) kép: Idős, 140 év feletti cser és kocsánytalan tölgy törzsek csoportja a Szent Anna-tó közelében található pihenőerdőben (Gyöngyös 62/G; KE-5)

13) kép: Molyhos tölgyes állomány és nyílt, sztyepprét jellegű növényzettel fedett terület mozaikja a természetmegőrzési terület északkeleti határán (Gyöngyös 35/D; KE-6)

14) kép: Az egykori szőlőparcellák határán húzódó kőgarádok a másodlagosan kialakult molyhos tölgyes fragmentumok fő előfordulási helyei (Gyöngyös 0170/3 hrsz.; KE-6)

15) kép: A tervezési terület elegyetlen és lombelegyes feketefenyvesei elsősorban cseres-kocsánytalan tölgyesek termőhelyein állnak (Gyöngyös 40/A; KE-7)

16) kép: Őshonos cserjefajokkal mozaikos, erősen pusztuló akácos erdőfolt a Szent Annakápolna abasári szőlők felé eső oldalában (Abasár 0133/2 hrsz.; KE-7)

17) kép: A terület északnyugati szélén – részben erdő művelési ágú területen(.), részben zártkerti ingatlanon – művelt szőlőparcella is található (Gyöngyös 40/A és 8401 hrsz.; KE-8)

18) kép: A Nyúlmály dűlő térségében néhány felhagyott kiskert és maradvány-gyümölcsös színezi a hegylábi élőhelyi mozaikot (Gyöngyös 0169/37 hrsz.; KE-8)

7. Jóváhagyó nyilatkozat

AGRÁRMINISZTERIUM

Nyilatkozat

A HUBN20046 Gyöngyösi Sár-hegy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési Natura 2000 fenntartási terve megfelel az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Kormányrendelet 4. §. (4) bekezdésben foglalt tartalmi és formai követelményeknek. A Natura 2000 fenntartási tervet a Natura 2000 fenntartási tervek Szakmai Bizottsága elfogadta.

A HUBN20046 Gyöngyösi Sár-hegy Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási tervet, az agrárminiszter megbízásából, jóváhagyta:

Balczó Bertalan

természetvédelemért felelős helyettes államtitkár

Budapest, 2026. március „4.”